

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΕΝΙΑΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΓΕΝΙΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2018-2019

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της Ευτυχίας Καραπάνου του Μηνά

A.M.: 7340010118007

ΤΙΤΛΟΣ : Ο κοινός τραπεζικός λογαριασμός

ιδίως η δυνατότητα διάθεσης της κατάθεσης

Επιβλέποντες :

Καθηγήτρια κα Παπαδοπούλου-Κλαμαρή Δήμητρα

Καθηγήτρια κα Πελένη-Παπαγεωργίου Ανθή

Αναπληρωτής Καθηγητής κ. Ρούσσοσ Κλεάνθης

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2019

Copyright © [Ευτυχία Καραπάνου, 2019]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ευχαριστίες :

Ευχαριστώ πολύ την επιβλέπουσα καθηγήτρια κα Δήμητρα Παπαδοπούλου για τη συνδρομή της και την πρόθυμη βοήθειά της.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Εισαγωγή στις βασικές ρυθμίσεις και στο αντικείμενο μελέτης.....	7
1. Ο σκοπός εισαγωγής του θεσμού στην Ελλάδα.....	7
2. Οι βασικές ρυθμίσεις του Ν. 5638/1932 και οι μεταγενέστερες του Αστικού Κώδικα.....	8
α. η μεταξύ των συνδικαιούχων σχέση ενεργητικής εις ολόκληρον ενοχής.....	8
β. ο όρος του άρθρου 2 Ν. 5638/1932 και η παρέκκλιση από την κληρονομική διαδοχή.....	9
3. Αρχικός προβληματισμός· διάρθρωση της ύλης.....	10
II. Τα ειδικότερα στοιχεία του κοινού λογαριασμού.....	13
1. Τα πρόσωπα της σύμβασης.....	13
2. Το αντικείμενο της κατάθεσης.....	15
3. Η έννοια του «ανοιχτού» λογαριασμού.....	17
4. Η δυνατότητα μερικής ή ολικής χρήσης από μερικούς ή όλους τους συνδικαιούχους.....	18
III. Η σύμβαση κι η νομική της φύση.....	19
1. Οι γενικές προϋποθέσεις κύρους της σύμβασης.....	19
2. Το ζήτημα της πλειονότητας των δικαιούχων κατά την κατάρτιση της σύμβασης.....	21
3. Η νομική φύση της σύμβασης	23
IV. Η δυνατότητα «διάθεσης» της κατάθεσης εν ζωή όλων των συνδικαιούχων.....	25
1. Η ανάληψη του ποσού της κατάθεσης από συνδικαιούχο.....	25
α. Η δημιουργούμενη σχέση ενεργητικής εις ολόκληρον ενοχής.....	25
β. Η παραβίαση της εσωτερικής συμφωνίας.....	27
γ. Νομολογιακές προσεγγίσεις.....	29
2. Η απαγόρευση διάθεσης του άρθρου 3 Ν. 5638/1932 και η αξιολογική αντινομία.....	31
3. Η εκχώρηση.....	33
α. Η απλή εκχώρηση.....	33
β. Η καταπιστευτική εκχώρηση.....	34
4. Η ενεχύραση.....	35
α. Η ενεχύραση της απαίτησης σε τρίτο δανειστή.....	36
β. Η ενεχύραση της απαίτησης κατά το ν.δ 17.7/13.8.1923.....	37
γ. Η ενεχύραση της απαίτησης υπέρ της τράπεζας, στην οποία τηρείται η κατάθεση.....	39

5. Η κατάσχεση του κοινού λογαριασμού.....	41
α. Το επιτρεπτό της κατάσχεσης: Η πορεία μέχρι την ΟΛΑΠ 19/2001 και τη νομοθετική πρόβλεψη.....	41
β. Η ρύθμιση του άρθρου 4 Ν. 3658/1932 περί κατάσχεσης.....	44
6. Ο συμψηφισμός.....	46
V. Η δυνατότητα «διάθεσης» της κατάθεσης μετά το θάνατο συνδικαιούχου.....	49
1. Ο όρος του άρθρου 2 Ν. 5638/1932.....	49
2. Ο αποκλεισμός των αναγκαίων κληρονόμων κατά το άρθρο 3 του Ν. 5638/1932.....	51
3. Η προστασία της νόμιμης μοίρας κατ' άρθρο 117ΕισΝΑΚ.....	54
α. Δωρεά εν ζωή.....	56
β. Δωρεά αιτία θανάτου.....	58
γ. Νομολογιακές προσεγγίσεις.....	59
δ. Η ΕισΝΑΚ 117 και το ειδικό τραπεζικό απόρρητο· νομολογιακές προσεγγίσεις.....	61
VI. Επίλογος-Συμπεράσματα.....	67
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ.....	69

I. Εισαγωγή στις βασικές ρυθμίσεις και στο αντικείμενο μελέτης.

1. Ο σκοπός εισαγωγής του θεσμού στην Ελλάδα.

Με το Νόμο 5638 της 31 Αυγούστου/7 Σεπτεμβρίου 1932 και υπό το καθεστώς του Βυζαντινορωμαϊκού δικαίου ο νομοθέτης εισήγαγε τον θεσμό της «Κατάθεσης εις κοινόν λογαριασμό»¹. Βασικά χαρακτηριστικά της ιδιόμορφης αυτής κατάθεσης είναι η δυνατότητα εκάστου εκ των συνδικαιούχων να αναλάβει ολόκληρο ή μέρος της κατάθεσης χωρίς τη σύμπραξη των λοιπών, αλλά και η δυνατότητα του ενός καταθέτη να ορίσει, ότι μετά το θάνατό του, το ποσό της κατάθεσης δεν κληρονομείται, αλλά μεταβαίνει στους λοιπούς επιζώντες συνδικαιούχους απαλλαγμένο μάλιστα από φόρους ή άλλα τέλη, με συνέπεια να παρακάμπτονται οι διατάξεις για την κληρονομική διαδοχή.

Το είδος αυτό της κατάθεσης ήταν ήδη διεθνώς διαδεδομένο, ενώ η μη αναγνώρισή του νομοθετικώς στην Ελλάδα είχε ως αποτέλεσμα τη διαρροή κεφαλαίων στο εξωτερικό, όπου οι καταθέτες απολάμβαναν των σχετικών προνομίων της ιδιάζουσας αυτής κατάθεσης. Παράλληλα, η εισαγωγή του στόχευε στην προσέλκυση των κεφαλαίων των Ελλήνων, που διαβιούσαν στο εξωτερικό, οι οποίοι μέχρι τότε προτιμούσαν τις καταθέσεις στον τόπο κατοικίας τους υπό αυτή τη μορφή². Η συμμόρφωση, λοιπόν, του Έλληνα νομοθέτη με τα διεθνώς ισχύοντα κατέστη επιτακτική για οικονομικούς κυρίως λόγους, συμμόρφωση, που καταδεικνύεται και από την ενσωμάτωση στο κείμενο του Νόμου της γαλλικής και αγγλικής αντιστοίχως έκφρασης «Compte Joint» και «Joint Account»³.

¹ (ΦΕΚ Α 307/7-9-1932). Ο Νόμος αυτός ισχύει σήμερα μετά την τροποποίησή του από το άρθρο 1 Ν.Δ 951/1971 και από την παρ. 3 του αρ. 26 Ν. 2076/31 Ιουλ. - 1 Αυγ. 1992 (ΦΕΚ Α' 130).

² Οι σκοποί της νομοθετικής αυτής εισαγωγής αναφέρονται και στην Εισηγητική Έκθεση του Νόμου (Σιφναίος, Πανδέκται Νέων Νόμων και Διαταγμάτων, τομ. Ζ (1932), 1289 = ΚΘ 1932, 741), όπου χαρακτηριστικά αναφέρεται: «Είναι περιττό να τονισθεί η συμβολή της σχέσεως ταύτης εν τη προσπάθεια της συγκράτησης των χρηματικών κεφαλαίων εν τη χώρα και της προσέλκυσης τούτων εκ της αλλοδαπής.». Επίσης, αξιοσημείωτη ανάλυση των σκοπών εισαγωγής του θεσμού στη χώρα μας σε Λιτζερόπουλο, Ερμ. ΑΚ και ΕισΝΑΚ, Άρθρον 117 ΕισΝΑΚ, παρ. 9, όπου αναφέρονται οι παραπάνω οικονομικές σκοπιμότητες, οι οποίες ανάγκασαν το νομοθέτη να παραβλέψει τη ζημία λόγω μη είσπραξης φόρου κληρονομίας, αλλά και το πλήγμα στην προστασία της οικογενείας λόγω παράκαμψης της κληρονομικής διαδοχής. Ομοίως και σε Παμπούκη Κ., Σύμμεικτα, Τομ. Β' 2, 2000, σελ. 32.

³ Πελένη-Παπαγεωργίου Α., Κοινός λογαριασμός, σελ 8.

2. Οι βασικές ρυθμίσεις του Ν. 5638/1932 και οι μεταγενέστερες του Αστικού Κώδικα.

α. η μεταξύ των συνδικαιούχων σχέση ενεργητικής εις ολόκληρον ενοχής.

Σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 1§1 : *«Χρηματική κατάθεσις παρά Τραπεζή εις ανοικτόν λογαριασμόν επ' ονόματι δύο ή πλειοτέρων από κοινού (COMPTE JOINT, JOINT ACCOUNT) είναι εν τη εννοία του παρόντος νόμου η περιέχουσα τον όρον ότι του εκ ταύτης λογαριασμού δύναται να κάμνη χρήσιν εν όλω ή εν μέρει, άνευ συμπράξεως των λοιπών, είτε εις είτε τινές, και πάντες κατ' ιδίαν οι δικαιούχοι.»*.

Από τον ορισμό αυτό προκύπτει, ότι βασικό χαρακτηριστικό της μεταξύ δύο ή περισσοτέρων προσώπων εν λόγω κατάθεσης αποτελεί ο όρος, ότι έκαστος εκ των συνδικαιούχων μπορεί να κάνει ολική ή μερική χρήση της κατάθεσης χωρίς τη σύμπραξη των λοιπών. Η δυνατότητα αυτή προς ανάληψη του συνόλου της κατάθεσης φαίνεται να δημιουργεί μεταξύ τους σχέση ενεργητικής εις ολόκληρον ενοχής. Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι ήδη προ θέσεως σε ισχύ του Αστικού Κώδικα ήταν δυνατή μέσω του ανωτέρω Νόμου η κατάρτιση σύμβασης τραπεζικής κατάθεσης με περισσότερους δανειστές, με παράλληλη δυνατότητα του κάθε συνδικαιούχου να αναλάβει το σύνολο του ποσού και την υποχρέωση της Τράπεζας να το καταβάλει μία μόνο φορά. Άλλωστε, κι εκτός πλαισίων του Νόμου αυτού, υπό την ισχύ του Βυζαντινορωμαϊκού δικαίου η έννοια της εις ολόκληρον ενοχής δεν ήταν άγνωστη. Γινόταν δεκτή, τόσο η έννοια της διαιρετής ενοχής, όπου κάθε δανειστής ή οφειλέτης δικαιούτο ή υποχρεούτο αντίστοιχα σε ανάλογο μέρος, όσο κι η έννοια της εις ολόκληρον ενοχής, οπότε και δυνάμει συμφωνίας ή Νόμου, όπως δηλαδή και δυνάμει του Ν. 5638/1932, έκαστος εκ των πλειόνων δανειστών μπορούσε να ζητήσει ολόκληρη την παροχή (ενεργητική μορφή), ή κάθε οφειλέτης να την καταβάλει ολόκληρη (παθητική μορφή), αλλά και η έννοια της αδιαίρετης ενοχής⁴.

Ήδη με τη θέση σε ισχύ του Αστικού Κώδικα και σύμφωνα με τα άρθρα 480-495 ΑΚ η τραπεζική σύμβαση με περισσότερους δανειστές είναι συμβατή με αυτά. Ειδικότερα, επί διαιρετής παροχής, όπως η χρηματική, που αποτελεί και το αντικείμενο της τραπεζικής κατάθεσης, το άρθρο 480 ΑΚ ορίζει, ότι αυτή σε περίπτωση αμφιβολίας δεν είναι εις ολόκληρον και πως αναφορικά με το ποσό, που δικαιούται κάθε δανειστής, σε περίπτωση αμφιβολίας, αυτό είναι το ίσο μέρος, εισάγοντας με

⁴ Βάλληνδας, Ερμ. ΑΚ, Εισαγ. Αρθρ. 480-495, παρ. 11-21.

τον τρόπο αυτό δύο ερμηνευτικούς κανόνες⁵. Η συμβατική ελευθερία ή ο νόμος, όμως, αποτελούν περιπτώσεις πρόβλεψης, ότι επί διαιρετής παροχής με περισσότερους δανειστές η ενοχή είναι εις ολόκληρον, με αποτέλεσμα να δύναται κάθε δανειστής να απαιτήσει όλο το ποσό, αλλά ο οφειλέτης να το καταβάλει μία μόνο φορά, όπως ορίζεται στην ΑΚ 489, ρύθμιση με την οποία συνάδει και η ρύθμιση του υπό εξέταση Νόμου.

β. ο όρος του άρθρου 2 Ν. 5638/1932 και η παρέκκλιση από την κληρονομική διαδοχή.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Ν. 5638/1932 : *«Επί των καταθέσεων τούτων δύναται να τεθεί προσθέτως ο όρος ότι άμα τω θανάτω οιουδήποτε των δικαιούχων η κατάθεσις και ο εκ ταύτης λογαριασμός περιέρχεται στους λοιπούς επιζώντας μέχρι του τελευταίου τούτου.*

Εν τη περιπτώσει ταύτη η κατάθεσις περιέρχεται εις αυτούς ελευθέρα παντός φόρου κληρονομίας ή άλλου τέλους. Αντιθέτως η απαλλαγή αύτη δεν επεκτείνεται επί των κληρονόμων του τελευταίου απομείναντος δικαιούχου».

Από τη διατύπωση του Νόμου συνάγεται, ότι έτερο βασικό χαρακτηριστικό του αποτελεί η δυνατότητα να τεθεί ο πρόσθετος όρος, ότι μετά το θάνατο ενός εκ των συνδικαιούχων οι επιζώντες συνδικαιούχοι καθίστανται αυτοδικαίως δικαιούχοι του συνόλου της κατάθεσης, με αποτέλεσμα να παρακάμπτεται η κληρονομική διαδοχή. Κι ενώ η ελευθερία του διατιθέναι, ως βασική αρχή του κληρονομικού δικαίου περιορίζεται για λόγους προστασίας της οικογένειας, κάτι που επιτυγχάνεται μέσω του θεσμού της νόμιμης μοίρας, η ανωτέρω ρύθμιση του Ν. 5638/1932 συνιστά σημαντική απόκλιση από το θεσμό αυτό. Παράλληλα, οι συνδικαιούχοι απαλλάσσονται του σχετικού φόρου κληρονομίας⁶, απαλλαγή η οποία δεν καταλαμβάνει τους κληρονόμους του τελευταίου εναπομείναντος δικαιούχου. Το πλήγμα, που η ανωτέρω ρύθμιση επέφερε στο θεσμό της νόμιμης μοίρας, ήρθε να ιάνει το άρθρο 117 ΕισΝΑΚ, σύμφωνα με το οποίο σε περίπτωση κατάθεσης σε κοινό λογαριασμό του Ν. 5638/1932, αν με την κατάθεση πραγματοποιήθηκε δωρεά κρίνεται ως προς το δίκαιο της νόμιμης μοίρας ως δωρεά, εφ' όσον πρόκειται για κληρονομία καταθέτη, που πέθανε μετά την εισαγωγή του Αστικού Κώδικα. Με τον τρόπο αυτό δίνεται, δηλαδή, η δυνατότητα στους αναγκαίους κληρονόμους του καταθέτη να προστατευτούν, εφόσον μεταξύ των

⁵ Σταθόπουλος Μιχ., Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2018, σελ. 1642.

⁶ Αρ. 25§2 περιπτ. γ' ΚΦΚ.

συνδικαιούχων προκύπτει σύμβαση δωρεάς, όπως θα αναλυθεί σε επόμενο κεφάλαιο της παρούσης⁷. Προ θέσπισης του άρθρου 117 ΕισΝΑΚ το ζήτημα της προστασίας των νομίμων μεριδούχων του καταθέτη από την αυτοδίκαιη περιέλευση του ποσού της κατάθεσης στους επιζώντες συνδικαιούχους είχε απασχολήσει τη θεωρία, με ορισμένους εκπροσώπους της να υποστηρίζουν, ότι αυτοί προστατεύονται μόνο εφόσον δεν έχει συμφωνηθεί ο όρος του άρθρου 2. Συμπληρωματικό επιχείρημά τους αποτελούσε, επίσης, το ότι το άρθρο 3 του Νόμου, το οποίο, πλην άλλων, προβλέπει, ότι οι κληρονόμοι του θανόντος καταθέτη, μεταξύ των οποίων και οι νόμιμοι μεριδούχοι, δεν αποκτούν δικαιώματα επί της καταθέσεως, δεν διαθέτει αυτοτέλεια και ισχύει μόνο εφόσον συμφωνηθεί ο όρος του άρθρου 2. Από την άλλη, όμως, πλευρά υποστηρίχθηκε, ότι οι αναγκαίοι κληρονόμοι του θανόντος καταθέτη δεν προστατεύονται ακόμα κι αν δεν είχε συμφωνηθεί ο όρος του άρθρου 2, διότι το άρθρο 3 διαθέτει αυτοτέλεια και ισχύει ακόμα κι αν ο όρος του άρθρου 2 δεν έχει τεθεί⁸.

Τα ανωτέρω βοηθούν να κατανοήσουμε τη λειτουργία του άρθρου 117ΕισΝΑΚ, η οποία θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε, πως είναι διττή, διότι αφενός μεν επιβεβαιώνει τη συνέχιση ισχύος του Ν. 5638/1932 και μετά την θέση σε ισχύ του Αστικού Κώδικα, αφετέρου δε τροποποιεί το άρθρο 3 αυτού, ώστε να αποσαφηνιστεί κάθε αμφιβολία περί της αυτοτέλειάς του και του σε κάθε περίπτωση αποκλεισμού των αναγκαίων κληρονόμων⁹. Οι νόμιμοι μεριδούχοι, που πλήττονται από τον τυχόν χαρακτήρα της δωρεάς, που υποκρύπτεται στις εν λόγω καταθέσεις, έχουν πια τη ρητή προστασία του άρθρου 117ΕισΝΑΚ. Κι η προστασία, όμως, αυτή δεν είναι κενή αμφισβητήσεων και δυσχερειών, όπως θα αναλυθεί κατωτέρω.

3. Αρχικός προβληματισμός: διάρθρωση της ύλης.

Τα πλεονεκτήματα, που προσέφερε η δυνατότητα σύναψης της ιδιόρρυθμης αυτής τραπεζικής κατάθεσης είναι προφανή. Η δυνατότητα ανάληψης ποσών από τους συνδικαιούχους χωρίς σύμπραξη των λοιπών, η σε περίπτωση θανάτου ενός συνδικαιούχου αυτοδίκαιη περιέλευση των καταθέσεων στους λοιπούς επιζώντες και μάλιστα απαλλαγμένη από φορολογικές επιβαρύνσεις, σε

⁷ Βλ. κατωτέρω υπό V, 3, σελ. 54.

⁸ Λιτζερόπουλος, Ερμ.ΑΚ και ΕισΝΑΚ, Άρθρον 117 ΕισΝΑΚ, παρ. 10-11.

⁹ Έτσι και σε Βάλληνδα, Ερμ. ΑΚ, Εισαγ. Άρθρ. 480-495, παρ. 1.

συνδυασμό με τον αναιτιώδη¹⁰ χαρακτήρα της τραπεζικής κατάθεσης, διευκόλυναν τις μεταξύ των συνδικαιούχων επιδόσεις, οι οποίες άλλως θα αντιμετώπιζαν δυσχέρειες στην πραγματοποίησή τους.

Όπως προέκυψε από την εισαγωγική παραβολή των βασικών ρυθμίσεων του υπό εξέταση Νόμου με αυτές του Αστικού Κώδικα, τα πλεονεκτήματα αυτά διατηρήθηκαν και μετά την εισαγωγή του τελευταίου. Εντούτοις, οι περιουσιακές διαθέσεις μεταξύ των συνδικαιούχων, που ο Νόμος 5638/1932 επέτρεψε, δεν είχαν πάντα ομαλή συμπόρευση με το ισχύον δίκαιο. Αυτό ακριβώς αποτελεί και το αντικείμενο της παρούσης εργασίας.

Νοουμένης της έννοιας της διαθήσεως, ως της εξουσίας του δικαιούχου να εκποιήσει απαλλοτριωτό δικαίωμά του, δηλαδή, είτε να το μεταβιβάσει, είτε να το επιβαρύνει¹¹ και ειδικότερα της διάθεσης με την ευρεία της έννοια¹², στην παρούσα εργασία θα επιχειρηθεί η εξέταση εξ επόψεως αστικού δικαίου των σχετικών προβληματικών διάθεσης του κοινού λογαριασμού, αλλά και των συνεπειών επί των σχέσεων των συνδικαιούχων μεταξύ τους και με τους κληρονόμους τους ως τρίτους.

Ειδικότερα, θα εξετασθεί η δυνατότητα διάθεσης της κατάθεσης εν ζωή, στην οποία περιλαμβάνεται, αφενός η ανάληψη του ποσού από κάποιον συνδικαιούχο, αφού μεταβάλλει το δικαίωμα επί της κατάθεσης των λοιπών, αλλά και το εύρος της απαγόρευσης διάθεσης, που το άρθρο 3 του Ν. 5638/1932 επιτάσσει. Στα πλαίσια του άρθρου αυτού θα αναπτυχθεί ειδικότερα και η δυνατότητα διάθεσης της κατάθεσης μέσω εκχώρησης ή ενεχύρασης. Στην ίδια ενότητα θα εξετασθεί και η δυνατότητα κατάσχεσης της απαίτησης από τον κοινό λογαριασμό, αφού κι αυτή επιφέρει κατ' αρχάς απαγόρευση διάθεσης της κατάθεσης, αλλά και η δυνατότητα συμψηφισμού της απαίτησης κατά της Τράπεζας από την κοινή κατάθεση με απαίτηση, που εκείνη διατηρεί κατά ενός συνδικαιούχου.

Επίσης, η δυνατότητα, που παρέχει ο νόμος για περιέλευση του ποσού της κατάθεσης στους επιζώντες δικαιούχους μετά το θάνατο ενός, θα εξετασθεί κι αυτή ως διάθεση, καθώς όπως θα αναλυθεί, μπορεί να υποκρύπτει δωρεά εν ζωή ή αιτία θανάτου, δηλαδή δικαιοπραξίες εν ζωή, οι

¹⁰ Χαρλαύτης Α., Κατάθεσις εις κοινόν λογαριασμόν, ΕΕμπΔ, 1963, σελ. 285, (285).

¹¹ Γεωργιάδης Απ., Γενικές Αρχές, 2019, σελ. 265, παρ. 3.

¹² Βλ. Κιτσαράς Λ., Ενοχικές Δεσμεύσεις της εξουσίας διάθεσης, σελ. 122, όπου αναφέρεται, πως η διευρυμένη έννοια της εξουσίας διάθεσης, καλύπτει ένα μεγάλο φάσμα από διαθετικές πράξεις, όπως ο συμψηφισμός και η άσκηση διαπλαστικών δικαιωμάτων.

οποίες κατά κανόνα αποτελούν διαθετικές δικαιπραξίες¹³. Αναγκαίως συνεχόμενη με την προβληματική αυτή, τυγχάνει και η προσπάθεια προστασίας των νομίμων μεριδούχων μέσω της 117 ΕισΝΑΚ από αυτές τις διαθέσεις.

Τέλος, η αντιμετώπιση των ζητημάτων αυτών από τη Νομολογία θα αποτελεί βασική συμπλήρωση όλων των ενοτήτων, καθώς η πρακτική λειτουργία του υπό εξέταση μορφώματος και η κρίση των Δικαστηρίων βοηθούν στη σχετική κατανόηση.

Προκρίνεται, όμως, η παράθεση των ειδικότερων στοιχείων του κοινού λογαριασμού ως ιδιαίτερου είδους τραπεζικής κατάθεσης.

¹³ Παπαστερίου Δ., Η Εμπράγματη Σύμβαση, σελ. 28.

II. Τα ειδικότερα στοιχεία του κοινού λογαριασμού.

1. Τα πρόσωπα της σύμβασης.

Στο άρθρο 1§1 του Ν. 5638/1932 γίνεται λόγος για χρηματική κατάθεση «*παρά Τράπεζη*». Στη δε παράγραφο 3 αναφέρεται, πως καταθέσεις σε συνάλλαγμα επιτρέπονται «*εις τας Τραπεζας*». Από τα ανωτέρω γίνεται δεκτό, ότι καταθέσεις σε κοινό λογαριασμό έχουν σαν αποδέκτη μόνο τράπεζα και όχι άλλα νομικά πρόσωπα. Με δεδομένο, ότι σήμερα καταθέσεις του αποταμιευτικού κοινού μπορούν να δέχονται μόνο οι Τράπεζες¹⁴, η παραπάνω αναφορά του Νόμου έχει ιστορική μόνο σημασία. Άλλωστε, σήμερα με τον όρο «Τράπεζα» ή «πιστωτικό ίδρυμα» νοείται η επιχείρηση, η δραστηριότητα της οποίας συνίσταται στην αποδοχή από το κοινό καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων και στη χορήγηση πιστώσεων¹⁵. Η παραπάνω ιστορική σημασία καθίσταται εναργέστερη, αν αναλογιστούμε, ότι το άρθρο 26§3 του Ν. 2076/1992 κατήργησε το άρθρο 7 του Ν. 5638/1932, το οποίο προέβλεπε, ότι αποδέκτες κατάθεσης κοινού λογαριασμού δύνανται να αποτελούν τόσο οι ανώνυμες τραπεζικές εταιρίες όσο και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, που ορίζονται σε διάταγμα εκδιδόμενο κατόπιν απόφασης του Υπουργικού Συμβουλίου και ύστερα από πρόταση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας. Η κατάργηση, όμως, του άρθρου 7 περιόρισε το εύρος των αποδεκτών στις τράπεζες. Μετά την κατάργηση του άρθρου 7 βρέθηκαν εκτός πεδίου αποδεκτών των εν λόγω καταθέσεων η Αγροτική Τράπεζα και το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων. Αναφορικά με την πρώτη, αυτή αποτελεί ήδη ανώνυμη τραπεζική εταιρία βάσει του άρθρου 26§1 του Ν. 1914/1990 κι επομένως μπορεί να αποτελέσει αποδέκτη των εν λόγω καταθέσεων. Όσον αφορά το δεύτερο, που μέχρι σήμερα αποτελεί νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου και κατά κανόνα εξαιρείται από την εφαρμογή της τραπεζικής νομοθεσίας, η δυνατότητα να αποτελέσει αποδέκτη κοινού λογαριασμού επαφίεται στην ειδική νομοθεσία, που το διέπει και η οποία μέσω του άρθρου 2 § 5 του π.δ. 95/1996 και των εκεί αναφερομένων σκοπών του, οι οποίοι ανάγονται στην αποδοχή καταθέσεων όψεως, ταμιευτηρίου ή «*άλλων νομίμων*», καταλείπει τα περιθώρια αποδοχής καταθέσεων κοινού λογαριασμού¹⁶.

¹⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 9 § 1 του Ν. 4261/2014 : «*Απαγορεύεται σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα, που δεν αποτελούν πιστωτικά ιδρύματα, η κατ'επάγγελμα αποδοχή καταθέσεων χρημάτων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων από το κοινό*».

¹⁵ Αρ. 3§1, περ. 1 Ν. 4261/2014 και αρ. 4 §1 Κανονισμού ΕΕ 575/2013.

¹⁶ Πελένη-Παπαγεωργίου, Κοινός λογαριασμός, σελ. 32-33, Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδης, Δίκαιο Τραπεζικών Συναλλαγών, σελ. 468.

Τέλος, υποστηρίζεται, ότι ο Νόμος δεν θέτει κανένα περιορισμό σε σχέση με το τόπο λειτουργίας του πιστωτικού ιδρύματος κι επομένως προκύπτει, ότι περιλαμβάνονται και αυτά της αλλοδαπής. Στην περίπτωση αυτή οι σχέσεις μεταξύ τράπεζας και συνδικαιούχων θα ρυθμίζονται κατά κανόνα από τους όρους της σύμβασης¹⁷, άλλως από το αλλοδαπό δίκαιο, αλλά επί των σχέσεων μεταξύ των συνδικαιούχων εφαρμόζονται οι κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, αλλά και ο Κανονισμός (ΕΕ) 650/2012, όπου τυγχάνει εφαρμογής¹⁸. Αναφορικά με την φορολογική αντιμετώπιση των κοινών λογαριασμών Ελλήνων σε τράπεζες του εξωτερικού η πρόσφατη υπ' αρ. 2522/2018 απόφαση της Διεύθυνσης Επίλυσης Διαφορών (ΔΕΔ) έκρινε, ότι οι καταθέσεις αυτές δεν απαλλάσσονται από την επιβολή φόρου κληρονομίας, όπως οι αντίστοιχες καταθέσεις στην Ελλάδα¹⁹.

Από την άλλη πλευρά, η αναζήτηση των ιδιοτήτων των δικαιούχων της ιδιόρρυθμης αυτής κατάθεσης δημιουργεί το ερώτημα, εάν δικαιούχους μπορούν να αποτελέσουν όχι μόνο φυσικά αλλά και νομικά πρόσωπα. Παρά το ότι η γραμματική ερμηνεία του Νόμου δεν αποκλείει την περίπτωση των νομικών προσώπων, φαίνεται, πως ο ιστορικός νομοθέτης είχε στο νου του μόνο την περίπτωση των φυσικών προσώπων. Τούτο συνάγεται από το άρθρο 1§3, όπου αναφέρεται, ότι οι Τράπεζες δύνανται να δέχονται συνάλλαγμα από «μόνιμους κατοίκους της αλλοδαπής ή ... της ημεδαπής», από το άρθρο 2 που κάνει λόγο για «θάνατο συνδικαιούχου» και για «επιζώντες λοιπούς», αλλά και από το άρθρο 3, όπου αναφέρεται, πως οι «κληρονόμοι του τελευτήσαντος» δεν αποκτούν κανένα δικαίωμα επί της κατάθεσης, ρυθμίσεις, που προσιδιάζουν σε φυσικά πρόσωπα. Αυτή, άλλωστε, είναι και η κρατούσα άποψη, στην οποία συγκλίνει και ο σκοπός του νόμου, που αναφέρθηκε ανωτέρω, ήτοι η προσέλκυση κεφαλαίων, που μέχρι τότε κατατίθεντο στο εξωτερικό, για να τύχουν των προνομίων αντίστοιχων καταθέσεων, προσέλκυση, που προσπάθησε να επιτευχθεί μέσω και της απαλλαγής από τον φόρο κληρονομίας, επιχειρήματα, που όλα τάσσονται

¹⁷ Κι αυτό, διότι σε κράτη όπως Αγγλία, Γερμανία, Γαλλία κι Ελβετία η σχέση αυτή ρυθμίζεται βάσει όρων που συμφωνούνται, όπως και στην Ελλάδα. Περισσότερα για τη συγκριτική εξέταση του θεσμού στα κράτη αυτά σε Μητροπούλου Σ., Ο κοινός λογαριασμός στο ελληνικό δίκαιο. Συγκριτική επισκόπηση αλλοδαπών δικαίων, 2001, σελ. 143επ.

¹⁸ Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδης, Δίκαιο Τραπεζικών Συναλλαγών, σελ. 475-476.

¹⁹ Βλ. όμως και Στυλιανίδου Μ., Βασικές αρχές που απορρέουν από τη νομολογία του δικαστηρίου της ΕΕ σχετικά με τη φορολόγηση των διασυννοριακών κληρονομιών, ΔΕΕ 2016/331, κατά την οποία κάτι τέτοιο δε φαίνεται συνεπές με το αρ. 66 ΣΛΕΕ και με τις αρχές, που απορρέουν από τη νομολογία του Δικαστηρίου.

υπέρ της άποψης αυτής²⁰. Εξ αντιθέτου, όμως, έχει υποστηριχθεί και άποψη, ότι με δεδομένο, πως η γραμματική ερμηνεία δεν το αποκλείει και βάσει της αρχής της ιδιωτικής αυτονομίας, δεν θα πρέπει να αποκλείονται τα νομικά πρόσωπα, οπότε και με το θάνατο του καταθέτη θα πρέπει να εξομοιωθεί η λύση του νομικού προσώπου²¹. Ενδιάμεση πρόταση υποστηρίζει, πως ναι μεν τα νομικά πρόσωπα αποκλείονται για τους ανωτέρω λόγους, αλλά μπορούν να συνάψουν κατάθεση από κοινού, η οποία, όμως, δεν θα διέπεται από το Ν. 5638/1932, αλλά από τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα περί ενεργητικής εις ολόκληρον ενοχής (489 επ ΑΚ)²².

2. Το αντικείμενο της κατάθεσης.

Η γραμματική διατύπωση του άρθρου 1 του Ν. 5638/1932 κάνει λόγο για «*χρηματική κατάθεση*». Επομένως, αντικείμενο της κατάθεσης σε κοινό λογαριασμό είναι το υλικό χρήμα. Στην έννοια του χρήματος αυτής της περίπτωσης περιλαμβάνεται και το λογιστικό χρήμα, ως χρήμα υπό ευρεία έννοια²³ κι έτσι η μεταφορά λογιστικού χρήματος από έναν απλό λογαριασμό σε έναν κοινό, αποτελεί επιτρεπτή από το γράμμα του Νόμου πρακτική. Με τον τρόπο αυτό αποκλείονται οι καταθέσεις χρεογράφων, καθώς και άλλων αντικαταστατών πολύτιμων πραγμάτων²⁴. Η άποψη αυτή ταιριάζει περισσότερο με την εξαιρετική ρύθμιση του Ν. 5638/1932, παρά την αναγραφή στην εισηγητική του έκθεση περί «*χρεογράφων ή άλλων αξιών*» στο σημείο της αναφοράς του ήδη λειτουργούντος τότε θεσμού στα αλλοδαπά δίκαια, διατύπωση, που απετέλεσε τη βάση υποστήριξης και αντίθετης άποψης περί μη αποκλεισμού των μη χρηματικών καταθέσεων²⁵.

²⁰ Ψυχομάνης Σ., Τραπεζικό Δίκαιο-Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων ΙΙ, 2010, σελ. 116, Δούβλης Β., Κοινός Διαζευκτικός Λογαριασμός, σελ. 20, Σταθόπουλος Μιχ., Ζητήματα εκ της εφαρμογής του ν. 5638/1932 «περί κατάθεσης εις κοινόν λογαριασμόν», ΕΕμπΔ 1977, σελ. 506, όπου αναφέρεται : «*Δυσχερώς θα ηδύνατο να σκεφθεί τις νομικά πρόσωπα φυγαδεύοντα κεφάλαια εις το εξωτερικόν. Τούτο, πλην άλλων, θα προσέκρουε εις την δημοσιότητα και τον έλεγχον των περιουσιακών στοιχείων αυτών.*».

²¹ Έτσι σε Καλλιμόπουλο-Καραγιάννη-Τσολακίδη, Δίκαιο Τραπεζικών Συναλλαγών, σελ. 468 επ., όπου αναλύεται και η λειτουργία της από κοινού κατάθεσης φυσικού και νομικού προσώπου, σελ. 470.

²² Σταθόπουλος Μιχ., Ζητήματα εκ της εφαρμογής του ν. 5638/1932, ΕΕμπΔ 1977, σελ. 506-507, Ψυχομάνης Σ., Τραπεζικό Δίκαιο-Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων ΙΙ, σελ. 116, Δούβλης Β., Κοινός Διαζευκτικός Λογαριασμός, σελ. 20.

²³ Καλλιμόπουλος Γ., Το δίκαιο του χρήματος, 1993, σελ. 47.

²⁴ Ρόκας Κ., Περί της κατάθεσης εις κοινόν λογαριασμόν, Θ. 1948, σελ 1., Πελλένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 9, Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδη, Δίκαιο Τραπεζικών Συναλλαγών, σελ. 473.

²⁵ Χαρλαύτης Α., Κατάθεσις εις κοινόν λογαριασμόν, ΕΕμπΔ, 1963, σελ. 285.

Μεταγενέστεροι, όμως, νόμοι με διατάξεις τους επεξέτειναν το εύρος του αντικειμένου των εν λόγω καταθέσεων. Ειδικότερα, με το άρθρο 19§4 του Ν. 1969/1991, όπως τροποποιήθηκε, προβλέφθηκε, ότι οι διατάξεις του Ν. 5638/1932 ισχύουν «αναλόγως επί μεριδίων αμοιβαίου κεφαλαίου», με το άρθρο 12§1 του Ν. 2198/1994 προβλέφθηκε η ανάλογη εφαρμογή επί τίτλων του Δημοσίου με λογιστική μορφή, με το άρθρο 7§7 του Ν. 2992/2002 προβλέφθηκε ομοίως για τα μερίδια αμοιβαίου κεφαλαίου επιχειρηματικών συμμετοχών, στο άρθρο 31§8 του Ν. 3461/2006 για τις άυλες κινητές αξίες, που καταχωρίζονται στο Σύστημα Άυλων Τίτλων και στο άρθρο 6 § 8 του Ν. 4099/2012 για τα μερίδια Οργανισμών Συλλογικών Επενδύσεων σε Κινητές Αξίες (ΟΣΕΚΑ)²⁶, ²⁷.

Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 1§3 του Ν. 5638/1932 επιτρέπεται στις Τράπεζες να δέχονται καταθέσεις σε συνάλλαγμα ή σε συνάλλαγμα και σε δραχμές (και ήδη ευρώ) σε κοινό λογαριασμό υπό προθεσμία ή ταμειυτηρίου υπό προειδοποίηση. Κατ' αρχάς η ρύθμιση αυτή, ενώ αποσκοπούσε στην διεύρυνση του αντικειμένου του κοινού λογαριασμού πέραν του χρήματος και σε συνάλλαγμα, έχει σήμερα μειωμένη πρακτική σημασία, μιας και δεν ισχύουν πια οι περιορισμοί στην εισαγωγή και την εξαγωγή του συναλλάγματος²⁸, που ο νομοθέτης είχε λάβει υπ' όψιν και έτσι ρύθμισε το επιτρεπτό αυτών. Έτσι, κατ' εξαίρεση επέτρεψε τις καταθέσεις σε συνάλλαγμα στον κοινό λογαριασμό και μόνο υπό προθεσμία ή ταμειυτηρίου υπό προειδοποίηση, διότι κρινόταν αναγκαίο να παρεμβάλλεται κάποιο χρονικό διάστημα από την εκδήλωση της πρόθεσης του δικαιούχου ν' αποσύρει το συνάλλαγμα και της τυχόν εξαγωγής του. Με την ισχύουσα, όμως, σήμερα ελεύθερη ανάληψη του συναλλάγματος θα πρέπει να γίνει δεκτό, ότι οι καταθέσεις σε συνάλλαγμα σε κοινό λογαριασμό μπορούν να λάβουν τη μορφή της κατάθεσης, που προσφέρει το άρθρο 1§1 ²⁹.

²⁶ Αναλυτικότερα σε Καλλιμόπουλο-Καραγιάννη-Τσολακίδη, Δίκαιο Τραπεζικών Συναλλαγών, σελ 473 επ., Πελλένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 16 επ.

²⁷ Βλ. και Παπανικολάου Π., Δυνατότητα εφαρμογής των περί κοινού λογαριασμού διατάξεων και επί χρηματοπιστωτικών μέσων, ΧρΙΔ 2017, 81 επ, ο οποίος τάσσεται υπέρ της άποψης του μη αποκλεισμού των μη χρηματικών καταθέσεων. Ειδικότερα, υποστηρίζει την επέκταση του πεδίου εφαρμογής του Ν. 5638/1932 και στα άυλα εταιρικά ομόλογα, είτε μέσω της αναλογίας δικαίου, είτε μέσω της διάγνωσης της μεταβολής στην κατάσταση του κανόνα δικαίου (Normsituation) λόγω της αναπόδραστης ανάγκης των συναλλαγών για την επέκταση αυτή, λαμβάνοντας, επίσης, υπ' όψιν ιστορικά και τελεολογικά κριτήρια.

²⁸ ΠΔΤΕ (Πράξη Διοικητή Τράπεζας της Ελλάδος) 2416/1997.

²⁹ Πελλένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 15, Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδης, ο.π., σελ 474-475.

3. Η έννοια του «ανοικτού» λογαριασμού.

Προτού εξετασθεί η έννοια του «ανοικτού», σημειώνεται, ότι ο τραπεζικός λογαριασμός αποτελεί ένα είδος εμπορικού βιβλίου³⁰, έναν πίνακα λογιστικής απεικόνισης των χρεώσεων και πιστώσεων μεταξύ τράπεζας και πελάτη, περιέχων επίσης και άλλα στοιχεία, όπως η ημερομηνία και η αιτία της κάθε εγγραφής. Ως εμπορικό βιβλίο έχει την αποδεικτική δύναμη του άρθρου 444ΚΠολΔ. Ο «ανοικτός» λογαριασμός δεν ορίζεται στο νόμο κι ούτε τηρείται μια σταθερή άποψη για τον ορισμό του σε θεωρία και νομολογία³¹. Πολλές φορές, μάλιστα, στην τραπεζική πρακτική ταυτίζεται με την έννοια του αλληλόχρεου λογαριασμού ή του τρέχοντος. Τούτο δεν τυγχάνει ακριβές, διότι στην κυριολεξία ανοικτός είναι ο λογαριασμός, κατά τη λειτουργία του οποίου τα επιμέρους κονδύλια δεν χάνουν την αυτοτέλειά τους, όπως συμβαίνει στον τρέχοντα ή το αλληλόχρεο. Από την άλλη πλευρά, ο τρέχων προϋποθέτει μια βασική πιστωτική σχέση, κατά την οποία οι ενεργούμενες καταβολές έναντι των απαιτήσεων της Τράπεζας χάνουν την αυτοτέλειά τους και υποβάλλονται σε περιοδικές εκκαθαρίσεις, ενώ ο αλληλόχρεος λογαριασμός, αφενός μεν απαιτεί αμοιβαίες χρηματικές απαιτήσεις και καταβολές έστω και δυνητικά, αφετέρου δε την κατ' άρθρο 112 ΕισΝΑΚ εμπορική ιδιότητα τουλάχιστον του ενός μέρους³². Με δεδομένη τη μη ύπαρξη κοινώς αποδεκτής έννοιας αυτού, κρίνεται πιο πρόσφορη η εξέταση της έννοιάς του κατά περίπτωση. Έτσι, η έννοια του ανοικτού λογαριασμού στο Νόμο 5638/1932 πρέπει να συσχετισθεί με την εξαιρετική ρύθμιση του ανωτέρω Νόμου και με τη δυνατότητα του δικαιούχου της κατάθεσης να απαιτήσει την άμεση καταβολή του υπολοίπου της, καθώς και με το ότι ο σκοπός του δεν σχετίζεται με το άνοιγμα πίστωσης. Επομένως, στην προκείμενη περίπτωση η έννοια του ανοικτού λογαριασμού έχει το νόημα, ότι πρόκειται για καταθέσεις όψεως και απλού ταμειυτηρίου. Πέραν των ειδών αυτών κατάθεσης, ήδη προαναφέρθηκε, ότι το άρθρο 1§2 του Ν. 5638/1932 επεξέτεινε το εύρος του ιδιαίτερου αυτού είδους λογαριασμού και στις καταθέσεις υπό προθεσμία και στο ταμειυτήριο υπό

³⁰ Ψυχομάνης Σ., Εγχειρίδιο Τραπεζικού δικαίου, 2016, σελ 121.

³¹ Βλ. Καλλιμόπουλο-Καραγιάννη-Τσολακίδη, ο.π, σελ. 220 επ., όπου παρατίθενται όλες οι απόψεις της θεωρίας για τον ορισμό του με παραπομπές και στη Νομολογία. Επίσης, Ψυχομάνης Σ., Εγχειρίδιο Τραπεζικού δικαίου, 2016, σελ 122.

³² Για τις διακρίσεις μεταξύ ανοικτού και αλληλόχρεου λογαριασμού βλ. Ψυχομάνης Σ. Εγχειρίδιο Τραπεζικού Δικαίου, 2016, σελ. 122επ., Μάζης Π., Ο τραπεζικός ανοικτός λογαριασμός και η αντιμετώπισή του από τη Νομολογία, ΝοΒ 1997, σελ. 182.

προειδοποίηση, οπότε και ο κοινός λογαριασμός μπορεί να λάβει και αυτές τις μορφές καταθέσεων³³.

4. Η δυνατότητα μερικής ή ολικής χρήσης από μερικούς ή όλους τους συνδικαιούχους.

Όπως αναφέρθηκε και στο εισαγωγικό μέρος, στο άρθρο 1§1 του Ν. 5638/1932 ορίζεται, πως οι διατάξεις του Νόμου αυτού τυγχάνουν εφαρμογής στην περίπτωση χρηματικής κατάθεσης, όπου συμφωνείται ο όρος, ότι, είτε ένας, είτε κάποιιοι, είτε όλοι συνδικαιούχοι, μπορούν να κάνουν χρήση του συνόλου ή μέρους αυτής χωρίς τη σύμπραξη των λοιπών. Πρόκειται για τις παρεχόμενες από το νόμο αυτό δυνατότητες, των οποίων μπορούν οι αντισυμβαλλόμενοι να κάνουν χρήση. Έτσι, μπορεί να τεθεί σχετικός περιορισμός ως προς τα πρόσωπα, που δύνανται να χρησιμοποιούν τον λογαριασμό ή και ποσοτικός περιορισμός στη δυνατότητα χρήσης αυτού. Σε κάθε περίπτωση, όμως, ακόμα κι αν επιλεγούν οι σχετικές δυνατότητες, εφαρμόζονται οι διατάξεις του Ν. 5638/1932 και η χρήση του λογαριασμού εν όλω η εν μέρει από τον καθένα ή από μερικούς λαμβάνει χώρα χωρίς τη σύμπραξη των λοιπών. Κι αυτό ακριβώς είναι το βασικό χαρακτηριστικό του κοινού λογαριασμού, που τον κατατάσσει στην έννοια του διαζευκτικού λογαριασμού και ο οποίος, δηλαδή, παρέχει το δικαίωμα σε κάθε συνδικαιούχο να κάνει χρήση του χωρίς συμφωνία των άλλων σε αντιπαραβολή με τον συμπλεκτικό λογαριασμό, στον οποίο απαιτείται η σύμπραξη των λοιπών δικαιούχων³⁴.

Αναφορικά με τις αυτές δυνατότητες και την τραπεζική πρακτική αξίζει να σημειωθεί, ότι οι Τράπεζες κατά κύριο λόγο χρησιμοποιούν συμβάσεις με προδιατυπωμένο τον όρο, ότι κάθε συνδικαιούχος μπορεί να κάνει ολική ή μερική χρήση του λογαριασμού χωρίς τη σύμπραξη των λοιπών.

³³ Πελένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 11, Για τις διακρίσεις των ειδών αυτών κατάθεσης βλ. Ψυχομάνης Σ. Εγχειρίδιο Τραπεζικού Δικαίου, 2016, σελ. 141 επ.

³⁴ Περισσότερα για τον συμπλεκτικό λογαριασμό σε Πελένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 145επ., αλλά και για τη δυνατότητα μετατροπής του κοινού διαζευκτικού σε συμπλεκτικό λογαριασμό, η ίδια, σελ. 25. Επίσης, σε Μητροπούλου Σ., ο.π., σελ. 15.

III. Η σύμβαση και η νομική της φύση.

1. Οι γενικές προϋποθέσεις κύρους της σύμβασης.

Προκειμένου για την έγκυρη κατάρτιση της σύμβασης σε κοινό λογαριασμό απαιτείται, σαφώς, η συνδρομή των γενικών προϋποθέσεων κύρους των δικαιοπραξιών και δη ικανότητα για δικαιοπραξία (ΑΚ 127επ), έλλειψη λόγου ακυρότητας (138, 174, 178 ΑΚ) ή ακυρωσίας (ΑΚ 140επ.), καθώς και τήρηση του απαιτούμενου από το νόμο τύπου³⁵. Η δικαιοπρακτική ικανότητα του δικαιούχου, μάλιστα, θα πρέπει να εξετάζεται, τόσο κατά την κατάρτιση, όσο και κατά την ανάληψη των καταθέσεων³⁶.

Ενδιαφέρουσες τυγχάνουν ειδικότερες προβληματικές, που αφορούν τη συνδρομή λόγου ακυρότητας ή ακυρωσίας στην κατάρτιση εν γένει των τραπεζικών καταθέσεων κι επομένως κι επί κοινού λογαριασμού. Σύμφωνα με μία πρώτη, όπου για τη συνδρομή λόγου ακυρότητας ή ακυρωσίας απαιτείται το στοιχείο της γνώσης, αυτό θα πρέπει ν' αφορά και την Τράπεζα³⁷. Για να είναι, για παράδειγμα, μια σύμβαση τραπεζικής κατάθεσης εικονική, θα πρέπει η πρόθεση εικονικότητας να αφορά και τα δύο μέρη, δηλαδή και την Τράπεζα³⁸, με συνέπεια την απόλυτη ακυρότητα κατά την ΑΚ 138§1. Σε περίπτωση σχετικής εικονικότητας, για να είναι έγκυρη η καλυπτόμενη σύμβαση, θα πρέπει κατά την ΑΚ 138§2 να συντρέχουν οι προϋποθέσεις κύρους της και να την ήθελαν τα μέρη. Κι αυτό σε αντίθεση με μεμονωμένες περιπτώσεις δικαστικών αποφάσεων, κατά τις οποίες κρίθηκε πως, όταν στην εσωτερική συμφωνία των συνδικαιούχων προβλεπόταν, ότι ο ένας εξ αυτών δεν θα τύγγανε πραγματικός δικαιούχος, αλλά θα εξυπηρετούσε άλλους σκοπούς, τότε η κατάρτιση της σύμβασης της Τράπεζας με αυτούς θα ήταν εικονική ενώ καλυπτόμενη κι έγκυρη θα ήταν η πραγματική τους συμφωνία³⁹, συγχέοντας έτσι την εξωτερική σχέση Τράπεζας-Πελατών με την εσωτερική μεταξύ των συνδικαιούχων, η οποία όπως θα δούμε σε επόμενο κεφάλαιο διακρίνεται από αυτοτέλεια. Κατά μία δεύτερη, ζήτημα αποτελεί το κατά πόσο η κατάρτιση τραπεζικής κατάθεσης κατά παράβαση εποπτικών κανόνων θα οδηγεί όχι μόνο σε

³⁵ Για τις γενικές προϋποθέσεις κύρους των δικαιοπραξιών βλ. Γεωργιάδης Απ, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2019, σελ. 129επ., 363επ., 451επ, 483επ.

³⁶ Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδης, ο.π., σελ. 319 επ.

³⁷ Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδης, ο.π., σελ. 65 επ.

³⁸ Καραγιάννης Κ., σε Γεωργιάδη-Σταθόπουλο, Αστικός Κώδικας, κατ' άρθρο ερμηνεία, άρ. 138-139, αρ. 55, σελ.203.

³⁹ ΑΠ 1410/2015 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΜΠΘεσ. 2500/1988, ΕΕμπΔ 1989,398 επ, ΠΠΑθ 4448/1995, ΔΕΕ 1995.770.

κυρώσεις εις βάρος των πιστωτικών ιδρυμάτων, αλλά και σε ακυρότητα της καταρτισθείσης σύμβασης κατά την ΑΚ 174, με την πρόταση, ότι κάθε περίπτωση θα πρέπει να εξετάζεται χωριστός⁴⁰.

Επίσης, ο νόμος δεν απαιτεί την τήρηση τύπου για την κατάρτιση της εν λόγω σύμβασης, όπως άλλωστε ισχύει και για τις λοιπές τραπεζικές καταθέσεις. Οι υπογραφόμενες από τους συμβαλλόμενους συμβάσεις δεν αποτελούν συστατικό, παρά αποδεικτικό τύπο. Συνήθως, οι τράπεζες παρέχουν έγγραφα με έτοιμους και προδιατυπωμένους για αόριστο αριθμό προσώπων όρους, όποτε και πρόκειται για σύμβαση προσχώρησης σε Γενικούς Όρους Συναλλαγών (ΓΟΣ), με περαιτέρω αποτέλεσμα την εφαρμογή του άρ. 2 του Ν. 2251/1994 και την προστασία, που παρέχει στους καταναλωτές.

Αναφορικά με την δυνατότητα απόδειξης της κατάθεσης, όπως ήδη αναφέρθηκε, ο τραπεζικός λογαριασμός αποτελεί ένα είδος εμπορικού βιβλίου, έχον την αποδεικτική δύναμη του άρθρου 444ΚΠολΔ. Ειδικότερα στις καταθέσεις ταμειυτηρίου αποδεικτικό έγγραφο της κατάθεσης αποτελεί το βιβλιάριο καταθέσεων. Έτσι, σύμφωνα με τη διάταξη του άρ. 3 του ν.δ. της 17/7-13/8/1923 «Περί ειδικών διατάξεων ανωνύμων εταιριών»⁴¹, η οποία ως ειδική υπερισχύει των διατάξεων των άρθρων 888 και 889 ΑΚ, «η εκδότρια ονομαστικής ομολογίας ή άλλης αποδείξεως καταθέσεως χρημάτων εταιρεία, η πληρώσασα αυτήν εξοφλημένην δια της επ' αυτής υπογραφής του δικαιούχου, απαλλάσσεται, και αν η υπογραφή ήτο πλαστή, πλην αν η εκδότρια κατά την πληρωμήν ετέλει εν δόλω ή εν μεγάλη αμέλεια». Τέτοια απόδειξη καταθέσεως χρημάτων είναι και το βιβλιάριο καταθέσεων, το οποίο εκδίδει και παραδίδει στον καταθέτη η Τράπεζα και στο οποίο απεικονίζονται από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή της τόσο η αρχική κατάθεση όσο και οι μεταγενέστερες καταθέσεις ή αναλήψεις χρημάτων με βάση τα γραμμάτια καταθέσεως ή αναλήψεως χρημάτων, που ο τελευταίος υπογράφει και διατηρούνται στο αρχείο της τράπεζας και στη μνήμη του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Το βιβλιάριο αυτό, έστω και αν δεν φέρει υπογραφή του αρμοδίου υπαλλήλου της Τράπεζας ή δεν απεικονίζει την πραγματικότητα λόγω καταθέσεως χρημάτων στο λογαριασμό του

⁴⁰Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Γσολακίδης, ο.π., σελ. 45-50 και 65-67, Επίσης βλ. σχετικώς Παπαδοπούλου-Κλαμαρή Δ., Σύμβαση με απαγορευμένη παροχή, 1992, σελ. 68-69, αριθ. 5, όπου αναφέρεται, πως η εξέταση του κλάδου δικαίου, στον οποίο εντάσσεται ο παραβιαζόμενος κανόνας δικαίου, μπορεί ν' αποτελέσει κριτήριο καθορισμού των συνεπειών της παραβίασης.

⁴¹ΦΕΚ Α' 228/1923.

καταθέτη, στον οποίο αντιστοιχεί, ή λόγω αναλήψεως χρημάτων από αυτόν χωρίς τη χρήση του βιβλιαρίου, που ενημερώνεται δια του ηλεκτρονικού υπολογιστή, μόλις προσκομιστεί, εξομοιώνεται, κατά τη διάταξη του άρθρου 444 εδ. 3 του ΚΠολΔ με ιδιωτικό έγγραφο και αποτελεί, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 446 παρ. 2 ΚΠολΔ, πλήρη απόδειξη για όσα γεγονότα και πράγματα αναγράφει επιτρέπεται δε μόνον ανταπόδειξη κατά του περιεχομένου των εγγράφων⁴².

2. Το ζήτημα της πλειονότητας των δικαιούχων κατά την κατάρτιση της σύμβασης.

Εξετάζοντας την κατάρτιση της σύμβασης κατάθεσης σε κοινό λογαριασμό γεννάται ένας προβληματισμός, που έχει να κάνει με την πλειονότητα των υποκειμένων των δικαιούχων. Προβληματισμός δεν υφίσταται, όταν με την Τράπεζα συμβάλλονται οι περισσότεροι δικαιούχοι, οπότε και τα αποτελέσματα της σύμβασης ενεργούν ως προς όλους τους συμβληθέντες βάσει της αρχής της σχετικότητας των ενοχών. Ζήτημα τίθεται, όμως, εάν μπορεί με την Τράπεζα να συμβληθεί μόνο ένα φυσικό πρόσωπο, το οποίο και θα ορίσει τους λοιπούς συνδικαιούχους, ενώ αυτοί ούτε θα είναι παρόντες, ούτε θα προβούν σε κατάθεση χρηματικού ποσού.

Ερμηνευτικά επιχειρήματα, όπως η γραμματική διατύπωση του Νόμου «*επ' ονόματι*» περισσότερων κι όχι «*εκ μέρους*» περισσότερων, στηρίζουν την κρατούσα σε θεωρία και Νομολογία άποψη, ότι κάτι τέτοιο γίνεται δεκτό⁴³. Κατά την άποψη αυτή, τα παραπάνω δεδομένα συντελούν, στο ότι στην περίπτωση αυτή το άνοιγμα κοινού λογαριασμού οδηγεί στη δημιουργία μίας ειδικότερης περίπτωσης της προβλεπόμενης στο άρθρο 2§1 του ν.δ 17.7/13.8.1923 σύμβασης τραπεζικής κατάθεσης υπέρ τρίτου⁴⁴, στην οποία (κατάθεση σε κοινό λογαριασμό) παράλληλα εφαρμόζονται και οι γενικές διατάξεις των άρθρων 410 επ ΑΚ. Ειδικότερα, πρόκειται για γνήσια σύμβαση υπέρ τρίτου, αφού ο τρίτος αποκτά αμέσως τα δικαιώματα του συνδικαιούχου κατά την ΑΚ 411 και μπορεί να απαιτήσει να του καταβληθούν τα ποσά των καταθέσεων⁴⁵. Στο ερώτημα, μάλιστα, εάν

⁴² Ενδεικτικά ΑΠ 1838/2017, ΧρΙΔ 2018, 428.

⁴³ Πελένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 20, όπου και οι σχετικές παραπομπές σε θεωρία και νομολογία.

⁴⁴ Πρόκειται για την περίπτωση, κατά την οποία η τραπεζική κατάθεση γίνεται υπέρ τρίτου από τον καταθέτη, ο οποίος καταρτίζει τη σύμβαση με την τράπεζα, αλλά συμφωνείται, ότι δεν θα αποτελεί συνάμα και συνδικαιούχο, σε αντίθεση με το Ν. 5638/1932. Το νομοθετικό διάταγμα έχει διατηρηθεί σε ισχύ και μετά την εισαγωγή του ΑΚ βάσει του αρ. 41§1ΕισΝΑΚ.

⁴⁵ Περί συνδυαστικής εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 2§1 του ν.δ 17.7/13.8.1923 και των ΑΚ 410 επ. και η Νομολογία. Βλ. Ενδεικτικά, ΑΠ 632/2014 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 1545/2008 (ΤΝΠ ΔΣΑ), Εφ.Αθ. 9828/2000 (ΝΟΜΟΣ), ΑΠ 593/1992 (ΝΟΜΟΣ).

απαιτείται αποδοχή του τρίτου για την κατάρτιση της σύμβασης του κοινού λογαριασμού, υποστηρίζεται η ομοιότητα λύσεων με το άρθρο 2§1 του ν.δ 17.7/13.8.1923, όπου ρητά αναφέρεται, ότι για την κατάρτιση της εκεί προβλεπόμενης τραπεζικής κατάθεσης υπέρ τρίτου δεν απαιτείται η αποδοχή του τρίτου⁴⁶ κι έτσι κατά την άποψη αυτή δεν απαιτείται αποδοχή εκ μέρους του τρίτου κατά την ΑΚ 412 ούτε στην περίπτωση κατάρτισης σύμβασης κοινού λογαριασμού, που ενεργεί υπέρ τρίτου. Εφόσον μάλιστα η νόμιμη αιτία της υπέρ τρίτου κατάθεσης σε κοινό λογαριασμό είναι η δωρεά, τότε γίνεται δεκτό, ότι ο απαιτούμενος κατά την ΑΚ 498§2 συμβολαιογραφικός τύπος για τη δωρεά, υποκαθίσταται με την παράδοση των χρημάτων στην Τράπεζα. Η εφαρμογή, όμως, των γενικών διατάξεων του ΑΚ για τη σύμβαση υπέρ τρίτου, παρουσιάζει και αποκλίσεις κατά την άποψη αυτή, ιδίως από την ρύθμιση του άρθρου 410ΑΚ, διότι ο δέκτης της υπόσχεσης και καταθέτης δεν μπορεί να απαιτήσει να καταβληθούν τα ποσά στον τρίτο, αφού λόγω της δημιουργούμενης μεταξύ των συνδικαιούχων σχέσης ενεργητικής εις ολόκληρον ενοχής, η Τράπεζα είναι υποχρεωμένη να καταβάλει σε οποιονδήποτε εξ αυτών⁴⁷. Στο σημείο αυτό αποσαφηνίζεται, ότι τόσο η υπέρ τρίτου κατάθεση του άρθρου 2 του ν.δ 17.7/13.8.1923 όσο και η κατάθεση σε κοινό λογαριασμό του Ν. 5638/1932, που ενεργεί υπέρ τρίτου, διαφοροποιούνται από την περίπτωση κατά την οποία ο καταθέτης ενεργεί ως αντιπρόσωπος του δικαιούχου, οπότε κι ενεργεί στο όνομα του τελευταίου⁴⁸.

Η αντίθετη άποψη της θεωρίας δεν δέχεται την εφαρμογή των άρθρων 410 επ. ΑΚ κυρίως για το λόγο, ότι οι ρυθμίσεις της γνήσιας σύμβασης υπέρ τρίτου δε συνάδουν με αυτές της ενεργητικής εις ολόκληρον ενοχής, αφού ο δέκτης της υπόσχεσης και καταθέτης, όπως προαναφέρθηκε, δεν μπορεί να αξιώσει την καταβολή ποσού προς τον τρίτο κατά την 410ΑΚ, αλλά ούτε επίσης δέχεται την παράλληλη εφαρμογή του άρθρου 2 του ν.δ 17.7/13.8.1923 με τις διατάξεις του Ν. 5638/1932, μιας και ρυθμίζουν κάτι διαφορετικό⁴⁹.

⁴⁶ Κατ' άλλη άποψη, όμως, και δη Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδης, ο.π, σελ. 316, παρ. 709, απαιτείται μια διορθωτική επέμβαση στη ρύθμιση αυτή του άρθρου 2 του ν.δ 17.7/13.8.1923 και θα ήταν φρονιμότερο με την ιδιωτική αυτονομία του τρίτου να μην δεχθεί η Τράπεζα την κατάθεση υπέρ του χωρίς την περιέλευση σε αυτήν της δήλωσης αποδοχής του.

⁴⁷ Περισσότερη ανάλυση ως προς την άποψη αυτή σε Πελένη-Παπαγεωργίου, ο.π, σελ. 45-52.

⁴⁸ Γεωργιάδης Απ., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2019, σελ. 583επ

⁴⁹ Έτσι σε Ψυχομάνη Σ., Τραπεζικό Δίκαιο-Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων ΙΙ, 2010, σελ. 115-116, Μάζη Π. Παρατηρήσεις στην ΑΠ 467/1990, ΝοΒ 1991, σελ. 1206επ.

Σημειωτέον, ότι η τραπεζική πρακτική του κοινού λογαριασμού, και μεν παρουσιάζει διαφοροποιήσεις, αλλά συνηθέστερα σήμερα απαιτείται η αποδοχή των όρων της σύμβασης από τον τρίτο-συνδικαιούχο και επομένως η θέση της υπογραφής του στη σχετική σύμβαση, οπότε στην πράξη δεν φαίνεται να μην απαιτείται η αποδοχή του τρίτου.

3. Η νομική φύση της σύμβασης.

Η νομική φύση της κατάθεσης σε κοινό λογαριασμό δεν διαφέρει ως προβληματισμός από αυτόν της νομικής φύσης της εν γένει τραπεζικής κατάθεσης. Απολύτως κρατούσα στη νομολογία είναι η άποψη, ότι πρόκειται περί σύμβασης ανώμαλης παρακαταθήκης (ΑΚ 830 επ)⁵⁰, μιας και εξέχον στοιχείο αποτελεί η πρόθεση του καταθέτη να προβεί η Τράπεζα σε φύλαξη των καταθέσεων του. Στη θεωρία πρόκειται για τη μάλλον κρατούσα γνώμη⁵¹, διότι υποστηρίζονται και απόψεις περί σύμβασης δανείου (ΑΚ 806 επ.)⁵², λόγω του ότι η τράπεζα αποβλέπει στη χρησιμοποίηση του κεφαλαίου για πορισμό κέρδους, ενώ ο καταθέτης στην απόδοση του τόκου, καθώς και περί ιδιόρρυθμης μεικτής σύμβασης δανείου και ανώμαλης παρακαταθήκης. Παράλληλα, έχει υποστηριχθεί και η άποψη, ότι επί τραπεζικής κατάθεσης με χαμηλό επιτόκιο θα πρόκειται για ανώμαλη παρακαταθήκη, ενώ επί προθεσμιακής κατάθεσης, λόγω του εντονότερου κερδοσκοπικού σκοπού αμφοτέρων των μερών θα πρόκειται για δάνειο⁵³. Κοινός τόπος, πάντως, των σύγχρονων απόψεων αποτελεί, ότι η διάκριση αυτή στερείται πρακτικής σημασίας, διότι η βούληση των μερών (ΑΚ 361) και οι όροι της σύμβασης είναι που καθορίζουν τις έννομες συνέπειες. Η θέση αυτή ενισχύεται έτι περαιτέρω από το γεγονός, ότι είτε εφαρμοστούν οι διατάξεις για την ανώμαλη παρακαταθήκη είτε για το δάνειο, παρουσιάζονται σημαντικές αποκλίσεις από αυτές και έτσι δεν φαίνεται να ταυτίζεται με καμία από τις δύο επώνυμες συμβάσεις. Εφαρμόζοντας, για παράδειγμα, τις ενδοτικού δικαίου διατάξεις της ανώμαλης παρακαταθήκης, άποψης παγίως υιοθετούμενης από τη Νομολογία, παρατηρούμε, ότι η κατάθεση των χρημάτων στην Τράπεζα κατά την ΑΚ 830 λογίζεται ως δάνειο. Επομένως, η Τράπεζα αποκτά την κυριότητα των χρημάτων, την οποία ο

⁵⁰ Ενδεικτικά, ΑΠ 632/2014 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 1717/2012 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 353/2013 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 1204/2007 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 830/2003 (ΤΝΠ ΔΣΑ) ΑΠ 467/1990 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

⁵¹ Ενδεικτικά, Μαργαρίτης Μ., Επίτομη Ερμηνεία ΑΚ και ΕισΝΑΚ, 2016, άρθρο 830ΑΚ, σελ. 736, Φίλιος Π., Ενοχικό δίκαιο, ειδικό μέρος, Τόμος Ι, 2011, σελ. 548.

⁵² Ψυχομάνης Σ., Τραπεζικό Δίκαιο-Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων ΙΙ, 2010, σελ. 53 επ, ιδίως παρ. 147

⁵³ Ρόκας - Γκόρτσος – Μικρούλεα - Λιβαδά, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2016, σελ. 533.

καταθέτης έχει απωλέσει και κατά την ανάληψη των χρημάτων κυριότητα αποκτά ο αναλαμβάνων το ποσό κι όχι ο καταθέτης, αφού η Τράπεζα έχει υποχρέωση να αποδώσει σε οποιονδήποτε συνδικαιούχο. Αναφορικά με τα ζητήματα χρόνου και τόπου (ΑΚ 830 § 1), όπου εφαρμόζονται οι διατάξεις για την παρακαταθήκη, παρατηρούμε, ότι η ΑΚ 827, κατά την οποία ο θεματοφύλακας υποχρεούται να αποδώσει το πράγμα, όταν το ζητήσει ο παρακαταθέτης, ακόμα κι αν δεν έχει περάσει η προθεσμία, που συμφωνήθηκε για τη φύλαξή του, δύναται να μην εφαρμοστεί κατόπιν συμφωνίας των μερών, όπως συμβαίνει άλλωστε επί καταθέσεων υπό προθεσμία. Η δε ΑΚ 828 δεν δύναται να εφαρμοστεί, αφού δεν θα ήταν ασφαλές για τον καταθέτη να μπορεί η τράπεζα να κάνει λόγο για αδυναμία ασφαλούς φύλαξης του πράγματος κι ανάγκη πρόωρης ανάληψης. Η ΑΚ 829 φαίνεται, πως δεν αντιμετωπίζει προβλήματα εφαρμογής και στην τραπεζική κατάθεση, αφού ο καταθέτης αναλαμβάνει το ποσό στην Τράπεζα, ήτοι στον τόπο φύλαξής του. Από την άλλη πλευρά η εφαρμογή των περί δανείου διατάξεων (ΑΚ 806επ.) παραβλέπει το υπαρκτό και βασικό στοιχείο της φύλαξης των χρημάτων από την τράπεζα.

Διχογνωμία, επίσης, επικρατεί, για το εάν η εν λόγω σύμβαση είναι παραδοτική ή συναινετική, με την κρατούσα στην θεωρία άποψη να κλίνει υπέρ της *re* κατάρτισής της⁵⁴. Κατ' αυτήν, η σύμβαση καταρτίζεται με την ταυτόχρονη κατάθεση χρηματικού ποσού από τον καταθέτη, οπότε και με την παράδοσή του αποκτά κυριότητα επ' αυτού η τράπεζα. Η αντίθετη άποψη περί σύμβασης καταρτιζόμενης *solo consensu* υποστηρίζει, ότι κατά την κατάρτιση της σύμβασης ο δικαιούχος δεν υποχρεούται να προβεί σε κατάθεση, διατηρεί απλώς δικαίωμα τροφοδότησης του λογαριασμού στο μέλλον⁵⁵. Το στην τραπεζική πρακτική συμβαίνουν να υποχρεούται ο δικαιούχος σε κατάθεση ποσού, έχει να κάνει με τους όρους της σύμβασης και την ιδιωτική αυτονομία κι όχι με τη φύση της σύμβασης. Πρόσθετο επιχείρημα αποτελεί, ότι ο συναινετικός χαρακτήρας της σύμβασης ταιριάζει περισσότερο και με τη χρησιμοποίηση του λογιστικού χρήματος για το άνοιγμα του λογαριασμού, διαδικασία, που δεν λαμβάνει χώρα άμεσα με την υπογραφή της σύμβασης. Κατά την πρώτη άποψη, όμως, η χρησιμοποίηση λογιστικού χρήματος αποτελεί μια *lato sensu* παράδοση κι επομένως καλύπτει την παράδοση χρήματος, που απαιτεί ο παραδοτικός χαρακτήρας της σύμβασης.

⁵⁴ Ψυχομάνης Σ., Τραπεζικό Δίκαιο-Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων ΙΙ, 2010, σελ. 58 επ, παρ. 155.

IV. Η δυνατότητα «διάθεσης» της κατάθεσης εν ζωή όλων των συνδικαιούχων.

1. Η ανάληψη του ποσού της κατάθεσης από συνδικαιούχο.

α. Η δημιουργούμενη σχέση ενεργητικής εις ολόκληρον ενοχής.

Ήδη, στην εισαγωγή αναφέρθηκε το βασικό χαρακτηριστικό του κοινού λογαριασμού, αυτό της δυνατότητας εκάστου εκ των συνδικαιούχων να προβεί σε ανάληψη όλου η μέρους της κατάθεσης χωρίς τη σύμπραξη των λοιπών, καθώς και η ομοιότητα αυτής της δυνατότητας με την ενεργητική εις ολόκληρον ενοχή της ΑΚ 489.

Πράγματι, υποστηρίζεται, ότι οι διατάξεις του Αστικού Κώδικα για την ενεργητική εις ολόκληρον ενοχή, ως ενδοτικό δίκαιο, εφαρμόζονται συμπληρωματικά σε αυτές του Ν. 5638/1932 κι εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τις τελευταίες ως ειδικότερες⁵⁶. Έτσι, κάθε συνδικαιούχος μπορεί να απαιτήσει από την Τράπεζα την ανάληψη του ποσού των καταθέσεων, δικαίωμα, που βασίζεται στο Νόμο και δη στις διατάξεις του Ν. 5638/1932 και στην ΑΚ 489. Η τράπεζα με τη σειρά της αρκεί να καταβάλει μία φορά σε όποιον της ζητήσει το ποσό της κατάθεσης με το συμφωνημένο τόκο⁵⁷, έτσι ώστε να εκπληρώσει την υποχρέωσή της (ΑΚ 489). Η ΑΚ 490, όμως, κατά την οποία και με βάση την αρχή της κατ' αρέσκειαν επιλογής, ο οφειλέτης δύναται να επιλέξει, σε ποιον από τους δανειστές θα καταβάλει την παροχή, αποτελεί ρύθμιση του αστικού κώδικα, που δεν συνάδει με τις ειδικότερες ρυθμίσεις του Ν. 5638/1932 κι έτσι δημιουργείται απόκλιση από την εφαρμογή των διατάξεων του ΑΚ. Κατά την άποψη αυτή, αντί της κατ' αρέσκειαν επιλογής θα εφαρμοστεί η αρχή της πρόληψης, οπότε και η Τράπεζα θα οφείλει να καταβάλει σε όποιον από τους δανειστές ζητήσει πρώτος⁵⁸. Επομένως, όσον αφορά τη δημιουργούμενη μεταξύ Τράπεζας και συνδικαιούχων σχέση, ήτοι την εξωτερική σχέση, η απόδοση του συνόλου της κατάθεσης σε συνδικαιούχο βάσει της αρχής της πρόληψης, επιφέρει απόσβεση της υποχρέωσης της Τράπεζας. Ζητήματα θα μπορούσαν

⁵⁵ Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδης, ο.π., σελ. 298, παρ. 669.

⁵⁶ Πελλένη- Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 54, Σταθόπουλος Μιχ., Ζητήματα εκ της εφαρμογής του ν. 5638/1932, ΕΕμπΔ 1977, σελ. 501, Δούβλης Β., ο.π., σελ. 16. Παγίως και η Νομολογία περί ενεργητικής εις ολόκληρον ενοχής. Βλ. ενδεικτικά, ΑΠ 1128/2017 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 1545/2008 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

⁵⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 5 Ν. 5638/1932 : «Ο τόκος επί των καταθέσεων τούτων ορίζεται εκάστοτε δια πράξεως του υπουργού της Εθνικής Οικονομίας, μετά γνωμοδότησιν του διοικητού της Τράπεζας της Ελλάδος ». Η απελευθέρωση, όμως, των επιτοκίων έχει καταστήσει τη διάταξη αυτή άνευ σημασίας.

⁵⁸ Πελλένη- Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 54. Επίσης, λόγω της μη εφαρμογής του άρθρου 490ΑΚ γίνεται λόγος για «οιονεί ενεργητική εις ολόκληρον ενοχή». Βλ. σχετικώς Καραύσης Μ., σε Γεωργιάδη- Σταθόπουλο, Αστικός Κώδικας, κατ' άρθρο ερμηνεία, άρθρο 490, αρ. 4. σελ 695.

να προκύψουν μόνο, εάν η Τράπεζα δεχόταν ταυτόχρονες απαιτήσεις ή αντιφατικές εντολές για εξόφληση από περισσότερους συνδικαιούχους, οπότε και οι προτεινόμενες λύσεις επ' αυτού ποικίλουν μεταξύ της κατ' αρέσκειαν επιλογής της ΑΚ 490, η οποία, όμως, ως προειπώθηκε δεν τυγχάνει εφαρμογής εν προκειμένω, της δημόσιας κατάθεσης προφανώς λόγω αμφιβολίας στο πρόσωπο του δανειστή ή και της αναμονής έκδοσης δικαστικής απόφασης, που επιλύει τη σχετική σύγκρουση μεταξύ των συνδικαιούχων⁵⁹.

Κατά τα λοιπά, εφαρμόζονται οι ενδοτικού δικαίου διατάξεις ΑΚ 491 και 492. Σύμφωνα, λοιπόν με αυτές, ο κανόνας είναι η υποκειμενική ενέργεια των γεγονότων κατά την ΑΚ 492, δηλαδή η επέλευση εννόμων συνεπειών μόνο στο πρόσωπο, που αφορούν. Στα πλαίσια των γεγονότων που δρουν υποκειμενικά, ιδιαίτερος προβληματισμός έχει αναπτυχθεί, για το εάν είναι επιτρεπτή η εκχώρηση ή η ενεχύραση κοινού λογαριασμού από συνδικαιούχο με δεδομένη την απαγόρευση διάθεσης του αρ. 3 Ν. 5638/1932, προβληματισμός, που αναλύεται αμέσως κατωτέρω⁶⁰. Αναφορικά με τα γεγονότα, που δρουν αντικειμενικά κατά την ΑΚ 491 ως προς όλους τους δανειστές, για την περίπτωση του κοινού λογαριασμού παρατηρούνται ειδικότερα τα κάτωθι. Πέραν της καταβολής σε έναν δικαιούχο, η οποία ενεργεί ως προς όλους, το ίδιο συμβαίνει και με την εντολή από έναν συνδικαιούχο μεταφοράς ποσού από τον κοινό λογαριασμό σε έτερο λογαριασμό δικό του ή τρίτου⁶¹. Η αναφερόμενη στην ΑΚ 491 περίπτωση του συμψηφισμού, που ενεργεί αντικειμενικά, θα εξετασθεί αναλυτικότερα κατωτέρω σε συνδυασμό με το επιτρεπτό της κατάσχεσης του αρ. 4 του Ν. 5638/1932 λόγω της ομοιότητας λύσεων, που προτείνει η θεωρία, αλλά και της αντίθετης προς αυτό Νομολογίας⁶². Τέλος, η αντικειμενική ενέργεια της υπερημερίας ενός δανειστή φαίνεται να συνδέεται με το δικαίωμα επιλογής του δανειστή κατά την ΑΚ 490, η οποία, όμως, όπως προαναφέρθηκε, δεν εφαρμόζεται εν προκειμένω⁶³.

⁵⁹ Περισσότερα σε Πελένη- Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 57-60.

⁶⁰ Βλ. κατωτέρω υπό IV, 3 και 4, σελ. 33 επ.

⁶¹ Καρακατσάνης Ι., σε Γεωργιάδη-Σταθόπουλο, Αστικός Κώδικας, κατ' άρθρο ερμηνεία, αρ. 416, αριθ. 8, σελ. 464. Στην περίπτωση αυτή υποστηρίζεται, ότι η απόσβεση της υποχρέωσης από την εις ολόκληρον ενοχή επέρχεται με την ολοκλήρωση της εντολής και δη τη μεταφορά του ποσού στον άλλο λογαριασμό. Βλ. και Εφετ. Αθ. 6756/1995, ΝοΒ 1996, 649 επ (650), όπου επιπλέον κρίθηκε, πως όσο η εντολή αυτή εκκρεμεί, έτερος συνδικαιούχος μπορεί να επιτύχει την ανάληψη του ποσού.

⁶² Βλ. κατωτέρω υπό IV, 6, σελ. 46.

⁶³ Πελένη- Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 62.

β. Η παραβίαση της εσωτερικής συμφωνίας.

Η ανάληψη του ποσού από έναν συνδικαιούχο, θα μπορούσε να συντελείται λόγω δωρεάς από έναν άλλο, ο οποίος τροφοδότησε αποκλειστικά τον λογαριασμό. Επίσης, θα μπορούσε να σκοπεί στη διευκόλυνση διαχειριστικών διαδικασιών κατόπιν εντολής, όπως επί διαχείρισης μίας εταιρίας από τους εταίρους ή επί εξυπηρέτησης συγγενούς, ο οποίος αδυνατεί να τακτοποιήσει τις οικονομικές του εκκρεμότητες. Όλες οι ανωτέρω περιπτώσεις αποτελούν «διαθετικές» αναλήψεις του ποσού της κατάθεσης, που μεταβάλλουν το δικαίωμα των λοιπών συνδικαιούχων και αποτελούν, επίσης, το προϊόν της εσωτερικής τους συμφωνίας, που οδήγησε στο άνοιγμα του κοινού λογαριασμού. Η εσωτερική αυτή σχέση είναι αυτοτελής σε σχέση με την εξωτερική σχέση μεταξύ τράπεζας και συνδικαιούχων με την έννοια, ότι η Τράπεζα απαλλάσσεται με την καταβολή σε όποιον δικαιούχο το ζητήσει, αφού δεν γνωρίζει την μεταξύ των δανειστών συμφωνία⁶⁴. Τούτο δεν ισχύει στην περίπτωση και μόνο, που είχε τεθεί στη σύμβαση ποσοτικός περιορισμός αναλήψεων για κάποιον συνδικαιούχο ως δυνατότητα, που παρέχει ο Ν. 5638/1932, αν και κατά κανόνα, ως προειπώθηκε, δεν τίθενται στη σύμβαση σχετικοί ποσοτικοί περιορισμοί.

Έτσι, η Τράπεζα καταβάλει απαλλασσόμενη σε όποιον συνδικαιούχο το ζητήσει, ενώ ο τελευταίος, ακόμα κι αν παραβιάζει την εσωτερική συμφωνία, δεν διαπράττει το ποινικό αδίκημα της υπεξαίρεσης ούτε καθίσταται αδικαιολογήτως πλουσιότερος. Η ανάληψη βασίζεται στο Νόμο και δη στις διατάξεις του Ν. 5638/1932 και στην ΑΚ 489. Αυτή είναι και η πάγια Νομολογία των ποινικών δικαστηρίων, οπότε και χαρακτηριστικά αναφέρεται στο σκεπτικό των αποφάσεων, ότι δεν στοιχειοθετείται υπεξαίρεση κι έκαστος εκ των συνδικαιούχων δικαιούται να αναλάβει «...εξ ιδίου δικαίου και όχι ως αντιπρόσωπος άλλου κατ' άρθρο 211 ΑΚ, το σύνολο ή μέρος της καταθέσεως, χωρίς τη σύμπραξη των λοιπών συνδικαιούχων, οπότε γίνεται κύριος των αναληφθέντων χρημάτων και είναι αδιάφορο σε ποιον πράγματι από τους καταθέτες ανήκαν τα χρήματα, όπως αδιάφορη είναι και η μεταξύ των καταθετών σχέση που οδήγησε σε κατάθεση σε κοινό λογαριασμό, η

⁶⁴ Ζήτημα δόλιας ανηθικότητας εκ μέρους της Τράπεζας κατά την ΑΚ 919 θα μπορούσε να τεθεί μόνο σε περίπτωση αντίθετης στα χρηστά ήθη συμπεριφοράς των οργάνων της μέσω συμπαιγνίας με τον δικαιούχο, που ζητά την ανάληψη, γνωρίζοντας, δηλαδή, ότι αυτός δεν δικαιούται βάσει της εσωτερικής σχέσης. Περισσότερα για τις περιπτώσεις στοιχειοθέτησης αδικοπρακτικής ευθύνης των Τραπεζών κατ' άρθρο 914 ή 919 ΑΚ, σε Καλλιμόπουλο-Καραγιάννη-Τσολακίδη, ο.π., σελ. 254 επ.

οποία μόνο ενοχικές αξιώσεις μπορεί να δημιουργήσει σε βάρος εκείνου από τους δικαιούχους του κοινού λογαριασμού που προέβη στην ανάληψη των χρημάτων»⁶⁵.

Η παραβίαση εκ μέρους συνδικαιούχου της εσωτερικής συμφωνίας και η ανάληψη της κατάθεσης κατά μέρος, που εκείνος δεν δικαιούται ή που δεν δικαιούται καθόλου, θεμελιώνει αξίωση στους λοιπούς εξ αναγωγικού δικαιώματος κατά την ΑΚ 493. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή τεκμαίρεται μαχητά, ότι οι συνδικαιούχοι έχουν δικαίωμα σε ίσα μέρη, εκτός αν προκύπτει μεγαλύτερη ή μικρότερη συμμετοχή ή και καθόλου. Για το λόγο αυτό γίνεται δεκτό, ότι είναι ορισμένη η αγωγή του συνδικαιούχου του κοινού λογαριασμού, που αρκείται να ζητήσει απλώς το ήμισυ από την αναληφθείσα κατάθεση από το συνδικαιούχο, χωρίς να επικαλείται ειδική έννομη σχέση⁶⁶. Έτσι, ο Αρειος Πάγος, κρίνει παγίως, ότι ο συνδικαιούχος, που δεν προέβη στην ανάληψη : *«...έχει δικαίωμα αναγωγής, κατά εκείνου που ανέλαβε ολόκληρη την κατάθεση, για καταβολή ποσού ίσου προς το μισό της καταθέσεως, εκτός αν από τη μεταξύ τους εσωτερική σχέση προκύπτει άλλη αναλογία ή δικαίωμα επί ολοκλήρου του ποσού της καταθέσεως ή έλλειψη δικαιώματος αναγωγής εκ μέρους αυτού που δεν έκανε ανάληψη του ποσού, η ύπαρξη τέτοιας εσωτερικής συμφωνίας αποτελεί εξαίρεση, της οποίας το βάρος της επικλήσεως και αποδείξεως έχει ο διάδικος, ο οποίος προβάλλει περιστατικά που θεμελιώνουν το ως άνω εξαιρετικό δικαίωμα ...»⁶⁷.*

Η εσωτερική συμφωνία, από την οποία κατ' εξαίρεση θα προκύπτει μεγαλύτερη ή μικρότερη αναλογία ή και καθόλου, δύναται ν' αποτελεί δωρεά ή εντολή. Ακριβώς έτσι διακρίνει και η Νομολογία, ενώ πιο ειδική αναφορά σε επαχθή ή χαριστική εσωτερική σχέση, από την οποία προκύπτει δωρεά ή εντολή αντιστοίχως έλαβε χώρα σε πρόσφατη απόφαση του Αρείου Πάγου⁶⁸ και δη : *«...Η σχέση μεταξύ των περισσότερων συνδικαιούχων του κοινού λογαριασμού μπορεί να είναι επαχθής ή χαριστική. Η εσωτερική σχέση είναι επαχθής, όταν οι συνδικαιούχοι συνδέονται μεταξύ τους με εταιρεία ή με σύμβαση δανείου ή εντολής, βάσει της οποίας ο εντολέας ορίζει άλλον ως συνδικαιούχο, αναθέτοντάς του, απλώς προς διευκόλυνσή του, να προβαίνει σε ορισμένες ενέργειες σχετικές με την κίνηση του λογαριασμού, και τα χρήματα, τα οποία έχει καταθέσει σ' αυτόν. Κατ'*

⁶⁵ Ενδεικτικά, ΑΠ 96/2017 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 1371/2007 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 1529/2003 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 1269/1996 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

⁶⁶ Ενδεικτικά, ΑΠ 1001/2012 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

⁶⁷ Ενδεικτικά, ΑΠ 1/2018 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 1764/2017 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 1001/2012 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 1545/2008 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

⁶⁸ ΑΠ 1128/2017 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

αντιδιαστολή, η εσωτερική σχέση είναι χαριστική όταν μεταξύ τους οι συνδικαιούχοι συνδέονται με σύμβαση δωρεάς εν ζωή ή αιτία θανάτου, με κληροδοσία ή άλλη χαριστική επίδοση εν ζωή ή αιτία θανάτου. Η εσωτερική σχέση μεταξύ των συνδικαιούχων καθορίζει και το μεταξύ τους δικαίωμα αναγωγής ...».

γ. Νομολογιακές προσεγγίσεις.

Η παραβίαση της εσωτερικής συμφωνίας και η διάγνωση από τα Δικαστήρια της εσωτερικής σχέσης, από την οποία θα προκύπτει το τεκμήριο της ΑΚ 493 ή κάτι εξαιρετικό, δηλαδή κάτι περισσότερο, λιγότερο ή και καθόλου, παρουσιάζει ιδιαίτερη σημασία για την επίλυση των πρακτικών δυσχερειών της ιδιάζουσας αυτής κατάθεσης.

Στο σημείο αυτό παρατίθενται νομολογιακά παραδείγματα, μέσω των οποίων καθίσταται πιο κατανοητή η εξέταση από τα δικαστήρια του ζητήματος αυτού :

1) Η ενάγουσα αιτήθηκε την απόδοση του ημίσεως του αναληφθέντος από τον συνδικαιούχο ποσού κατά την ΑΚ 493 και η αγωγή της έγινε δεκτή. Ο εναγόμενος είχε προβεί στην ανάληψη του συνόλου της κατάθεσης, η οποία είχε περιέλθει στους διαδίκους-αδέλφια μετά το θάνατο του πατρός τους ως δωρεά αιτία θανάτου κατά τον όρο του άρθρου 2 του Ν. 5638/1932 (προ θανάτου ήταν όλοι συνδικαιούχοι) και ήταν συνδεδεμένος με άλλους προθεσμιακούς λογαριασμούς. Από την εσωτερική σχέση δεν προέκυψε συμφωνία, που να αποκλείει το αναγωγικό δικαίωμα της ενάγουσας. Άλλωστε, ο λογαριασμός τροφοδοτούνταν και από τους δύο, αλλά και πέρα από αυτό, το γεγονός της μη τροφοδοσίας του λογαριασμού από τον έναν συνδικαιούχο δεν αποκλείει το αναγωγικό κατά την ΑΚ 493 δικαίωμά του. Αποκλεισμός του αναγωγικού δικαιώματος προκύπτει μόνο από την εσωτερική συμφωνία. Κρίθηκε, πως ορθώς έκρινε το πρωτοβάθμιο δικαστήριο κι έτσι απερρίφθη η αναίρεση του εναγομένου-αναιρεσιβλήτου⁶⁹.

2) Συνδικαιούχοι του λογαριασμού ήσαν αρχικά η ενάγουσα κι ο σύζυγός της, ενώ μετά από ασθένεια του τελευταίου κατέστησαν συνδικαιούχο και τον εναγόμενο αδελφό του. Εκείνος μετά το θάνατο του αδελφού του προέβη στην ανάληψη του ημίσεως του ποσού της κατάθεσης. Η ενάγουσα αιτήθηκε την απόδοση του αναληφθέντος από τον συνδικαιούχο-εναγόμενο ποσού, για το λόγο ότι τα χρηματικά ποσά προέρχονταν από τα εισοδήματα εργασίας τα δικά της και του συζύγου της και

⁶⁹ ΑΠ 351/2018 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

διότι η εσωτερική συμφωνία με τον εναγόμενο ήταν σύμβαση εντολής, ώστε ο τελευταίος να διευκολύνει τον άρρωστο αδελφό του στη διευθέτηση εκκρεμοτήτων. Ο εναγόμενος, μάλιστα, ουδέποτε είχε τροφοδοτήσει τον λογαριασμό. Από την αποδεικτική, όμως, διαδικασία προέκυψε, ότι ο λόγος, που ο εναγόμενος κατέστη συνδικαιούχος, ήταν για να τακτοποιηθούν οι οικονομικές μεταξύ των αδελφών εκκρεμότητες κι όχι η σύμβαση της εντολής. Η αναίρεση της αναιρεσίβλητης απερρίφθη όσον αφορά τον ισχυρισμό της σύμβασης εντολής, έγινε, όμως, δεκτή ως προς τον καθορισμό του ορθού ποσοστού, που δικαιούτο ο εναγόμενος, οπότε κ παρεπέμφθη προς εκ νέου εκδίκαση⁷⁰.

3) Ο ενάγων αιτήθηκε την απόδοση του ημίσεως του αναληφθέντος από την συνδικαιούχο κατά την ΑΚ 493, πρώην σύζυγό του ποσού, για το λόγο ότι αυτό ήταν προϊόν χρηματικών καταθέσεων και από τους δύο κατά τη διάρκεια του γάμου τους, που αφορούσε την κάλυψη των οικογενειακών αναγκών της οικογένειας κατά τις ΑΚ 1389 κι 1390. Η εναγόμενη είχε προβεί στην ανάληψη του συνόλου της κατάθεσης μετά τη διάσπαση της έγγαμης συμβίωσης. Η αγωγή του, καθώς και η αναίρεσή του, απερρίφθησαν. Από την εσωτερική σχέση δεν προέκυψε το βάσιμο του ανωτέρω ισχυρισμού του, αλλά τουναντίον προέκυψε, ότι ο λογαριασμός προϋπήρχε του γάμου των διαδίκων στο όνομα της εναγομένης και κατέστη κοινός μετά το γάμο βάσει εσωτερικής σύμβασης εντολής, οπότε κι ο ενάγων εξυπηρετούσε την επαγγελματική δραστηριότητα της συζύγου του, όταν αυτή απουσίαζε εκτός τόπου κατοικίας ένεκα της φύσεως της εργασίας της, εργασία την οποία αποκλειστικά εξυπηρετούσε ο εν λόγω λογαριασμός. Βάσει της εσωτερικής σχέσης ο ενάγων δεν δικαιούτο κανένα ποσό από την εν λόγω κατάθεση⁷¹.

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, πως ο εφαρμοστής του δικαίου λαμβάνει υπ' όψιν του πλείστα κριτήρια για τη δυσχερή ανάδειξη της εσωτερικής συμφωνίας μεταξύ των συνδικαιούχων, των οποίων η βαρύτητα εναλλάσσεται. Κατά κανόνα κριτήρια αποτελούν, η ιδιότητα των προσώπων και η τροφοδοσία του λογαριασμού. Βέβαια, μπορεί η πραγματική συμφωνία να μη συνάδει τελικά με αυτό, που κατ' αρχήν καταδεικνύουν τ' ανωτέρω κριτήρια. Η συμφωνία, για παράδειγμα, μεταξύ των συζύγων, περί χρήσης από τον έναν του κοινού λογαριασμού κατόπιν εντολής, θα οδηγούσε σε διαφορετικό αποτέλεσμα από αυτό, που καταδεικνύει αρχικά η συζυγική ιδιότητα, ότι δηλαδή ο κοινός λογαριασμός εξυπηρετεί οικογενειακές ανάγκες κατά τη διάρκεια του γάμου. Επίσης, η μη

⁷⁰ ΑΠ 1410/2015 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

⁷¹ ΑΠ 1/2018 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

τροφοδοσία του λογαριασμού δεν συνεπάγεται πάντα τον αποκλεισμό του αναγωγικού δικαιώματος⁷², όπως φάνηκε και από το ανωτέρω με αριθμό 1 νομολογιακό παράδειγμα. Αυτό φαίνεται περισσότερο συνεπές με την πληθώρα διαφορετικών λόγων σύναψης κοινών λογαριασμών στη χώρα μας.

Σημαντικός, όμως, φαίνεται να είναι ο προβληματισμός της εν τοις πράγμασι λειτουργίας του κοινού λογαριασμού σε συνδυασμό με τις σκοπούμενες με αυτόν διευκολύνσεις. Όταν η εσωτερική συμφωνία και οι συμφωνημένοι σκοποί παραβιασθούν, ο δικαιούχος, που εθίγη, θα πρέπει να επιδιώξει δικαστικά την ικανοποίηση του δικαιώματός του, ικανοποίηση, που θα τέλει μάλιστα «υπό την αίρεση» της φερεγγυότητας του συνδικαιούχου, μιας και δεν θα είναι σπάνιες οι περιπτώσεις ανάλωσης των αναληφθέντων ποσών και μη ύπαρξης λοιπής περιουσίας δυνάμενης να εκτελεστεί. Το ασφαλιστικό μέτρο της συντηρητικής κατάσχεσης (ΚΠολΔ 707επ) της κινητής και ακίνητης περιουσίας του συνδικαιούχου μπορεί να λειτουργήσει επιβοηθητικά προς αυτή την κατεύθυνση⁷³.

2. Η απαγόρευση διάθεσης του άρθρου 3 Ν. 5638/1932 και η αξιολογική αντινομία.

Σύμφωνα με το άρ. 3§1 του Ν. 5638/1932 : *«Διάθεσις της κατάθεσης δια πράξεως, είτε εν ζωή, είτε αιτία θανάτου, δεν επιτρέπεται, οι δε κληρονόμοι του τελευτήσαντος, είτε εξ αδιαθέτου είτε εκ διαθήκης, συμπεριλαμβανομένων και των αναγκαίων τοιούτων ως και της απόρου χήρας, ουδέν δικαίωμα κέκτηνται επί της καταθέσεως».*

Από τη γραμματική ερμηνεία της παραπάνω διάταξης φαίνεται, πως εισάγεται μια απαγόρευση διάθεσης της κατάθεσης, είτε εν ζωή, είτε αιτία θανάτου. Η απαγόρευση αυτή διάθεσης συνιστά μια ειδικότερη περίπτωση της ΑΚ 175. Η ανεύρεση του πραγματικού νοήματος της απαγόρευσης αυτής είναι απαραίτητη για την κατανόηση της εν τοις πράγμασι λειτουργίας του κοινού λογαριασμού, αλλά και προκειμένου να επιλυθεί το ειδικότερο ζήτημα, που ήδη αναφέρθηκε, αυτό της δυνατότητας των συνδικαιούχων να προβούν σε εκχώρηση ή σε ενεχύραση της κατάθεσης, ενέργειες, που αποτελούν διάθεση και που, όπως γνωρίζουμε, ενεργούν υποκειμενικά στην σχέση της ενεργητικής εις ολόκληρον ενοχής κατά την ΑΚ 492.

⁷² Βλ., όμως, Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδης, ο.π., σελ. 493, παρ. 1142επ.

⁷³ Ενδεικτικά, ΜΠΠειρ. 1793/2017 (Ασφαλ.) (ΤΝΠ ΔΣΑ).

Πράγματι, το ζήτημα απασχόλησε έντονα τη θεωρία και διατυπώθηκαν προς τούτο διαφορετικές απόψεις. Κατά μία πρώτη, η έννοια της απαγόρευσης διάθεσης του άρθρου 3 αποκλείει τους συνδικαιούχους από την όποια δυνατότητα διάθεσης, επομένως κι εκχώρησης ή ενεχύρασης, καθώς το μόνο που δύνανται, είναι να αναλάβουν το ποσό της κατάθεσης κατά το 1§1 του Ν. 5638/1932. Αυτό, όμως, οδηγεί σε μία αντίφαση μεταξύ των δύο άρθρων, καθώς από τη μία οι συνδικαιούχοι μπορούν να αποσύρουν όλο το ποσό της κατάθεσης, ακόμα κι αν είχε αποκλεισθεί εσωτερικά αυτή η δυνατότητα, χωρίς καμία συνέπεια στην εξωτερική σχέση με την τράπεζα, αλλά από την άλλη δεν μπορούν να εκχωρήσουν σε τρίτον το ποσό της κατάθεσης⁷⁴. Η επομένη κατηγορία απόψεων, εκκινώντας από το ότι η εκχώρηση ή η ενεχύραση, ως γεγονότα που δρουν υποκειμενικά κατά την ΑΚ 492, επιτρέπονται κι ακριβώς λόγω του υποκειμενικού τους εύρους δεν αποκλείουν τα δικαιώματα στην κατάθεση των λοιπών συνδικαιούχων, καταλήγει, στο ότι η έννοια της απαγόρευσης του άρθρου 3 έχει να κάνει με την μεταβίβαση της έννομης σχέσης της κατάθεσης ως σύνολο με ειδική ή καθολική διαδοχή κι αυτό προς προάσπιση των συμφερόντων της Τράπεζας⁷⁵. Η αλλαγή στα πρόσωπα των συνδικαιούχων θα μπορούσε να επενεργήσει αρνητικά στα συμφέροντα της Τράπεζας κατά την άποψη αυτή.

Ούτε, όμως, τα επιχειρήματα αυτά φαίνεται να ικανοποιούν, διότι αν αναλογιστούμε τη φύση αλλά και τους λόγους σύναψης κοινών λογαριασμών στη χώρα μας, οι οποίοι βασίζονται στη συγγένεια ή σε επαγγελματικούς δεσμούς και πίστη, η αλλαγή στα πρόσωπα των συνδικαιούχων θα έπληττε κατά κύριο λόγο τα συμφέροντα των συνδικαιούχων και όχι των τραπεζών. Σ' αυτό συνηγορεί και η πάγια κρίση των δικαστηρίων μας, ότι η είσοδος νέου προσώπου στον κοινό λογαριασμό απαιτεί τη συναίνεση των υπαρχόντων⁷⁶. Επομένως, ορθότερο φαίνεται η αξιολογική αυτή αντινομία μεταξύ των άρθρων 1 και 3 Ν. 5638/1932 να αρθεί μέσω της συμπληρωτικής ερμηνείας. Έτσι, προκειμένου να αρθεί η νομοθετική ατέλεια, που δημιουργείται από το συγκεκριμένο κενό της εν λόγω ρύθμισης, μιας και το πραγματικό της φαίνεται να καταλαμβάνει περισσότερες περιπτώσεις απ' ό,τι ταιριάζει στο σκοπό της, είναι ορθότερο να γίνει δεκτό, πως μέσω της τελολογικής συστολής η εν

⁷⁴ Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδης, ο.π., σελ. 481, παρ. 1116, όπου αναφέρεται, πως ακριβώς για τον ίδιο λόγο, αυτή η άποψη έρχεται σε αντίθεση με το ερμηνευτικό επιχείρημα «εκ του μείζονος εις το έλασσον».

⁷⁵ Έτσι σε Ρόκα Κ., Περί της κατάθεσης εις κοινόν λογαριασμόν, Θ. 1948, παρ. 4, Ψυχομάνη Σ., Τραπεζικό Δίκαιο-Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων ΙΙ, 2010, σελ. 117-118. Επίσης, σε Γεωργακόπουλο Λ., Εγχειρίδιο Εμπορικού Δικαίου, Τόμος 2, Τεύχος 2, 1995 σελ. 547, υποστηρίχθηκε η επιτρεπτή «χρήση» της κατάθεσης, δηλαδή η αυτοπρόσωπη συναλλαγή του συνδικαιούχου σε αντιδιαστολή με την απαγορευμένη «διάθεσή» της, ήτοι στη μη αυτοπρόσωπη συναλλαγή, όπως η εκχώρηση.

⁷⁶ Ενδεικτικά, Εφ. Λαρ 463/2015 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 1096/2014 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 1257/2010 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

λόγω απαγόρευση θα αφορά μόνο τις διαθέσιμες αιτίες θανάτου κι όχι τις εν ζωή⁷⁷. Ως αιτία θανάτου διάθεση νοείται η εγκατάσταση κληρονόμου ή κληροδόχου στην κατάθεση και όχι η δωρεά αιτία θανάτου, που αποτελεί δικαιοπραξία εν ζωή. Αυτό είναι περισσότερο συνεπές και με το επόμενο εδάφιο του άρθρου 3 κατά το οποίο «οι κληρονόμοι» του θανόντος δεν αποκτούν κανένα δικαίωμα στην κατάθεση κι έτσι ταιριάζει περισσότερο η εκδοχή του αποκλεισμού της αιτίας θανάτου διάθεσης. Αλλά το ζήτημα των δικαιωμάτων των κληρονόμων στη κατάθεση είναι κάτι, που θα αναλυθεί σε επόμενο κεφάλαιο⁷⁸.

Κατόπιν, λοιπόν, τελολογικής συστολής καταλήγουμε στο συμπέρασμα, πως επιτρέπεται η διάθεση εν ζωή κι επομένως η εκχώρηση ή ενεχύρωση της απαίτησης από κοινό λογαριασμό, που συνιστούν κι αυτές διάθεση. Αυτή είναι και η άποψη που δέχεται η Νομολογία, όπως θα φανεί και στη συνέχεια από την ανάπτυξη των ζητημάτων αυτών.

3. Η εκχώρηση.

α. Η απλή εκχώρηση.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα παραπάνω κάθε δικαιούχος του κοινού λογαριασμού δύναται να εκχωρήσει την απαίτησή του για είσπραξη του ποσού της κατάθεσης σε τρίτον, χωρίς τη συναίνεση της Τράπεζας (ΑΚ 455). Άλλωστε, από τη φύση της απαίτησης από κοινό λογαριασμό συνάγεται, πως αυτή δεν συνδέεται στενά με το πρόσωπο του δανειστή, ώστε να μην εκχωρείται (ΑΚ 465). Η ΑΚ 466 εδ. α', κατά την οποία, αν ο δανειστής κι ο οφειλέτης συμφώνησαν το ανεκχώρητο, τότε η απαίτηση δεν μπορεί να εκχωρηθεί, διάταξη, που αποτελεί εξαίρεση από την ενοχική επενέργεια της ΑΚ 177, μιας κι έχει ως αποτέλεσμα την ακυρότητα της εκποιητικής δικαιοπραξίας και δη της μεταβίβασης της απαίτησης, τυγχάνει εφαρμογής στην προκείμενη περίπτωση. Έτσι, εάν στη σύμβαση μεταξύ Τράπεζας, ως οφειλέτριας και συνδικαιούχων, ως δανειστών, είχε συμφωνηθεί το ανεκχώρητο, είναι άκυρη η εκχώρηση. Βέβαια, σύμφωνα με το β' εδάφιο της διάταξης αυτής, για να αντισταχθεί το άκυρο της εκχώρησης στον εκδοχέα, θα πρέπει εκείνος να απέκτησε την απαίτηση στηριζόμενος σε έγγραφο, που περιείχε το σχετικό όρο περί του ανεκχώρητου.

⁷⁷ Πελλένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 72, Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδης, ο.π., σελ. 483, παρ. 1119.

⁷⁸ Βλ. κατωτέρω υπό V, 3, σελ. 54.

Κατά τα λοιπά, εφαρμόζονται οι υπόλοιπες διατάξεις του ΑΚ για την εκχώρηση, οπότε και μεταβιβάζεται η εν λόγω απαίτηση με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά της (ΑΚ 458, 462, 463)⁷⁹. Ισχύουν, επίσης, τα ίδια και σχετικά με την αναγγελία της εκχώρησης, οπότε και πριν λάβει χώρα η αναγγελία δεν επέρχεται μεταβολή στα πρόσωπα των δανειστών, στα οποία η Τράπεζα οφείλει να καταβάλει. Μετά την αναγγελία, όμως, ο εκδοχέας καθίσταται «συνδικαιούχος» κι έτσι η τράπεζα καταβάλλει νομίμως σε αυτόν. Ενδιαφέρον για την περίπτωση του κοινού λογαριασμού παρουσιάζει, το ότι μετά την αναγγελία της εκχώρησης και το σχετικό δικαίωμα του εκδοχέα-δανειστή να αναλάβει το ποσό της κατάθεσης, τα δικαιώματα των συνδικαιούχων δεν μεταβάλλονται, οπότε και με βάση την αρχή της πρόληψης κάθε ένας από αυτούς μπορεί να αναλάβει το ποσό. Άλλωστε, όπως επισημάνθηκε, η εκχώρηση αποτελεί γεγονός, που ενεργεί υποκειμενικά στη σχέση της ενεργητικής εις ολόκληρον ενοχής. Φαίνεται, λοιπόν, πως η εκχώρηση απαίτησης από κοινό λογαριασμό δεν είναι τόσο συμφέρουσα για τον εκδοχέα, αφού κινδυνεύει να μην ικανοποιηθεί λόγω της δυνατότητας όλων των συνδικαιούχων προς ανάληψη. Τέλος, ένεκα του επιτρεπτού της κατάσχεσης κατά το άρ. 4 Ν. 5638/1932 γίνεται δεκτό, πως η ΑΚ 464, κατά την οποία ακατάσχετες απαιτήσεις είναι ανεκχώρητες, δεν μπορεί να εφαρμοστεί.

β. Η καταπιστευτική εκχώρηση.

Όσα αναφέρθηκαν για την εκχώρηση της απαίτησης από κοινό λογαριασμό ισχύουν και για την καταπιστευτική εκχώρηση της σχετικής απαίτησης.

Ας υπενθυμιστεί, ότι ως καταπιστευτική θεωρείται εκείνη η δικαιοπραξία, με την οποία ο δικαιοπρακτών επιδιώκει κάτι λιγότερο από τον προβλεπόμενο σκοπό της εν λόγω δικαιοπραξίας στο Νόμο. Έτσι, ο δικαιοπρακτών δείχνει εμπιστοσύνη (fiducia) στο αντισυμβαλλόμενο του, ότι δεν θα υπερβεί το συμφωνημένο μεταξύ τους σκοπό⁸⁰. Το δικαίωμα, δηλαδή, μεταβιβάζεται όχι με σκοπό να το αποκτήσει ο προς των η μεταβίβαση, αλλά είτε προς εξασφάλιση απαίτησης είτε προς διαχείριση⁸¹. Συνηθέστερες μορφές καταπιστευτικής δικαιοπραξίας αποτελούν η εξασφαλιστική εκχώρηση απαίτησης, που μας ενδιαφέρει στην παρούσα περίπτωση, καθώς και η εξασφαλιστική

⁷⁹ Πελένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 73.

⁸⁰ Σταθόπουλος Μ., Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2018, σελ. 1708, παρ. 82.

⁸¹ Γεωργιάδης Απ., Γενικές Αρχές, 2019, σελ. 356, παρ. 77 επ.

μεταβίβαση κυριότητας κινητού πράγματος. Κατά την κρατούσα άποψη η σύναψή τους είναι έγκυρη, διότι στο νόμο δεν απαριθμούνται οι αιτίες των εκποιητικών δικαιοπραξιών, με αποτέλεσμα η εκποιητική δικαιοπραξία της εκχώρησης βάσει της ιδιωτικής αυτονομίας (ΑΚ 361) να μπορεί να έχει ως αιτία την εξασφάλιση απαίτησης⁸². Αυτά έχουν σαν αποτέλεσμα, εξωτερικά μεν να συντελείται η μεταβιβαστική δικαιοπραξία, αλλά εσωτερικά ο αποκτών ν' αναλαμβάνει την υποχρέωση στον μεταβιβάσαντα, ότι θα ασκήσει το δικαίωμά του, όπως έχουν συμφωνήσει. Ο εκδοχέας, δηλαδή, θα πρέπει να χρησιμοποιεί την εκχωρηθείσα απαίτηση σύμφωνα μόνο με σκοπό εξασφάλισής του, αλλά και με τρόπο ώστε να προστατεύονται τα συμφέροντα του εκχωρητή, στον οποίο θα επιστραφεί η απαίτηση μετά την ικανοποίηση του ασφαλιζόμενου χρέους.

Στην περίπτωση της τραπεζικής κατάθεσης, όταν το ασφαλιζόμενο χρέος καταστεί ληξιπρόθεσμο, τότε ο εκδοχέας θα μπορεί να προβεί σε ανάληψη ποσού κατάθεσης ίσου με την απαίτησή του, διότι πριν το ληξιπρόθεσμο δεν λειτουργεί ο εξασφαλιστικός χαρακτήρας της εκχώρησης. Επίσης, η καταπιστευτική εκχώρηση της απαίτησης από κοινό λογαριασμό δεν θίγει τα δικαιώματα των λοιπών συνδικαιούχων, οι οποίοι μπορούν να αναλάβουν το ποσό της κατάθεσης βάσει όσων ειπώθηκαν και για την κοινή εκχώρηση⁸³. Αυτά, όμως, στις σχέσεις μεταξύ των συνδικαιούχων. Διότι στις σχέσεις με την Τράπεζα η εκχώρηση, υπό τις προϋποθέσεις πάντα της αναγγελίας, συνεπάγεται τη μεταβολή στα πρόσωπα των δικαιούχων και η Τράπεζα οφείλει να καταβάλει στον εκδοχέα-νέο δανειστή της. Μόνο η περίπτωση γνώσης εκ μέρους της Τράπεζας του εξασφαλιστικού χαρακτήρα της εκχώρησης θα μπορούσε να οδηγήσει σε διαφορετικό αποτέλεσμα.

4. Η ενεχύραση.

Κατά την ΑΚ 1247 εφόσον το δικαίωμα είναι μεταβιβάσιμο, μπορεί να συσταθεί επ' αυτού ενέχυρο. Ειδικότερη περίπτωση ενεχύρασης δικαιώματος αποτελεί η ενεχύραση απαίτησης. Έτσι, η απαίτηση εκ κατάθεσης σε κοινό λογαριασμό, αφού εκχωρείται, δηλαδή μεταβιβάζεται, είναι κι επιδεκτική σύστασης ενεχύρου, εκτός αν συμφωνήθηκε το ανεκχώρητο σύμφωνα με τα παραπάνω. Σε πρώτο στάδιο θα εξετασθεί η σύσταση ενεχύρου υπέρ τρίτου προσώπου κατά τις διατάξεις του ΑΚ. Ενώ αμέσως μετά θα εξετασθεί η περίπτωση της σύστασης ενεχύρου υπέρ τραπεζών κι άλλων

⁸² Βλ. σχετικώς και σε Καλλιμόπουλο-Καραγιάννη-Τσολακίδη, ο.π., σελ. 445, παρ. 790. Δεκτή η καταπιστευτική εκχώρηση απαίτησης και από τη Νομολογία. Ενδεικτικά, ΑΠ 1572/2014 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

⁸³ Πελλένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 74.

ανωνύμων εταιριών, που διέπεται από το ν.δ 17.7/13.8.1923 και τέλος, ως ειδικότερη περίπτωση, η σύσταση ενεχύρου υπέρ της τράπεζας, στην οποία έχει γίνει η κατάθεση.

α. Η ενεχύραση της απαίτησης σε τρίτο δανειστή.

Κατά την ΑΚ 1247 εδ. γ' για τη σύσταση ενεχύρου επί απαίτησης απαιτείται ο συστατικός τύπος του συμβολαιογραφικού εγγράφου ή του ιδιωτικού εγγράφου βέβαιης χρονολογίας. Επίσης, κατά την ΑΚ 1248 μόνο ο ενεχυραστής δύναται να γνωστοποιήσει την ενεχύραση στον οφειλέτη. Κατά την κρατούσα, μάλιστα, άποψη η γνωστοποίηση αυτή αποτελεί και όρο σύστασης του ενεχύρου και κατά του οφειλέτη και κατά τρίτων, αλλά και μεταξύ ενεχυραστή κι ενεχυρούχου δανειστή⁸⁴. Για την είσπραξη της απαίτησης, που έχει ενεχυρασθεί, εφαρμόζονται οι ΑΚ 1252, 1253, 1254, εκ των οποίων στην παρούσα περίπτωση ενδιαφέρον παρουσιάζουν, μόνο τα όσα αφορούν χρηματική απαίτηση. Έτσι, εάν το ασφαλιζόμενο χρέος δεν έληξε, την είσπραξη της ενεχυρασμένης απαίτησης έχουν δικαίωμα και υποχρέωση να κάνουν μόνο από κοινού ο ενεχυραστής και ο ενεχυρούχος δανειστής (ΑΚ 1253 εδ. α'), γεγονός που προστατεύει τα συμφέροντα του ενεχυραστή, διότι, αφού το χρέος δεν έληξε, θα ήταν ιδιαίτερα επαχθές γι' αυτόν, ο δανειστής να μπορεί να εισπράξει την απαίτηση, αλλά παράλληλα να διατηρείται και το ασφαλιζόμενο χρέος, που δεν έληξε. Η δυνατότητα της ασφαλούς κι έντοκης τοποθέτησης των χρημάτων, δεν φαίνεται να έχει χρησιμότητα στην τραπεζική κατάθεση, που είναι ήδη ασφαλώς κατατεθειμένη, παρά μόνο ίσως στην περίπτωση ανάληψης των χρημάτων, κατάθεσής τους σε άλλη Τράπεζα και σύστασης ενεχύρου επ' αυτής⁸⁵ (ΑΚ 1253 εδ. β'). Εάν το ασφαλιζόμενο χρέος έχει λήξει, ο δανειστής έχει το δικαίωμα να εισπράξει την τραπεζική κατάθεση, δηλαδή να ζητήσει την ανάληψή της, αλλά μόνο κατά το ποσό, που απαιτείται για την ικανοποίησή του (ΑΚ 1254 εδ β'). Αντί για τέτοια είσπραξη έχει το δικαίωμα να ζητήσει να του εκχωρηθεί η απαίτηση αντί καταβολής, χωρίς να δικαιούται σε άλλη διάθεσή της (ΑΚ 1254 εδ γ' και δ'). Η δυνατότητα αυτή έχει πρακτική σημασία στην περίπτωση, που ναι μεν έληξε το ασφαλιζόμενο χρέος, αλλά η ενεχυρασθείσα απαίτηση δεν είναι ληξιπρόθεσμη, όπως επί καταθέσεως υπό προθεσμία, οπότε και η είσπραξη της απαίτησης, δεν είναι δυνατή εκείνη τη χρονική στιγμή.

⁸⁴ Γεωργιάδης Απ., Εμπράγματο Δίκαιο, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2010, σελ. 1152, παρ. 12.

⁸⁵ Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδης, ο.π., σελ. 351, παρ. 807.

Κατά τα λοιπά, μετά τη σύσταση του ενεχύρου τα δικαιώματα των συνδικαιούχων δεν βλάπτονται, διότι, όπως η εκχώρηση, έτσι και η ενεχύραση, αποτελούν γεγονότα που δρουν υποκειμενικά. Οι λοιποί συνδικαιούχοι δύνανται να προβούν σε ανάληψη του ποσού της κατάθεσης βάσει της αρχής της πρόληψης, οπότε και πάλι τίθεται το ζήτημα της μη πλήρους εξασφάλισης του ενεχυρούχου δανειστή με τη σύσταση ενεχύρου επί τραπεζικής κατάθεσης σε κοινό λογαριασμό⁸⁶.

Επιπρόσθετα, γίνεται αντιληπτό, πως οι προϋποθέσεις που θέτει ο νόμος για την σύσταση ενεχύρου επί απαίτησης παρουσιάζουν μεγαλύτερη δυσκολία σε σχέση με αυτές, που απαιτούνται για την καταπιστευτική εκχώρηση απαίτησης, γι' αυτό συνήθως προτιμάται η δεύτερη. Για παράδειγμα, για την καταπιστευτική εκχώρηση απαίτησης δεν απαιτείται τύπος, όπως επί σύστασης ενεχύρου. Η συμφωνία περί εκχώρησης γεννά άμεσα δικαιώματα στον εκδοχέα και ειδικότερα απέναντι στον τρίτο-οφειλέτη μετά την αναγγελία. Η ενεχύραση, όμως, γεννά τις όποιες συνέπειές της μόνο μετά την γνωστοποίησή της από τον ενεχυραστή στον οφειλέτη, καθ' ότι αποτελεί συστατικό όρο της. Επίσης, το δικαίωμα του ενεχυρούχου δανειστή προς είσπραξη της απαίτησης υπόκειται στις ειδικότερες προϋποθέσεις των ΑΚ 1252 επ., που επιβάλλουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

β. Η ενεχύραση της απαίτησης κατά το ν.δ 17.7/13.8.1923.

Στο ν.δ 17.7/13.8.1923 περιλαμβάνονται ρυθμίσεις για τη σύσταση ενεχύρου υπέρ τραπεζικών κι άλλων ανωνύμων εταιριών για εξασφάλιση απαίτησής τους. Επί κοινού λογαριασμού αυτό θα βρίσκει πρακτική εφαρμογή, όταν ένας συνδικαιούχος συστήσει επί της απαίτησής του αυτής ενέχυρο σε κάποια άλλη τράπεζα λόγω οφειλής του από κάποια άλλη αιτία.

Πράγματι, σύμφωνα με το νομοθετικό αυτό διάταγμα και κατά το άρθρο 35 αυτού δύναται να συσταθεί ενέχυρο σε κινητό πράγμα ή επί απαίτησης μόνο λόγω δανείου, που έχει παράσχει η ανώνυμη εταιρία ή για εξασφάλιση προηγούμενης απαίτησής της. Κατά το άρθρο 36 § 1 και 2, για να συσταθεί το ενέχυρο, απαιτείται σύναψη σύμβασης, που υπόκειται στον τύπο του συμβολαιογραφικού ή του απλού ιδιωτικού εγγράφου και παράδοση του ενεχυραζομένου πράγματος. Επίσης, το άρθρο 39 § 2 δεν διακρίνει όπως ο ΑΚ, αν στη γνωστοποίηση της σύμβασης ενεχύρασης προβαίνει ο ενεχυραστής ή ο ενεχυρούχος δανειστής, απλώς αναφέρει, ότι

⁸⁶Πελένη-Παπαγεωργίου, ο.π, σελ 79, όπου και οι σχετικές παραπομπές στη θεωρία και τη σχετική πρόταση ο δικαιούχος ν' αποσύρει την κατάθεση, να την καταθέσει σε άλλο ατομικό λογαριασμό και μετά να συσταθεί ενέχυρο υπέρ τρίτου ή να λαμβάνεται το ενέχυρο με τη συναίνεση και των λοιπών συνδικαιούχων.

αντίγραφο της σύμβασης επιδίδεται στον τρίτο, δηλαδή στην Τράπεζα, στην οποία τηρείται η κατάθεση. Επομένως και βάσει του γραμματικού επιχειρήματος «του νόμου μη διακρίνοντος», μπορεί να γίνει και από τους δύο. Τέλος, σημαντική ρύθμιση εισάγει το άρθρο 39 § 1, κατά το οποίο, όταν ενεχυράζεται απαίτηση, η ενεχύραση συνεπάγεται την εκχώρηση της σχετικής απαίτησης στην πιστώτρια, η οποία μάλιστα κατά την § 3 του ίδιου άρθρου από τη σχετική γνωστοποίηση της ενεχύρασης προς την τράπεζα, στην οποία τηρείται η κατάθεση, καθίσταται όχι οιονεί νομέας αλλά νομέας της απαίτησης. Πρόκειται για μία εκ του Νόμου εκχώρηση, η οποία κατά την κρατούσα άποψη είναι ειδική περίπτωση καταπιστευτικής εκχώρησης⁸⁷. Παράλληλα, ο ενεχυρούχος δανειστής, που θεωρείται νομέας της ενεχυρασθείσας απαίτησης, δικαιούται κατά το άρθρ. 44 του ως άνω ν.δ να την εισπράξει⁸⁸, υποχρεούμενος, όμως, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 1224 και 1256 ΑΚ, οι οποίες εφαρμόζονται συμπληρωματικά⁸⁹, να τη διαφυλάττει μέχρι τότε, ώστε να μη επέλθει απόσβεση ή αποδυνάμωσή της, εφ' όσον το ασφαλιζόμενο χρέος δεν έχει λήξει. Κατά τη Νομολογία, επίσης, αν από πταίσμα του προκαλέσει την απόσβεση ή αποδυνάμωση της απαίτησης πριν από την εισπραξή της και συνεπώς ζημία στον ενεχυραστή, δικαιούται ο τελευταίος αποζημίωσης⁹⁰. Ενώ εάν το ασφαλιζόμενο χρέος λήξει, τότε η πιστώτρια τράπεζα ως εκδοχέας μπορεί να εισπράξει την ενεχυρασμένη απαίτηση αναλαμβάνοντας το ποσό της κατάθεσης.

Παρατηρούμε, λοιπόν, πως το ειδικότερο ενέχυρο του ν.δ 17.7/13.8.1923 διαφέρει από εκείνο του ΑΚ σε αρκετά σημεία. Αρχικά, το συστατικό έγγραφο του ειδικού αυτού ενέχυρου μπορεί να είναι απλό, δηλαδή, να μη φέρει βέβαιη χρονολογία. Επίσης, η ενεχύραση γνωστοποιείται στον τρίτο από οποιονδήποτε από τους συμβαλλομένους και όχι μόνον από τον ενεχυραστή, αλλά η γνωστοποίηση αυτή συντελείται με ειδικό τρόπο, ήτοι με την επίδοση αντιγράφου της σύμβασης ενεχύρασης. Τέλος, από την επίδοση αυτή επέρχεται από το νόμο εκχώρηση της ενεχυρασθείσας απαίτησης στο δανειστή, που σημαίνει, ότι αποκόπτεται έκτοτε κάθε δεσμός του ενεχυραστή με την ενεχυρασθείσα απαίτηση, την οποία, στην έκταση που εκχωρήθηκε, δεν μπορεί ούτε να εισπράξει, αν καταστεί

⁸⁷ Πελένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 80. Σε Νομολογία, ενδεικτικά, 1168/2015 ΑΠ (ΤΝΠ ΔΣΑ).

⁸⁸ ΑΠ 1362/2003 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

⁸⁹ Κατά την κρατούσα σε θεωρία και Νομολογία άποψη οι διατάξεις του ν.δ. 17.7/13.8.1923, αν και παλαιότερες αυτών του ΑΚ υπερισχύουν ως ειδικότερες κι έτσι οι διατάξεις του ΑΚ εφαρμόζονται μόνο συμπληρωματικά. Έτσι, σε Καλλιμόπουλο-Καραγιάννη-Τσολακίδη, ο.π., σελ. 357, παρ. 822 και σε Νομολογία, ενδεικτικά, ΑΠ 1168/2015 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 1576/2014 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

⁹⁰ ΑΠ 512/2008 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

ληξιπρόθεσμη πριν από την ασφαλισμένη απαίτηση, ούτε να την μεταβιβάσει περαιτέρω⁹¹, οπότε και όπως ήδη αναφέρθηκε εφαρμόζονται τα όσα ειπώθηκαν περί καταπιστευτικής εκχώρησης.

γ. Η ενεχύραση της απαίτησης υπέρ της τράπεζας, στην οποία τηρείται η κατάθεση.

Ιδιαίτερα σύνηθες είναι στην πρακτική των συναλλαγών, η τράπεζα, στην οποία είναι κατατεθειμένη η χρηματική απαίτηση του δικαιούχου, λόγω κάποιας άλλης συναλλαγής μαζί του να ζητά την εξασφάλισή της με τη σύσταση ενεχύρου επί της κατάθεσης αυτής. Αυτό κυρίως συμβαίνει σε παροχές πιστώσεων, οπότε οι τράπεζες στις σχετικές συμβάσεις με τους εκ των προτέρων διατυπωμένους όρους, προβλέπουν την ενεχύραση χρηματικών απαιτήσεων των δανειοληπτών, που τηρούνται στις ίδιες.

Παρ' ότι, όμως, συνήθης, η πρακτική αυτή παρουσιάζει έντονο θεωρητικό προβληματισμό. Ο λόγος είναι, διότι οι διατάξεις του ΑΚ για το ενέχυρο απαίτησης προϋποθέτουν την ύπαρξη τριών προσώπων κι όχι δύο. Αυτό συνάγεται από την ΑΚ 1248, κατά την οποία ο ενεχυραστής θα πρέπει να γνωστοποιήσει στον οφειλέτη την ενεχύραση, που λαμβάνει χώρα υπέρ του ενεχυρούχου δανειστή. Έτσι, στην εξεταζόμενη περίπτωση της τραπεζικής κατάθεσης, οι ιδιότητες του οφειλέτη της απαίτησης, δηλαδή, της απαίτησης από την τραπεζική κατάθεση, που είναι η τράπεζα, με αυτή του ενεχυρούχου δανειστή, υπέρ του οποίου θα συσταθεί το ενέχυρο επ' αυτής της απαίτησης, συμπίπτουν στο ίδιο πρόσωπο, με αποτέλεσμα η απαίτηση από την ασφάλεια και δη η απαίτηση του ενεχυρούχου δανειστή να ζητήσει την ανάληψη της κατάθεσης σύμφωνα με τις ΑΚ 1253, 1254 να αποσβέννεται λόγω σύγχυσης (ΑΚ 453), αφού θα μπορούσαμε να πούμε, πως θα πρέπει να ζητήσει την ανάληψη «από τον εαυτό του». Κι αυτό με τη σειρά του θα έπρεπε να οδηγήσει και σε ακυρότητα του ενεχύρου.

Η άποψη περί ακυρότητας του ενεχύρου δεν φαίνεται να προσφέρει λύσεις στην παρούσα προβληματική, αλλά ούτε και η πρόταση περί «ανώμαλου ενεχύρου»⁹². Σύμφωνα με την τελευταία η λύση έγκειται, στο ότι θα πρέπει να ενυπάρχει στη σχέση μεταξύ τράπεζας και δικαιούχου της κατάθεσης μία πρόθεση απόδοσης των χρημάτων από την πρώτη στον δεύτερο, έτσι ώστε να λογίζεται, ότι του δόθηκαν τα χρήματα κι αποσβέσθηκε η σχετική του απαίτηση. Εν συνεχεία, θα

⁹¹ ΑΠ 988/2004 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

⁹² Ψυχομάνης Σ. Η διάθεση τραπεζικών καταθέσεων σε ασφάλεια απαιτήσεων, ΝοΒ 1990, 589.

πρέπει να θεωρείται, ότι τα χρήματα αυτά δίνονται εκ νέου στην Τράπεζα λόγω ενεχύρου, έτσι ώστε δεν συμπίπτουν πια στο ίδιο πρόσωπο οι ιδιότητες του οφειλέτη της απαίτησης και του ενεχυρούχου δανειστή. Η πρόθεση, όμως, αυτή απέχει πολύ από την πραγματική βούληση των μερών και το πρακτικό ζήτημα, που προκύπτει στις συναλλαγές, κατά το οποίο κάποια στιγμή η τράπεζα, στην οποία είναι κατατεθειμένα τα χρήματα, να καθίσταται δανειστής του δικαιούχου της κατάθεσης από κάποια άλλη αιτία.

Γι' αυτό φαίνεται ορθότερο να γίνει δεκτό, ότι η πρακτική αυτή είναι έγκυρη, διότι ναι μεν οι διατάξεις του ΑΚ για το ενέχυρο προϋποθέτουν την ύπαρξη τριών προσώπων, αλλά ο νομοθέτης διατυπώνοντας σχετικώς είχε στο μυαλό του το συνήθως συμβαίνον κι έτσι δεν μπορούμε να υποστηρίξουμε, ότι απέκλεισε την περίπτωση της ταυτοπροσωπίας⁹³.

Σε σχέση, όμως, με όσα επισημάνθηκαν για το ειδικό ενέχυρο υπέρ ανωνύμων εταιριών του ν.δ 17.7/13.8.1923 και την εις εκεί προβλεπόμενη εκ του νόμου εκχώρηση, θα πρέπει να δεχθούμε, ότι στην εδώ εξεταζόμενη περίπτωση, δεν θα λαμβάνει χώρα τέτοια εκ του Νόμου εκχώρηση, απλώς θα δίνεται η δυνατότητα στην τράπεζα ως ενεχυρούχο δανείστρια να εισπράξει την ασφαλιζόμενη απαίτηση, όταν το ασφαλιζόμενο χρέος λήξει και μέχρι του ποσού, που απαιτείται για να ικανοποιηθεί κατά την ΑΚ 1254 εδ β'⁹⁴. Πράγματι, αντίστοιχη είναι και η θέση της νομολογίας, όπου σε παρόμοια περίπτωση κρίθηκε, πως η ενεχύραση απαίτησης υπέρ της Τράπεζας, στην οποία τηρείται η κατάθεση, δεν συνεπάγεται μια «τέλεια, απόλυτη και οριστική διάθεση» της απαιτήσεως προς την πιστώτρια, αλλά «περιορισμένη», που δεν μπορεί να φθάνει μέχρι το σημείο να υπερακοντίζει το σκοπό για τον οποίο συνομολογείται. Έτσι, κρίθηκε, πως η επίδοση από έτερο δανειστή του καταθέτη κατασχετηρίου στα χέρια της τράπεζας ως τρίτης επί της κατάθεσής του, υπέρ της οποίας μάλιστα ίδιας τράπεζας είχε συσταθεί ενέχυρο για εξασφάλισης απαίτησής της, συνεπαγόταν την υποχρέωσή της να προβεί σε θετική δήλωση τους άρθρου 986 ΚΠολΔ με μνεία της προνομιακής της θέσης λόγω ενεχύρου κι όχι σε αρνητική δήλωση, όπως προέβη, αφαιρώντας από την κατάθεση το ύψος του ενεχύρου που είχε συσταθεί υπέρ της⁹⁵.

⁹³ Πελένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 81, Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Γσολακίδης, ο.π., σελ. 360, παρ. 830.

⁹⁴ Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Γσολακίδης, ο.π., σελ. 361, παρ. 831.

⁹⁵ ΑΠ 1065/2009 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

5. Η κατάσχεση του κοινού λογαριασμού.

Η δημιουργία σχέσης ενεργητικής εις ολόκληρον ενοχής μεταξύ των συνδικαιούχων γεννά εύλογα το ερώτημα, εάν δανειστής κάποιου συνδικαιούχου μπορεί να κατάσχει την τραπεζική κατάθεση στα χέρια της τράπεζας ως τρίτης, για να ικανοποιήσει την απαίτησή του. Ο Ν. 5638/1932 δίνει ξεκάθαρα τη δυνατότητα αυτή στο άρθρο 4, εισάγοντας μάλιστα αμάχητο τεκμήριο, ότι ως προς τους δανειστές, η κοινή αυτή κατάθεση λογίζεται, ότι ανήκει σε όλους κατά ίσα μέρη. Τα πράγματα, όμως, στην πράξη δεν ήταν τόσο απλά, με δεδομένο, ότι επί χρόνια απασχόλησε τη θεωρία και τη Νομολογία το ζήτημα του επιτρεπτού της κατάσχεσης των τραπεζικών εν γένει καταθέσεων λόγω της πρόσκρουσής του στο απόρρητο αυτών. Έτσι, πριν την εξέταση της επιμέρους ρύθμισης του υπό εξέταση Νόμου, κρίνεται απαραίτητη η ανάπτυξη αυτής της προβληματικής.

α. Το επιτρεπτό της κατάσχεσης: Η πορεία μέχρι την ΟΛΑΠ 19/2001 και τη νομοθετική πρόβλεψη.

Το γενικό τραπεζικό απόρρητο, που αποτελεί απόρροια της σχέσης εμπιστοσύνης, η οποία συνδέει την τράπεζα με τους πελάτες της, επιβάλλει την υποχρέωση στην πρώτη να τηρεί απόρρητες τις πληροφορίες, που λαμβάνει από τη συναλλαγή με τους τελευταίους. Αποτελεί μία μορφή επαγγελματικού απορρήτου, που επιτάσσεται από ένα γενικότερο πλέγμα διατάξεων της νομοθεσίας μας, όπως για παράδειγμα, από το δικαίωμα στην προσωπικότητα κατά την ΑΚ 57, το οποίο κατοχυρώνεται και συνταγματικά μέσω του άρθρου 5 του Συντάγματος, από την αρχή της καλής πίστης, που πρέπει να διαπνέει τις συναλλαγές κατά τη ΑΚ 288, αλλά και την απαγόρευση παραβίασης επαγγελματικής εχεμύθειας κατά την ΠΚ 371 § 1. Ειδικότερες, όμως, διατάξεις προβλέπουν αυστηρότερους κανόνες για την τήρηση του απορρήτου επί συγκεκριμένων τραπεζικών συναλλαγών και δη επί τραπεζικών καταθέσεων, προκειμένου να προστατευθούν περισσότερο τα συμφέροντα των πελατών κατά τη συναλλαγή αυτή.

Έτσι, με το άρ. 1 § 1 ν.δ. 1059/1971 «Περί του απορρήτου των τραπεζικών καταθέσεων» (ΦΕΚ Α' 270/23.12.1971), όπως ισχύει τροποποιημένο από το άρ. 10 § 1 Ν. 1858/1989 (ΦΕΚ Α' 148/01.06.1989), θεσπίστηκε ειδικό τραπεζικό απόρρητο, καθώς ορίστηκε ότι : *«Οι κάθε μορφής καταθέσεις σε πιστωτικά ιδρύματα είναι απόρρητες...»*. Ως εκ τούτου, η ρύθμιση καταλάμβανε και τις καταθέσεις σε κοινό λογαριασμό. Με τη θέσπιση του ανωτέρω νομοθετικού διατάγματος η Νομολογία στράφηκε προς την κατεύθυνση του αποκλεισμού της δυνατότητας κατάσχεσης

τραπεζικών καταθέσεων στα χέρια της Τράπεζας ως τρίτης. Κι αυτό, διότι κατά την άποψη της πλειοψηφίας οι περιεχόμενες στη δήλωση της τράπεζας ως τρίτης πληροφορίες κατά την ΚΠολΔ 985 παραβίαζαν το ειδικό αυτό τραπεζικό απόρρητο κι επομένως, η επιβολή των κατασχέσεων αυτών είναι άκυρη. Η τάση αυτή επικράτησε για χρόνια με την αρχή να λαμβάνει χώρα με την απόφαση ΟΛΑΠ 1224/1975⁹⁶, αλλά και να επισφραγίζεται στη συνέχεια με την ΟΛΑΠ 3/1993⁹⁷, παρά τις αντίθετες θέσεις της θεωρίας. Οι ορθές αυτές θέσεις αυτές συνοψίζονταν στην μεγάλη προσβολή, που υφίστανται οι δανειστές στα συμφέροντά τους, καθώς αδυνατούν να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις τους μέσω της αναγκαστικής εκτέλεσης, η οποία κατοχυρώνεται και συνταγματικά στο άρθρο 20 § 1 του Συντάγματος⁹⁸. Αντίθετα, διευκολύνονταν οι κακόπιστοι οφειλέτες, οι οποίοι πλέον μπορούσαν μέσω των τραπεζικών καταθέσεων να αποφύγουν τις κατασχέσεις της κινητής τους περιουσίας.

Φαίνεται, πως η εκ διαμέτρου αντίθετη άποψη της θεωρίας, αλλά και οι ισχυρές μειοψηφίες στις παραπάνω ολομελειακές αποφάσεις, συνετέλεσαν στην αλλαγή της θέσης της Νομολογίας, που έλαβε χώρα με την απόφαση ΟΛΑΠ 19/2001⁹⁹. Κατ' αυτήν, η κατάσχεση χρηματικής κατάθεσης στα χέρια τράπεζας ως τρίτης είναι επιτρεπτή, καθώς δεν παραβιάζει το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων. Κι αυτό, διότι το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας κατά το άρθρο 20 του Συντάγματος, πτυχή του οποίου αποτελεί κ η αναγκαστική εκτέλεση, απαιτεί να πληροφορηθεί ο δανειστής την ύπαρξη τραπεζικής κατάθεσης επ' ονόματι του οφειλέτη του και κατισχύει του απορρήτου επί των χρηματικών αυτών καταθέσεων. Έτσι, η τράπεζα οφείλει να προβεί στη δήλωση της ΚΠολΔ 985 § 1, άλλως η παράλειψη της δήλωσης θα εξομοιώνεται με αρνητική δήλωση κατά την § 3, ο δε δανειστής μπορεί να ανακόψει τη ρητή ή πλασματική αρνητική δήλωση της τράπεζας κατά την ΚΠολΔ 986.

Με δεδομένο, μάλιστα, ότι οι δικαστικές αποφάσεις ακόμα και των ανώτερων δικαστηρίων δεν αποτελούν πηγή δικαίου, καθώς δεν παράγουν πρωτογενείς κανόνες δικαίου¹⁰⁰ το άρ. 24 Ν. 2915/2001 (ΦΕΚ Α' /109/29.05.2001) προς ασφάλεια δικαίου ήρθε να επισφραγίσει νομοθετικά

⁹⁶ ΝοΒ 1976, 188.

⁹⁷ ΕλλΔνη 1993, 1459.

⁹⁸ Μπρίνιας Ι., Το τραπεζικόν απόρρητον εν σχέση προς την κατάσχεσιν τρίτου, ΝοΒ 1973, σελ. 1051 επ, Καρακατσάνης Ι., Παρατηρήσεις στην ΟΛΑΠ 1224/1975, ΕΕΝ 1976, σελ. 475.

⁹⁹ ΝοΒ 2002, 685

¹⁰⁰ Παπανικολάου Π, Μεθοδολογία του Ιδιωτικού Δικαίου, Αθήνα 2000, παρ. 284.

πλέον τη νέα αυτή θέση. Κατά το άρθρο αυτό, ως είχε στην αρχική του μορφή : *«Το απόρρητο των κάθε μορφής καταθέσεων σε πιστωτικά ιδρύματα, καθώς και των άυλων μετοχών που καταχωρίζονται στο Σύστημα Άυλων Τίτλων (Σ.Α.Τ) του Κεντρικού Αποθετηρίου Αξιών (Κ.Α.Α) δεν ισχύει έναντι του δανειστή, που έχει δικαίωμα κατάσχεσης στην περιουσία του δικαιούχου της κατάθεσης ή της μετοχής. Το απόρρητο αίρεται μόνο για το χρηματικό ποσό που απαιτείται για την ικανοποίηση του δανειστή.»*¹⁰¹ . Η θέσπισή του και η τομή, που επέφερε σε έναν μεγάλης σημασίας προβληματισμό κρίνεται ως ένα ιδιαίτερα θετικό βήμα. Στην εισηγητική του έκθεση¹⁰² μάλιστα αναφέρθηκε, πως ο σκοπός θέσπισής του ήταν η αποτροπή της σημαντικής προσβολής των συμφερόντων των δανειστών από κακόπιστους οφειλέτες, οι οποίοι «ευημερούν».

Η παραπάνω νομοθετική διάταξη απετέλεσε αντικείμενο θεωρητικών επικρίσεων και αμφισβητήσεων για πολλούς λόγους. Μία εξ αυτών υποστήριξε την αβεβαιότητα, που δημιουργεί η άρση του απορρήτου υπέρ των δανειστών, καθώς θα δημιουργείται η υποχρέωση στην τράπεζα να παρέχει πληροφορίες σε οποιονδήποτε δανειστή του καταθέτη, που είναι εξοπλισμένος με εκτελεστό τίτλο, γι' αυτό και απαιτείται σαφής προσδιορισμός της κατάθεσης στο κατασχετήριο, δηλαδή του είδους της, καθώς και του αντικειμένου της, ιδίως του νομίματος, που αφορά¹⁰³ . Εντούτοις, δεν μπορεί παρά να γίνει δεκτό, ότι το νόημα της διάταξης είναι, πως το απόρρητο αίρεται μόνο από το στάδιο της επίδοσης του κατασχετηρίου κι εντεύθεν, οπότε και διαπιστούται το «δικαίωμα της κατάσχεσης». Άλλωστε, έτσι αντιμετωπίζεται το σχετικό ζήτημα και στη Νομολογία, ενώ όσον αφορά το περιεχόμενο του κατασχετηρίου εγγράφου κατά τη Νομολογία παγίως κρίνεται πως στο κατασχετήριο θα πρέπει να αναφέρεται ο εκτελεστός τίτλος, η απαίτηση, το ποσό της κατάσχεσης, το αντικείμενο της κατάσχεσης, όχι όμως ο αριθμός λογαριασμού, ούτε το υποκατάστημα, στο οποίο έλαβε χώρα η κατάθεση, διότι αυτό θα δυσχέραινε ιδιαιτέρως την ικανοποίηση του δανειστή¹⁰⁴ . Έτερο επιχείρημα αμφισβήτησης υποστήριξε, πως η χρήση της έκφρασης *«Το απόρρητο αίρεται μόνο για το χρηματικό ποσό που απαιτείται για την ικανοποίηση του*

¹⁰¹ Στη σημερινή του μορφή το άρθρο αυτό μετά την αντικατάστασή του από το αρ. 30§5 Ν. 4569/2018 (ΦΕΚ Α' / 179/11.10.2018) κάνει λόγο για κινητές αξίες, που τηρούνται σε λογιστική μορφή σε κεντρικό αποθετήριο, το οποίο λειτουργεί στην Ελλάδα ύστερα από άδεια της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς σύμφωνα με τον Κανονισμό ΕΕ 909/2014 κι όχι για άυλες μετοχές.

¹⁰² ΚΝοΒ 2001, 1332, αριθμ. 2

¹⁰³ Ψυχομάνης Σ., Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων ΙΙ, σελ. 155, παρ. 382 επ.

¹⁰⁴ Περί της έναρξης της διαδικασίας κατάσχεσης από την επίδοση του κατασχετηρίου βλ. ΜΠΠειρ. 870/2015 (ΤΝΠ ΔΣΑ). Επίσης, Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδης, ο.π., σελ. 399, παρ. 931, όπου και η σχετική παραπομπή στη Νομολογία για την πληρότητα του κατασχετηρίου.

δανειστή», σήμαινε πως για να γίνεται λόγος για «άρση», μέχρι τότε το απόρρητο ίσχυε¹⁰⁵. Σε απάντηση αυτής της αμφισβήτησης υποστηρίχθηκε ορθώς, ότι η διάταξη απλώς διευκρινίζει ότι πέραν του ποσού της κατάσχεσης η τράπεζα δεν δικαιούται να παράσχει πληροφορίες για το ύψος της κατάθεσης¹⁰⁶. Πρόκειται δηλαδή περί γνησίως ερμηνευτικής διάταξης, η οποία διευκρινίζει, ότι το τραπεζικό απόρρητο δεν φτάνει μέχρι το σημείο αποκλεισμού της κατάσχεσης των τραπεζικών καταθέσεων κι επομένως και οι προγενέστερες του νόμου κατασχέσεις είναι έγκυρες, εφόσον εν τω μεταξύ δεν έχει εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση περί του αντιθέτου.

Συμπερασματικά αναφέρουμε, πως μετά τη μεταστροφή της Νομολογίας η νομοθετική ρύθμιση έλυσε το ζήτημα της δυνατότητας επιβολής κατάσχεσης σε τραπεζικές καταθέσεις. Έτσι, ενεργοποιήθηκε εκ νέου και το άρ. 4 Ν 5638/1932, που προέβλεπε ρητά τη δυνατότητα κατάσχεσης στον κοινό λογαριασμό και το οποίο μέχρι εκείνο το σημείο είχε καταστεί ανενεργό.

β. Η ρύθμιση του άρθρου 4 Ν. 3658/1932 περί κατάσχεσης.

Σύμφωνα με το άρθρο 4 Ν. 5638/1932 : *«Κατάσχεσις της κατάθεσης επιτρέπεται, έναντι όμως των κατασχόντων αυτή τεκμαίρεται αμαχίτως ότι ανήκει εις πάντας τους δικαιούχους κατά ίσα μέρη».*

Η διάταξη αυτή αφενός αναγνωρίζει τη δυνατότητα κατάσχεσης του κοινού λογαριασμού, αφετέρου καθιερώνει αμάχητο τεκμήριο για τους δανειστές, ότι η κατάθεση ανήκει στους συνδικαιούχους κατά ίσα μέρη¹⁰⁷. Με το αμάχητο αυτό τεκμήριο φαίνεται, πως γίνεται μία προσπάθεια στάθμισης των συγκρουόμενων συμφερόντων. Αφενός των συνδικαιούχων, οι οποίοι άλλως θα κινδύνευαν να απωλέσουν όλο το ποσό της κατάθεσης, το οποίο βάσει της εσωτερικής συμφωνίας μπορεί να άνηκε μόνο σε συγκεκριμένους κι αφετέρου των δανειστών, οι οποίοι ναι μεν δεν έχουν τη δυνατότητα να κατάσχουν ολόκληρο το ποσό, αλλά μη γνωρίζοντας την εσωτερική συμφωνία επιτυγχάνεται με τον τρόπο αυτό μια μέση λύση, που τους προστατεύει από σχετικές δικαστικές διαμάχες. Και με αυτά τα δεδομένα, όμως, εάν το ποσό, που κατασχέθηκε βάσει του ανωτέρω τεκμηρίου είναι μεγαλύτερο από αυτό, που έχει συμφωνηθεί στην εσωτερική σχέση, θα ενεργοποιηθεί εκ νέου το δικαίωμα

¹⁰⁵ Ψυχομάνη Σ., Η κατάσχεση των καταθέσεων, ΔΕΕ 2002, σελ. 475.

¹⁰⁶ Μάζης Π. Κατάσχεση Τραπεζικών καταθέσεων μετά τη θέση σε ισχύ του άρθρου 24 του Ν. 2915/2001, ΝοΒ 2002, σελ. 639.

¹⁰⁷ Πελλένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 138.

αναγωγής των λοιπών συνδικαιούχων κατά την ΑΚ 493 κατά του καθ' ου η κατάσχεση συνδικαιούχου τους.

Πρακτικό ενδιαφέρον παρουσιάζει ο προβληματισμός, εάν η επιβολή της κατάσχεσης από δανειστή ενός συνδικαιούχου κατά το αναλογούν ίσο μέρος του άρθρου 4 αποκλείει τη δυνατότητα επιβολής νέας κατάσχεσης από άλλους δανειστές του ίδιου συνδικαιούχου με την έννοια του, εάν η επιβολή κατάσχεσης εξαντλήθηκε ως προς τον συγκεκριμένο συνδικαιούχο. Η σχετική πρόταση υποστηρίζει, πως αυτή δεν θα πρέπει να θεωρείται λήξασα ως προς τον συγκεκριμένο πρόσωπο, παρά μόνο στην περίπτωση, που η νέα κατάσχεση πρόκειται να διενεργηθεί από τον ίδιο δανειστή. Οι συνδικαιούχοι, για να προστατευθούν από τον κίνδυνο επιβολής νέας κατάσχεσης κατά του ίδιου συνδικαιούχου, είτε διότι βάσει της εσωτερικής συμφωνίας αναλώθηκε το ποσό, που άνηκε σε αυτόν, είτε διότι αναλώθηκε ήδη ποσό, που δεν του άνηκε καθόλου, θα πρέπει να προβούν σε ανάληψη του υπολοίπου της κατάθεσης¹⁰⁸.

Εξ άλλου, ναι μεν ο Ν. 5638/1932 περί κοινού λογαριασμού προβλέπει στο άρθρο 4 ρητά τη δυνατότητα κατάσχεσης αυτού, αλλά η κατάσχεση των τραπεζικών καταθέσεων εν γένει στα χέρια της Τράπεζας ως τρίτης διέπεται πέραν των ΚΠολΔ 982 επ. και από τα άρθρα 87-94 του ν.δ 17.7/13.8.1923 «περί ειδικών διατάξεων επί ανωνύμων εταιριών». Το νομοθετικό αυτό διάταγμα φαίνεται, πως διατηρήθηκε σε ισχύ μετά την εισαγωγή του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, αφού το άρθρο 52 § 3 ΕισΝΚΠολΔ ρητά ορίζει, ότι οι διατάξεις του ανωτέρω νομοθετικού διατάγματος, *«που αφορούν την αναγκαστική εκτέλεση για ικανοποίηση χρηματικών απαιτήσεων, που ασφαρίζονται με ενέχυρο ή υποθήκη»* διατηρούνται σε ισχύ εκτός από αυτές *«των άρθρων 60, 63, 92 και 94»*, που καταργούνται. Έτσι, υποστηρίχθηκε, πως αφού καταργήθηκαν συγκεκριμένα άρθρα, εξ αντιδιαστολής προκύπτει, ότι τα λοιπά διατηρήθηκαν, όπως και αυτά για την κατάσχεση εις χείρας τρίτου. Η αντίθετη άποψη υποστηρίζει, πως το εξ αντιδιαστολής επιχείρημα δεν είναι αρκετό και πως οι αναχρονιστικές ρυθμίσεις του νομοθετικού διατάγματος δημιουργούν δυσκολίες στην παράλληλη εφαρμογή τους με τον ΚΠολΔ. Υποστηρικτικό της θέσης αυτής επιχείρημα είναι, το ότι το εν λόγω άρθρο διατηρεί σε ισχύ τις διατάξεις του νομοθετήματος, που αφορούν μόνο την ικανοποίηση απαιτήσεων, που ασφαρίζονται με *«ενέχυρο ή υποθήκη»*, κι επομένως καταργούνται οι διατάξεις, που αφορούν την κατάσχεση στα χέρια τράπεζας ως τρίτης για απαιτήσεις, που δεν

¹⁰⁸ Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδης, ο.π., σελ. 486, παρ. 1127.

ασφαλιζονται με τον τρόπο αυτό¹⁰⁹. Η νομολογία, πάντως, σταθερά τηρεί την παράλληλη εφαρμογή των δυο νομοθετημάτων, τις περισσότερες φορές έμμεσα χωρίς αναφορά στον εν λόγω προβληματισμό, ενώ άλλες αναφέροντας ρητά, πως οι διατάξεις του νομοθετήματος : «...είναι ειδικές, καθόσον εισάγουν διαδικαστικά και ουσιαστικά προνόμια με σκοπό την προώθηση της πιστωτικής κίνησης...». Επίσης, ως προς την άποψη, ότι σκοπός της διάταξης του αρ. 52 § 3 ΕισΝΚΠολΔ ήταν η διατήρηση σε ισχύ μόνο εκείνων των διατάξεων του νομοθετήματος, που αφορούν τις εξασφαλισμένες με ενέχυρο ή υποθήκη απαιτήσεις, απαντά πως : «... Αν ο νομοθέτης ήθελε την κατάργηση των πιο πάνω διατάξεων των άρθρων 87-91 και 93 του ν.δ. της 17-7/13-8-1923, θα όριζε τούτο ρητώς, όπως έπραξε για τις διατάξεις των άρθρων 92 και 94 του ίδιου κεφαλαίου (Θ). Η αναφορά δε στο άρθρο 52 αριθ.3 Εισ.Ν. Κ.Πολ.Δ. στην "αναγκαστική εκτέλεση για ικανοποίηση απαιτήσεων που ασφαλιζονται με ενέχυρο και υποθήκη" προδήλως έγινε γιατί ο νομοθέτης ήθελε να διατηρηθούν σε ισχύ και οι σχετικές με το ενέχυρο και την υποθήκη διατάξεις του ν.δ. της 17-7/13-8-1923, που περιέχονται σε προηγούμενα κεφάλαια με τα στοιχεία ΣΤ και Ζ και αφορούν απαιτήσεις της ανώνυμης εταιρείας (τράπεζας) έναντι τρίτων...»¹¹⁰.

Από όλα τα ανωτέρω συμπεραίνουμε, πως επί κοινού τραπεζικού λογαριασμού είναι δυνατή η επιβολή κατάσχεσης στα χέρια τράπεζας ως τρίτης, σύμφωνα με το άρ. 4 Ν. 5638/1932, τα άρ. 87-94 του ν.δ. 17.7/13.8.1923 και των ΚΠολΔ 982 επ. ή αν πρόκειται για το Δημόσιο ως επισπεύδοντα των άρ. 30 επ. ΚΕΔΕ, και μόνο επί του αναλογούντος ίσου μέρους μεταξύ των συνδικαιούχων¹¹¹.

6. Ο συμψηφισμός.

Ήδη αναφέρθηκε, πως η μεταξύ των συνδικαιούχων σχέση αποτελεί σχέση ενεργητικής εις ολόκληρον ενοχής, στα πλαίσια της οποίας κατά τον Αστικό Κώδικα τα γεγονότα, που αφορούν τον ένα από τους περισσότερους δανειστές, λειτουργούν κατά κανόνα υποκειμενικά (ΑΚ 492), ενώ

¹⁰⁹ Προς επίρρωση της άποψης περί αναχρονιστικών διατάξεων και μη δυνατότητας παράλληλης εφαρμογής του ν.δ με τις διατάξεις του ΚΠολΔ, είχε επίσης υποστηριχθεί, ότι το άρ. 90 του ν.δ, σύμφωνα με το οποίο η κατάσχεση θα πρέπει να λάβει χώρα στο κατάστημα ή υποκατάστημα της Τράπεζας, που υπάρχει η κατάθεση, δεν συνάδει με τις τεχνολογικές εξελίξεις και την «on line» σύνδεση όλων των υποκαταστημάτων μιας Τράπεζας. Πλέον, όμως, η παρ. 4 του αρ. 983 ΚΠολΔ, όπως προστέθηκε με το άρ. 57 του Ν. 3994/2011, ορίζει ότι το κατασχετήριο στα χέρια τράπεζας ως τρίτης μπορεί να επιδοθεί είτε στην έδρα της είτε σε οποίο υποκατάστημά της.

¹¹⁰ ΜΠΘεσ. 130/2019 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

¹¹¹ ΑΠ 825/2018 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

μόνο κατ' εξαίρεση κάποια λειτουργούν αντικειμενικά (ΑΚ 491). Μεταξύ των γεγονότων, που δρουν αντικειμενικά κατά τον Αστικό Κώδικα, είναι και το δικαίωμα συμψηφισμού, που μπορεί να προβάλλει ο οφειλέτης απέναντι σε έναν από τους εις ολόκληρον δανειστές.

Ο Αστικός Κώδικας ρυθμίζει την περίπτωση του μονομερούς συμψηφισμού, ενώ ο συμβατικός συμψηφισμός καθορίζεται από την ιδιωτική αυτονομία (ΑΚ 361). Έτσι, πέραν των λοιπών προϋποθέσεων, που ο νόμος τάσσει, κατά την ΑΚ 451 οι ακατάσχετες απαιτήσεις δεν υπόκεινται σε συμψηφισμό. Με δεδομένο, ότι η απαίτηση από τον κοινό λογαριασμό υπόκειται ρητά σε κατάσχεση κατά το άρθρο 4 του Ν. 5638/1932, είναι κι επιδεκτική συμψηφισμού. Το ερώτημα, βέβαια, που τίθεται εν προκειμένω είναι, εάν θα ακολουθηθεί η ομοιότητα λύσεων με το άρθρο 4 περί κατάσχεσης. Δηλαδή, εάν η τράπεζα, κατά της οποίας οι δικαιούχοι τηρούν την απαίτηση να τους αποδώσει το ποσό της κατάθεσης, δύναται να προβάλλει σε συμψηφισμό ανταπαίτηση, που τηρεί έναντι κάποιου συνδικαιούχου μόνο για το αναλογούν σε αυτόν ίσο μέρος της κατάθεσης, όπως κατά αμάχητο τεκμήριο ορίζει και το αρ. 4 για την κατάσχεση ή εάν ανεξαρτήτως τεκμηρίου δύναται να συμψηφίσει οποιοδήποτε ποσό.

Αρχικώς κρατούσε σε θεωρία και νομολογία η άποψη, ότι η Τράπεζα ως οφειλέτρια, μπορούσε να προβάλλει σε συμψηφισμό ανταπαίτησή της κατά του συνδικαιούχου κοινού λογαριασμού μόνο κατά το αναλογούν σε αυτόν ίσο μέρος, διότι, αφού δεν επιτρέπεται να προβεί σε κατάσχεση για μεγαλύτερο ποσό, τότε δεν επιτρέπεται ούτε να συμψηφίσει μεγαλύτερο ποσό. Αντίστοιχα, ασκούσε το σχετικό δικαίωμά της επίσχεσης (ΑΚ 327) κατά το ίσο αυτό μέρος, ενώ για το υπόλοιπο μέρος εξακολουθούσε να οφείλει. Μετά την ΑΠ 1812/2017¹¹², όμως, η νομολογία μετεστράφη ριζικά κι επισημαίνοντας, ότι ο συμψηφισμός αποτελεί γεγονός, που ενεργεί αντικειμενικά (ΑΚ 491), έκρινε, ότι ο δανειστής δύναται να κατάσχει μόνο το αναλογούν ίσο μέρος κατά το αρ. 4 Ν. 5638/1932, ενώ το λοιπό δεν αποτελεί αντικείμενο κατάσχεσης, «... όχι διότι το εν λόγω κατάλοιπο κατά τα λοιπά μέρη του έχει καταστεί, σύμφωνα με την υπό συζήτηση διάταξη, ακατάσχετο (κι άρα μη υποκείμενο σε συμψηφισμό), αλλά διότι τούτο, σύμφωνα με την ίδια διάταξη, τεκμαίρεται ότι δεν ανήκει στην περιουσία του οφειλέτη καταθέτη...». Και συνεχίζοντας, πως το άρ. 4 αφορά την περίπτωση «...κατά την οποία τρίτος, δανειστής ενός εκ των καταθετών, προβαίνει στην κατάσχεση στα χέρια της τράπεζας ως τρίτης κατά το άρθρο 982 του ΚΠολΔ και δεν αφορά την περίπτωση, κατά την οποία η τράπεζα, στην οποία έγινε η κατάθεση σε κοινό λογαριασμό, προτείνει σε συμψηφισμό ανταπαίτησή

¹¹² (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΜΠΑ 2321/2007 (ΤΝΠ ΔΣΑ), Εφετ. Δωδ. 348/2005 (ΝΟΜΟΣ), ΑΠ 769/2004 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

της που έχει κατά του ενός των περισσότερων καταθετών εις ολόκληρον συνδανειστών της, αφού ο συμψηφισμός, όπως και η καταβολή, ενεργεί αντικειμενικώς ως προς το αποσβεστικό αποτέλεσμα της εις ολόκληρον ενοχής...». Έτσι, έγινε δεκτό, ότι η Τράπεζα δύναται να συμψηφίσει οποιοδήποτε ποσό ανεξαρτήτως του τεκμηρίου του αρ. 4 για την κατάσχεση.

Η τάση αυτή της νομολογίας συνεχίζει να δέχεται, ορθώς, τις επικρίσεις της θεωρίας. Είναι φανερό, πως το αποτέλεσμα αυτής της κρίσης δημιουργεί μία ανισότητα μεταχείρισης των δανειστών, αφού η τράπεζα στην οποία τηρείται η κατάθεση, αποτελεί «προνομιούχο» δανείστρια, η οποία μπορεί να συμψηφίσει όλο το ποσό. Μία σύνοψη των αντίθετων θεωρητικών θέσεων επιχειρήθηκε προσφάτως¹¹³ και καταλήγει, στο ότι η Τράπεζα δικαιούται να συμψηφίσει μεγαλύτερο ποσό από το αναλογούν ίσο μέρος, μόνο όταν γνωρίζει, ότι αυτό πράγματι «ανήκει» στον εν λόγω συνδικαιούχο, κάνοντας διαχωρισμό του πράγματι «ανήκοντος» σε έναν συνδικαιούχο μέρους, από το δικαίωμά του «χρήσης» επί του συνόλου της κατάθεσης κατά το αρ. 1 Ν. 5638/1932, διαχωρισμός, που τελεί σε συνέπεια με τον σκοπό του και την πρακτική λειτουργία του νομοθετήματος, λαμβάνοντας συνάμα υπ' όψιν πλείστα άλλα ιστορικά κι ερμηνευτικά κριτήρια. Άλλωστε, η ίδια ως άνω απόφαση αναφέρει, ότι το υπόλοιπο μη κατασχεθέν ποσό, απλώς δεν «ανήκει» στην περιουσία του οφειλέτη κι έτσι πράγματι έρχεται σε αντίφαση με τη δυνατότητα να συμψηφιστεί μεγαλύτερο ποσό από το αναλογούν ίσο μέρος, ενώ δεν του ανήκει.

¹¹³ Ψυχομάνης Σ., Συμψηφισμός, προτεινόμενος σε κοινό λογαριασμό, ΕλλΔνη 2/2018, σελ. 321.

V. Η δυνατότητα «διάθεσης» της κατάθεσης μετά το θάνατο συνδικαιούχου.

1. Ο όρος του άρθρου 2 Ν. 5638/1932.

Ήδη εισαγωγικά αναφέρθηκε η δυνατότητα, που παρέχει το άρθρο 2 του υπό εξέταση Νόμου, ήτοι αυτή της θέσεως όρου στη σύμβαση ανοίγματος κοινού λογαριασμού, ότι με το θάνατο ενός εκ των συνδικαιούχων η κατάθεση μεταβαίνει στους λοιπούς, απαλλαγμένη μάλιστα από το σχετικό φόρο κληρονομίας.

Είναι φανερό από τη διατύπωση του Νόμου, ότι πρόκειται για έναν δυνητικό όρο, ο οποίος μπορεί να τεθεί κατόπιν επιλογής του ή των συνδικαιούχων κατά την κατάρτιση της σύμβασης. Στην πράξη, όμως, όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι τράπεζες για την περίπτωση ανοίγματος κοινού λογαριασμού παρέχουν έτοιμες συμβάσεις, που προορίζονται για αόριστο αριθμό προσώπων με προδιατυπωμένους όρους, οπότε εμπεριέχεται ο όρος περί εν γένει ένταξης στις διατάξεις του Ν. 5638/1932 κι έτσι και σε αυτή του άρθρου 2.

Το πλεονέκτημα της απαλλαγής από το φόρο κληρονομίας, αποτελεί ένα από τα χαρακτηριστικά, που καθιστά τον κοινό λογαριασμό ελκυστικότερο κι αποτρέπει τη διαρροή κεφαλαίων στο εξωτερικό σύμφωνα με τον επιδιωκόμενο από το Νομοθέτη σκοπό¹¹⁴. Οι συγγενείς δύνανται να τακτοποιήσουν τα κληρονομικά τους ζητήματα, που αφορούν χρηματικές καταθέσεις, χωρίς το βάρος του φόρου κληρονομίας. Άλλες, βέβαια, φορές επιλέγεται το εν λόγω είδος κατάθεσης ακριβώς λόγω της δυνατότητας παρέκκλισης από την κληρονομική διαδοχή κι έτσι ο διαθέτης επιλέγει τα πρόσωπα, στα οποία επιθυμεί να περιέλθουν οι χρηματικές του καταθέσεις μετά το θάνατό του. Το αποτέλεσμα πάντως είναι, πως μέσω αυτής της «διάθεσης» επέρχεται η εξ ιδίου δικαίου περιέλευση του ποσού της κατάθεσης στους λοιπούς συνδικαιούχους κ ο παραγκωνισμός των τυχόν αναγκαίων κληρονόμων.

Οι επιδόσεις αυτές του άρθρου 2 σε κάθε περίπτωση αφορούν κατά την κρατούσα άποψη τις δικαιοπραξίες εν ζωή και όχι τις δικαιοπραξίες αιτία θανάτου¹¹⁵. Όπως προαναφέρθηκε, στις εν ζωή δικαιοπραξίες συγκαταλέγεται και η δωρεά αιτία θανάτου, που αποτελεί δικαιοπραξία εν ζωή. Δεκτό, επίσης, μπορεί να γίνει και το μόρφωμα της δωρεάς εν ζωή για την περίπτωση του

¹¹⁴ Βλ. και Πελλένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 98, όπου αναφέρεται, ότι η εξαιρετικά ευνοϊκή αυτή φορολογική μεταρρύθμιση δεν υπάρχει στις έννομες τάξεις άλλων χωρών.

¹¹⁵ Παμπούκης Κ., Σύμμεικτα, σελ. 37., Λιτζερόπουλος, ΕρμΑΚ και ΕισΝΑΚ, άρθρο 117ΕισΝΑΚ παρ. 12.

θανάτου¹¹⁶. Βέβαια, η βούληση του κυρίου της κατάθεσης να καταστήσει κάποιο πρόσωπο δικαιούχο αυτής μόνο μετά το θάνατό του, με την έννοια της δωρεάς αιτία θανάτου, σαφώς ενέχει τον κίνδυνο μέσω των λοιπών ρυθμίσεων του εν λόγω νόμου, ο τελευταίος να προβεί σε αναλήψεις της κατάθεσης εν ζωή του παρέχοντος-συνδικαιούχου κι έτσι να παραβιάσει τη μεταξύ τους συμφωνία. Σε αυτή την περίπτωση θα ενεργοποιηθεί και πάλι το αναγωγικό δικαίωμα, οπότε και αυτός που εθίγη θα πρέπει να επικαλεστεί και ν' αποδείξει διαφορετική εσωτερική συμφωνία. Πάντως, είτε πρόκειται για δωρεά εν ζωή είτε για αιτία θανάτου, οι ενεργούμενες μέσω του ως άνω όρου επιδόσεις, καθιστούν τη σύμβαση του κοινού λογαριασμού επιτρεπόμενη κληρονομική σύμβαση¹¹⁷, αφού διευθετείται εν ζωή το ζήτημα της κληρονομικής διαδοχής επί των τραπεζικών του καταθέσεων.

Έτσι, για να συντρέξει ο σχετικός όρος θα πρέπει να αποβιώσει ένας συνδικαιούχος, αλλά να υφίσταται και τουλάχιστον ένας επιζών¹¹⁸. Αν αποβιώσει ο τελευταίος συνδικαιούχος, τότε προφανώς δεν τυγχάνει εφαρμογής το εν λόγω άρθρο, αλλά ούτε και η απαλλαγή από τον φόρο κληρονομίας κατά ρητή διευκρίνιση του Νόμου. Με τον τρόπο αυτό η κατάθεση περιέρχεται στους επιζώντες δικαιούχους εξ ιδίου δικαίου. Αυτό σημαίνει, πως την αποκτούν ανεξάρτητα από την κληρονομική διαδοχή, ακόμα κι αν έχουν αποποιηθεί την κληρονομία του αποβιώσαντος¹¹⁹.

Από την άλλη πλευρά, οι κληρονόμοι του αποβιώσαντος δεν αποκτούν κανένα δικαίωμα επί της κατάθεσης. Με τη συνομολόγηση του σχετικού όρου, εάν οι συνδικαιούχοι αναλάβουν ποσά από την κατάθεση κατά παράβαση της εσωτερικής σχέσης, ακόμα κι αν η ανάληψη έλαβε χώρα, όσο ζούσε ο μετέπειτα αποβιώσας, οι κληρονόμοι του τελευταίου δεν έχουν ούτε αναγωγικό δικαίωμα.

¹¹⁶ Πρόκειται για τη δωρεά εκείνη, τα αποτελέσματα της οποίας εξαρτώνται από το θάνατο του δωρητή και της οποίας το αντικείμενο, όπως και στη δωρεά αιτία θανάτου δεν διέρχεται από την κληρονομία, αλλά αποκτάται από τον δωρεοδόχο από την περιουσία του θανόντος. Ήδη με την κατάρτιση της σύμβασης ο δωρητής δεσμεύεται ως προς τη διάθεση και ο δωρεοδόχος αποκτά δικαίωμα προσδοκίας. Βλ. Γεωργιάδης Απ., Εγχειρίδιο Κληρονομικού Δικαίου, σελ. 602, παρ. 5-6. Π.Ν Σάκκουλας, Αθήνα, 2014. Για την μικρή πρακτική σημασία του του μορφώματος στη χώρα μας Βλ. Φίλιος Π., Κληρονομικό Δίκαιο, 2011, σελ. 253.

¹¹⁷ Φίλιος Π., Κληρονομικό Δίκαιο, 2011, σελ. 244. Εκεί και η παραπομπή στην απόφαση ΑΠ 855/2002, Δικ/νη 2002, 1700, όπου κρίθηκε, πως ο όρος του άρθρου 2 υπερισχύει των άρθρων 368ΑΚ και 17 παρ. 1 Σ.

¹¹⁸ Υποστηρίζεται, επίσης, σε Σταθόπουλο, Ζητήματα εκ της εφαρμογής του Ν. 5638/1932, ΕΕμπΔ, 1977, ότι ο όρος του άρθρου 2 δεν ισχύει σε περίπτωση συναποβίωσης των συνδικαιούχων, οπότε και τεκμαίρεται κατά την ΑΚ 38, ότι όλοι πέθαναν ταυτόχρονα. Στην περίπτωση αυτή, λήγει η ιδιότητα του κοινού λογαριασμού και η εξ αυτού δημιουργούμενη σχέση ενεργητικής εις ολόκληρον ενοχής μετατρέπεται σε διαιρετή κατά την ΑΚ 480, οπότε και οι κληρονόμοι των συναποβιωσάντων κληρονομούν κατά ίσα μέρη. Αυτό στη συνέχεια θα διανεμηθεί μεταξύ τους ανάλογα με την κληρονομική μερίδα καθενός.

¹¹⁹ Πελλένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 96, όπου και η σχετική παραπομπή σε Νομολογία.

Τέτοιο αναγωγικό δικαίωμα, που θα τους επέτρεπε να υπεισέλθουν στην εσωτερική σχέση του αποβιώσαντος με τους λοιπούς συνδικαιούχους, θα μπορούσαν να έχουν μόνο δεν είχε τεθεί ο σχετικός όρος. Αυτό έχει διατυπωθεί στη θεωρία¹²⁰, αλλά με όμοιο ακριβώς τρόπο το αντιμετωπίζει και η Νομολογία οπότε και έχει κριθεί ότι : «...*Ο επιζών καταθέτης, ως εις ολόκληρον δανειστής έναντι της τράπεζας, μπορεί να εισπράξει και ολόκληρο το ποσό της κατάθεσης, οπότε οι κληρονόμοι του αποθανόντος θα μπορούν να αξιώσουν απ' αυτόν το τμήμα εκείνο της κατάθεσης που αναλογεί στον δικαιούχο τους με βάση τις εσωτερικές σχέσεις των καταθετών.... Εάν, όμως, έχει τεθεί ο όρος του άρθρου 2 Ν. 5638/1932, σε περίπτωση θανάτου ενός από τους καταθέτες, περιέρχεται αυτοδικαίως ("ιδίω ονόματι" και "εξ ιδίου δικαίου") η κατάθεση και ο απ' αυτήν λογαριασμός στους επιζώντες, έναντι των οποίων οι κληρονόμοι του αποθανόντος καταθέτη δεν μπορούν να στραφούν και να αξιώσουν το κατά τις εσωτερικές σχέσεις τμήμα της κατάθεσης, που αναλογούσε σε εκείνον, όπως θα μπορούσαν αν δεν είχε τεθεί ο, ως άνω όρος, του οποίου σε αυτό και μόνο εξαντλείται η νομική ενέργεια»¹²¹.*

Προκειμένου, όμως, να κατανοήσουμε καλύτερα, το πώς η επιλογή θέσεως του όρου του άρθρου 2 αποκλείει την κληρονομική διαδοχή, θα πρέπει να το εξετάσουμε σε σχέση με το άρθρο 3 και τον εις εκεί προβλεπόμενο αποκλεισμό των αναγκαίων κληρονόμων από κάθε δικαίωμα επί της καταθέσεως.

2. Ο αποκλεισμός των αναγκαίων κληρονόμων κατά το άρθρο 3 του Ν. 5638/1932.

Ήδη, αναφέρθηκε, ότι στο άρ. 3 του Ν. 5638/1932 προβλέπεται, ότι οι κληρονόμοι του αποβιώσαντος, είτε εξ αδιαθέτου, είτε εκ διαθήκης, συμπεριλαμβανομένων και των αναγκαίων κληρονόμων και της απόρου χήρας δεν αποκτούν κανένα δικαίωμα από την κατάθεση. Με τον τρόπο αυτό ο υπό εξέταση Νόμος ρητά απέκλεισε την κληρονομική διαδοχή καθιστώντας την κοινή

¹²⁰ Πελένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 96

¹²¹ Βλ. ενδεικτικά ΑΠ 1764/2017 (ΤΝΠ ΔΣΑ), που αποτελεί και περίπτωση αναγνώρισης αναγωγικού δικαιώματος στους κληρονόμους. Συγκεκριμένα, συνδικαιούχοι του κοινού λογαριασμού ήσαν τρία άτομα, τα δύο εκ των οποίων ετύγχαναν αδελφία. Η αδελφή-συνδικαιούχος απεβίωσε και το τρίτο άτομο της σύμβασης ανέλαβε όλο το ποσό της κατάθεσης. Ο αδελφός της αποβιώσαντος και συνδικαιούχος ζήτησε με την αγωγή όχι μόνο το δικό του 1/3 βάσει του τεκμηρίου της ΑΚ 490, αλλά και το 1/3 της θανούσης αδελφής του, ως μοναδικός εξ αδιαθέτου κληρονόμος της. Με δεδομένο, ότι στην εν λόγω σύμβαση δεν είχε συμφωνηθεί ο όρος του άρ. 2 Ν. 5638/1932, ο ενάγων ορθώς αιτήθηκε και το ποσοστό της αδελφής του, υπεισερχόμενος ως καθολικός διάδοχος στις έννομες σχέσεις της.

κατάθεση ως ακληρονόμητη¹²². Στην εισαγωγή, επίσης, αναπτύχθηκε και το ζήτημα που απασχόλησε τη θεωρία της εποχής, για το εάν οι νόμιμοι μεριδούχοι αποκλείονται μόνο, όταν έχει τεθεί ο όρος του άρθρου 2 περί αυτοδίκαιης υπεισέλευσης της κατάθεσης στους επιζώντες συνδικαιούχους ή εάν αυτοί αποκλείονται σε κάθε περίπτωση λόγω της αυτοτέλειας του άρθρου 3 και της ακληρονόμητης σε κάθε περίπτωση κατάθεσης.

Στα επόμενα χρόνια με τη θέση σε ισχύ του Αστικού Κώδικα το ζήτημα της προστασίας των νομίμων μεριδούχων ήρθε να εξασφαλίσει το άρθρο 117 ΕισΝΑΚ, που κατά τη μία λειτουργία του τροποποιεί το άρθρο 3, ώστε να αποσαφηνιστεί κάθε αμφιβολία περί της αυτοτέλειάς του και να ξεκαθαριστεί, ότι, αν με την κατάθεση σε κοινό λογαριασμό πραγματοποιήθηκε δωρεά, αυτή κρίνεται κατά το δίκαιο της νόμιμης μοίρας ως δωρεά, οπότε και οι αναγκαίοι κληρονόμοι μπορούν να προστατευθούν σε κάθε περίπτωση. Η διατύπωση, όμως, του άρθρου 3 απασχολεί ακόμα και σήμερα σχετικά με το ζήτημα της σχέσης του με τον όρο του άρθρου 2, ζήτημα που έχει να κάνει με την εν γένει λειτουργία του θεσμού του κοινού λογαριασμού.

Έτσι, έχει υποστηριχθεί στη θεωρία, ότι το άρθρο 3 είναι αυτοτελές και ισχύει ακόμα και αν δεν έχει συμφωνηθεί ο όρος του άρθρου 2, με την έννοια, ότι το άρθρο 3 αναφέρεται στη σχέση των καταθετών με την τράπεζα κι έτσι απαγορεύει την υπεισέλευση των κληρονόμων του θανόντος συνδικαιούχου, ακόμα και των νομίμων μεριδούχων του στη σχέση του με αυτή, ώστε να μην επέρχεται αλλαγή στα πρόσωπα των συνδικαιούχων χωρίς τη συγκατάθεσή της¹²³. Αυτή είναι και η κρατούσα άποψη στη Νομολογία, η οποία, επίσης, κάνοντας ρητή διάκριση μεταξύ της εσωτερικής των συνδικαιούχων σχέσης και της εξωτερικής σχέσης των συνδικαιούχων με την τράπεζα έχει κρίνει πως : *«... Από τις διατάξεις αυτές, η πρώτη από τις οποίες (άρθρο 2) αναφέρεται στις εσωτερικές μεταξύ των περισσότερων καταθετών σχέσεις, ενώ η δεύτερη (άρθρο 3) ρυθμίζει τις σχέσεις μεταξύ της τράπεζας, στην οποία έχει γίνει η κατάθεση και των περισσότερων καταθετών, συνδυαζόμενες και με τις λοιπές προαναφερόμενες, προκύπτει, ότι, σε περίπτωση θανάτου ενός από τους καταθέτες δεν χωρεί υποκατάσταση αυτού από τους τυχόν κληρονόμους του έναντι της τράπεζας, κατά της οποίας και δεν μπορούν να στραφούν, επικαλούμενοι το κληρονομικό τους δικαίωμα, διότι,*

¹²² Η αναφορά στο Νόμο για την άπορη χήρα, ενέχει κάποιο νόημα, μιας και υπό το καθεστώς ισχύος του Βυζαντινορωμαϊκού δικαίου, οπότε κι ετέθη σε ισχύ ο εν λόγω νόμος, δικαίωμα νόμιμης μοίρας δεν αναγνωριζόταν στον επιζώντα σύζυγο, αλλά μόνο στην άπορη κι άπρoικη χήρα και μάλιστα με προϋποθέσεις, που είχαν να κάνουν με τον αριθμό των τέκνων της. Για περισσότερα βλ. Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδης, ο.π., σελ. 500, παραπομπή 982.

¹²³ Ρόκας Κ., Θ, σελ. 4, παρ. 4, Λιτζερόπουλος, ΕρμΑΚ και ΕισΝΑΚ, άρθρο 117 ΕισΝΑΚ, παρ. 21.

διαφορετικά, θα επερχόταν μεταβολή του προσώπου του καταθέτη χωρίς την συγκατάθεση της τράπεζας...»¹²⁴. Ξεκαθαρίζει, λοιπόν, η Νομολογία, πως ακόμα κι αν δεν έχει τεθεί ο όρος του άρθρου 2, οι κληρονόμοι του θανόντος συνδικαιούχου δεν αποκτούν δικαιώματα απέναντι στην τράπεζα, με την έννοια, ότι δεν μπορούν να απαιτήσουν ανάληψη του ποσού, που άνηκε στον κληρονομούμενο. Το μόνο, που μπορούν να κάνουν, εάν δεν έχει τεθεί αυτός ο όρος είναι, όπως αμέσως παραπάνω αναφέρθηκε, να ασκήσουν το αναγωγικό δικαίωμα του θανόντος κατά του συνδικαιούχου, που ανέλαβε την κατάθεση κατά παράβαση της εσωτερικής συμφωνίας, επομένως βασιζόμενοι μόνο σε αυτή την εσωτερική σχέση.

Στη θεωρία, όμως, έχει υποστηριχθεί και η αντίθετη άποψη¹²⁵ κατά την οποία, το άρθρο 3 δεν παρουσιάζει αυτοτέλεια, αλλά ισχύει μόνο, εάν έχει συμφωνηθεί ο όρος του άρθρου 2 περί αυτοδίκαιης περιέλευσης της κατάθεσης στους επιζώντες συνδικαιούχους. Κι αυτό, διότι δεν είναι λογικό από τελολογικής απόψεως ο καταθέτης να μην θέλει να περιέλθει η κατάθεση στους επιζώντες συνδικαιούχους, αλλά λόγω της αυτοτέλειας του άρθρου 3, που υποστηρίζει η άλλη άποψη, οι νόμιμοι κληρονόμοι του να αποκλείονται από την υποκατάσταση στα δικαιώματα του θανόντος συγγενούς τους. Κατά την άποψη αυτή, δηλαδή, εάν ο όρος του άρθρου 2 δεν έχει τεθεί, το άρθρο 3 δεν έχει ισχύ. Έτσι, οι κληρονόμοι του θανόντος συνδικαιούχου, μπορούν, να στραφούν τόσο κατά της τράπεζας και να ζητήσουν την ανάληψη από αυτήν του ποσού, που δικαιούτο ο θανών και που δεν είχε αναλάβει μέχρι το θάνατό του, όσο και κατά των επιζώντων συνδικαιούχων, ασκώντας κατ' αυτών το αναγωγικό δικαίωμα του κληρονομούμενου, εάν ανέλαβαν ποσό της κατάθεσης κατά παραβίαση της εσωτερικής συμφωνίας.

Η πρώτη άποψη, η οποία κρατεί και στη Νομολογία, φαίνεται να ανταποκρίνεται στο γράμμα του Νόμου, από το οποίο πρέπει να εκκινεί, αλλά και να οριοθετείται η ερμηνεία. Κι αυτό, διότι από το γράμμα προκύπτει, ότι ο νομοθέτης αντιμετώπισε τις δύο διατάξεις ως αυτοτελείς χωρίς καμία μνεία για τυχόν αλληλεξάρτησή τους. Η βούλησή του να ξεχωρίσει την εξωτερική σχέση των συνδικαιούχων με την Τράπεζα και να αποτρέψει την αλλαγή στα πρόσωπα προς προάσπιση των συμφερόντων της τράπεζας, ναι μεν αντικρούεται από το επιχείρημα, ότι τα συμφέροντά της δεν χρήζουν προστασίας, διότι οι καταθέτες αποτελούν εν προκειμένω δανειστές κι όχι οφειλέτες και

¹²⁴ Ενδεικτικά ΑΠ 1764/2017 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 1410/2015 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 712/2009 (ΤΝΠ ΔΣΑ), Εφ.Πατρ. 535/2008 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

¹²⁵ Κομισόπουλος Χ., Κατάθεσις εις κοινόν λογαριασμό και νόμιμη μοίρα, ΝοΒ 1964, 435, Δούβλης Β., ο.π., σελ. 27, Πελλένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 102, Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδης, ο.π., σελ. 497, παρ. 1147.

πως τα συμφέροντα των καταθετών είναι που απαιτούν, προστασία, εντούτοις και πάλι τα συμφέροντα των τελευταίων δεν αγνοούνται τελείως, καθώς εάν δεν έχει συμφωνεί ο όρος του άρθρου 2 εκείνοι μπορούν να στραφούν κατά των επιζώντων συνδικαιούχων βάσει της εσωτερικής συμφωνίας.

Σε κάθε περίπτωση μάλιστα, εάν τυγχάνουν αναγκαίοι κληρονόμοι προστασία για τυχόν προσβολή της νόμιμης μοίρας τους, τους παρέχεται από το άρθρο 117 ΕισΝΑΚ, το οποίο εφαρμόζεται είτε έχει τεθεί ο όρος του άρθρου 2 είτε όχι, όπως αμέσως κατωτέρω αναπτύσσεται.

3. Η προστασία της νόμιμης μοίρας κατ' άρθρο 117ΕισΝΑΚ.

Τα οικονομικά συμφέροντα της χώρας, τα οποία ήθελε να εξυπηρετήσει ο νομοθέτης κατά τη θέση σε ισχύ του Ν. 5638/1932, παραγκώνισαν το θεσμό της νόμιμης μοίρας, ο οποίος, όπως προαναφέρθηκε, ετύγχανε αναγνώρισης υπό το καθεστώς του Βυζαντινορωμαϊκού δικαίου.

Η θέσπιση, όμως, του Αστικού Κώδικα και η δι' αυτού προστασία της νόμιμης μοίρας καθιστούσε μη ανεκτή την προβολή, που επέφερε σε αυτήν η ιδιάζουσα κατάθεση του κοινού λογαριασμού. Έτσι, λίγο μετά τη θέση σε ισχύ του Αστικού Κώδικα, ο Εισαγωγικός του Νόμος στο άρθρο 117 προέβλεψε ως εξής : *«Σε περίπτωση χρηματικής κατάθεσης σε κοινό λογαριασμό του νόμου 5638 της 31 Αυγούστου/7 Σεπτεμβρίου 1932 «περί καταθέσεως εις κοινόν λογαριασμό» η κατάθεση, εάν με αυτή πραγματοποιήθηκε δωρεά, κρίνεται ως προς το δίκαιο της νόμιμης μοίρας ως δωρεά, εφόσον πρόκειται για κληρονομία καταθέτη που πέθανε μετά την εισαγωγή του Αστικού Κώδικα.»*

Η λειτουργία του εν λόγω άρθρου ως τροποποιητικής του άρθρου 3, με την έννοια της αποσαφήνισης, ότι οι νόμιμοι μεριδούχοι του θανόντος συνδικαιούχου προστατεύονται, ήδη αναφέρθηκε εισαγωγικά. Στο σημείο αυτό, ενδιαφέρει ο τρόπος προστασίας των αναγκαίων κληρονόμων και οι προϋποθέσεις της προστασίας αυτής. Εκ προοιμίου, βέβαια, σημειώνεται, ότι η εν λόγω διάταξη παρέχει τη σχετική προστασία της στους νομίμους μεριδούχους, είτε έχει συμφωνηθεί ο όρος του άρθρου 2, είτε όχι, καθώς τυγχάνει εντελώς ανεξάρτητη από το τελευταίο¹²⁶. Κι αυτό διότι, και στις δύο περιπτώσεις ο συνδικαιούχος μπορεί να προβεί σε ανάληψη του ποσού της κατάθεσης, που θίγει τη νόμιμη μοίρα των κληρονόμων του θανόντος συνδικαιούχου -δωρητή, δηλαδή, είτε με τη θέση του όρου αυτού είτε χωρίς να έχει τεθεί, αφού η

¹²⁶ Πελλένη-Παπαγεωργίου, ο.π. σελ. 106

ανάληψη σύμφωνα με το άρθρο 1 Ν. 5638/1932 δύναται να αποτελεί δωρεά εν ζωή, που, επίσης, θίγει τη νόμιμη μοίρα.

Προκειμένου, λοιπόν, να τύχει εφαρμογής το εν λόγω άρθρο και να προστατευτούν οι νόμιμοι μεριδούχοι του θανόντος, απαιτείται με την κατάθεση στο κοινό λογαριασμό να έχει συντελεσθεί δωρεά. Ο νόμος δε διακρίνει, για το εάν απαιτείται δωρεά εν ζωή ή δωρεά αιτία θανάτου, οπότε και κατά την κρατούσα άποψη μπορεί να αφορά είτε τη μία, είτε την άλλη¹²⁷. Το ίδιο ακριβώς δέχεται και η Νομολογία, όπου αναφέρεται : «*Η διάταξη επομένως του άρθρου 117 ΑΚ χρησιμοποιεί τον όρο δωρεά, ως δωρεά εν ζωή αλλά και αιτία θανάτου...*»¹²⁸. Επίσης, θα μπορούσε να γίνει δεκτή και η περίπτωση της κληροδοσίας, αλλά αυτό θα προϋπέθετε την ύπαρξη διαθήκης¹²⁹. Γίνεται επίσης δεκτό, ότι το εν λόγω άρθρο καταλαμβάνει και τις περιπτώσεις τις δωρεάς εν ζωή για την περίπτωση του θανάτου¹³⁰. Βέβαια, τόσο για τη δωρεά εν ζωή (ΑΚ 498§1), όσο και για τη δωρεά αιτία θανάτου (ΑΚ 2032, 498§1) απαιτείται συμβολαιογραφικός τύπος, προκειμένου για να συσταθούν. Δεδομένου, ότι κατά την ΑΚ 498§2 στη δωρεά κινητών η έλλειψη του συμβολαιογραφικού τύπου αναπληρώνεται με την παράδοση του πράγματος από τον δωρητή στον δωρεοδόχο, γίνεται δεκτό, πως επί κοινού λογαριασμού η κατάθεση των χρημάτων στην τράπεζα από τον δωρητή-καταθέτη, απ' όπου μετά τα αναλαμβάνει ο συνδικαιούχος-δωρεοδόχος αναπληρώνει την έλλειψη του τύπου¹³¹.

Με δεδομένο, ότι το πραγματικό της υπό εξέταση διάταξης καταλαμβάνει και τη δωρεά εν ζωή αλλά και την αιτία θανάτου, η σημασία της εξακρίβωσης του είδους της δωρεάς έγκειται στον διαφορετικό τρόπο προστασίας, που ο Αστικός Κώδικας αναγνωρίζει για την κάθε περίπτωση.

Έτσι, κατά την ΑΚ 1825 οι κατιόντες του κληρονομούμενου, οι γονείς του, καθώς και ο σύζυγος, που επιζεί, και οι οποίοι θα είχαν κληθεί ως εξ' αδιαθέτου κληρονόμοι, έχουν δικαίωμα νόμιμης

¹²⁷ Φουντεδάκη Κ., Κατάθεση σε κοινό λογαριασμό και προστασία του νομίμου μεριδούχου, Αρμ. 1997, 593επ (597), Πελλένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 107, Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδης, ο.π., σελ. 500, παρ. 1153.

¹²⁸ Ενδεικτικά ΑΠ 1831/2014 (ΤΝΠ ΔΣΑ), Εφετ. Αθ. 5774/1995, Αρμ. 1997, σελ. 504.

¹²⁹ Λιτζερόπουλος, ΕρμΑΚ και ΕισΝΑΚ, παρ. 12. Έτσι και η Νομολογία, όπου κατά την αναζήτηση της εσωτερικής σχέσης των συνδικαιούχων αναφέρει, ότι θα πρόκειται για δωρεά εν ζωή ή αιτία θανάτου, διότι για να επρόκειτο για κληροδοσία θα έπρεπε να υπάρχει διαθήκη. Ενδεικτικά, ΕφΠατρ. 535/2008 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΜΠΘεσ. 20958/2006 (ΤΝΠ ΔΣΑ)

¹³⁰ Βλ. ανωτέρω παραπομπή 112.

¹³¹ Λιτζερόπουλος, ΕρμΑΚ και ΕισΝΑΚ, παρ. 13., Πελλένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 108-109. Ενδεικτικά σε Νομολογία, ΑΠ 1410/2015 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 1831/2014 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΜΠΘεσ 20958/2006 498§1 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

μοίρας στην κληρονομία, η οποία ισούται με το μισό της εξ αδιαθέτου μερίδας. Στη δεύτερη παράγραφο της ως άνω διάταξης ορίζεται, ότι οι μεριδούχοι, μετέχουν κατά το ποσοστό αυτό ως κληρονόμοι, δηλαδή κατά το ποσοστό, που λείπει για να συμπληρωθεί η νόμιμη μοίρα, επέρχεται αναγκαστική διαδοχή του μεριδούχου στην κληρονομία. Όταν, όμως η κληρονομία δεν επαρκεί για να καλυφθεί το ποσοστό αυτό, ο θιγόμενος μεριδούχος μπορεί να ζητήσει την ανατροπή των δωρεών, που έλαβαν χώρα εν ζωή του κληρονομούμενου, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις των άρθρων 1831-1834 ΑΚ. Η ανατροπή τους λαμβάνει χώρα με την μέμψη άστοργης δωρεάς της ΑΚ 1835. Τέτοια χαριστική επίδοση εν ζωή, η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει στη μη επάρκεια του υπολοίπου της κληρονομίας να καλύψει το ποσοστό της νόμιμης μοίρας είναι η δωρεά εν ζωή, που πραγματοποιείται μέσω της κατάθεσης σε κοινό λογαριασμό και των διενεργούμενων μέσω αυτού επιδόσεων ή άλλως «διαθέσεων» μεταξύ των συνδικαιούχων. Εάν, όμως, μέσω του κοινού λογαριασμού συνετελέσθη δωρεά αιτία θανάτου (ΑΚ 2032), τότε η προστασία του νομίμου μεριδούχου θα λάβει χώρα μέσω της ΑΚ 2035, κατά την οποία η δωρεά αυτή κρίνεται ως κληροδοσία κι έτσι εφαρμοζομένων των διατάξεων για την εγκατάσταση κληρονόμου, και δη των ΑΚ 1825§2 και 1829, η εν λόγω «διάθεση» θα θεωρηθεί αυτοδικαίως άκυρη.

Ειδικότερα η προστασία, που παρέχει ο Αστικός Κώδικας στους νομίμους μεριδούχους ανάλογα με το εάν η δωρεά, που έλαβε χώρα μέσω του κοινού λογαριασμού ήταν εν ζωή ή αιτία θανάτου, έχει ως εξής :

α. Δωρεά εν ζωή.

Εάν μέσω του κοινού λογαριασμού έλαβε χώρα δωρεά εν ζωή, ο νόμιμος μεριδούχος του θανόντος-δωρεοδόχου, δύναται να ανατρέψει την εν λόγω δωρεά ως άστοργη μέσω της μέμψης της ΑΚ 1835. Προκειμένου να διακριβωθεί, ότι δεν καλύπτεται η νόμιμη μοίρα του δικαιούχου, θα πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν η κατάσταση και αξία της πραγματικής κληρονομίας κατά το χρόνο θανάτου του κληρονομούμενου σύμφωνα και με τα όσα ειδικότερα προβλέπονται στην ΑΚ 1831§1. Για το σκοπό αυτό, στην κληρονομία προστίθενται πλασματικά κατά την ΑΚ 1831§2 όλες χαριστικές επιδόσεις προς μεριδούχο, που έλαβαν χώρα με δωρεά ή άλλο τρόπο, καθώς και όλες οι δωρεές, που έλαβαν χώρα προς τρίτο και σε αυτή την περίπτωση μόνο αυτές των τελευταίων δέκα ετών πριν από το θάνατο και μόνο, εάν δεν τις επέβαλαν λόγοι ευπρέπειας ή ιδιαίτερο ηθικό καθήκον. Ειδικότερα για τις χαριστικές επιδόσεις, που έλαβαν χώρα προς μεριδούχο, αυτές

προστίθενται πλασματικά υπό την πρόσθετη προϋπόθεση της ΑΚ 1833, να μην όρισε, δηλαδή, ο κληρονομούμενος, πως δεν καταλογίζονται στη νόμιμη μοίρα. Σημαντικό για την περίπτωση του κοινού λογαριασμού τυγχάνει, το ότι, εάν ο συνδικαιούχος-δωρεοδόχος προέβη ήδη σε αναλήψεις της προς αυτόν δωρεάς εν ζωή, για τον υπολογισμό της πλασματικής κληρονομίας θα πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν το σύνολο της δωρεάς κι όχι μόνο το εναπομείναν¹³². Εφ' όσον πράγματι κριθεί, πως συνυπολογιζομένων των άνω δωρεών η κληρονομία δεν αρκεί για τη νόμιμη μοίρα του θιγομένου, ανατρέπονται οι δωρεές εν ζωή σύμφωνα με τα ειδικότερα οριζόμενα στις ΑΚ 1835-1838.

Η απόφαση, που διατάσσει την ανατροπή των δωρεών έχει ενοχική επενέργεια, πράγμα που σημαίνει, πως δεν ακυρώνεται η διενεργηθείσα δωρεά. Δεδομένου, επίσης, του διαπλαστικού χαρακτήρα της απόφασης αυτής, το δικαστήριο διατάσσει τον δωρεοδόχο να αποδώσει το μέρος των δωρηθέντων κατά ποσό, που υπολείπεται για συμπλήρωση της νόμιμης μοίρας του θιγομένου¹³³. Έτσι, το ότι ο δωρεοδόχος ήδη ανέλαβε το ποσό της κατάθεσης, δεν αλλάζει την κατάσταση, διότι υφίσταται και τότε η ενοχική υποχρέωση προς απόδοση.

Ειδικότερο προβληματισμό επί κοινού λογαριασμού αποτελεί, το εάν ο νόμιμος μεριδούχος μπορεί να ζητήσει το ποσό, που υπολείπεται για τη συμπλήρωση της νόμιμης μοίρας του ευθέως από την Τράπεζα, εφ' όσον η δωρεά δεν έχει αναληφθεί από τον δωρεοδόχο. Όπως ήδη αναφέρθηκε, κατά την κρατούσα σε θεωρία και νομολογία άποψη, οι κληρονόμοι του θανόντος καταθέτη δεν υπεισέρχονται στη εξωτερική σχέση με την τράπεζα, καθ' ότι το άρθρο 3 του Ν. 5638/1932 διαθέτει αυτοτέλεια κι εμποδίζει την υπεισέλευση αυτή ακόμα κι αν δεν έχει τεθεί ο όρος του άρθρου 2. Επομένως, ακόμα κι αν η δωρεά δεν έχει αναληφθεί, δεν τίθεται ζήτημα ευθείας αξίωσης των νομίμων μεριδούχων κατά της τράπεζας για απόδοση του ποσού σύμφωνα με την άποψη που κρατεί. Έτσι, για να ικανοποιηθεί ο μεριδούχος, μπορεί να προβεί σε κατάσχεση της κατάθεσης, που δεν έχει αναληφθεί, στα χέρια της τράπεζας ως τρίτης¹³⁴.

Κατά την άποψη, όμως, της θεωρίας, που υποστηρίζει τη μη αυτοτέλεια του άρθρου 3, τα πράγματα αλλάζουν¹³⁵. Έτσι, αν δεν έχει τεθεί ο όρος του άρθρου 2, δεν ισχύει ούτε το άρθρο 3 κι επομένως

¹³² Φουντεδάκη Κ., Κατάθεση σε κοινό λογαριασμό και προστασία του νομίμου μεριδούχου, Αρμ. 1997, 601.

¹³³ Μπαλής Γ., Κληρονομικόν Δίκαιον, 1965, σελ. 238

¹³⁴ Φουντεδάκη Κ., Κατάθεση σε κοινό λογαριασμό και προστασία του νομίμου μεριδούχου, Αρμ. 1997, 601.

¹³⁵ Πελλένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 115 και Καλλιμόπουλο-Καραγιάννη-Τσολακίδη, ο.π., σελ. 505, παρ. 1164.

οι κληρονόμοι-εν προκειμένω ειδικότερα νόμιμοι μεριδούχοι- υπεισέρχονται στη σχέση συνδικαιούχων-τράπεζας, ήτοι στην εξωτερική σχέση κι έτσι τότε τίθεται ζήτημα ευθείας αξίωσης κατά της τράπεζας για τη δωρεά, που δεν έχει αναληφθεί. Στα πλαίσια αυτής της άποψης ακόμα πιο ειδικά υποστηρίζεται¹³⁶, πως, εάν έχει τεθεί ο όρος του άρθρου 2 κι επομένως ισχύει και το άρθρο 3, κι έτσι οι νόμιμοι μεριδούχοι αποκλείονται από την εξωτερική σχέση, και μάλιστα δεν έχουν ευθεία αξίωση, αλλά τίθεται θέμα πλαγιαστικής αξίωσης (71ΚπολΔ) αυτών ως δανειστών κατά της τράπεζας για μετά την ανατροπή της δωρεάς απόδοση του ποσού εκ της κατάθεσης-δωρεάς, που δεν έχει αναληφθεί.

β. Δωρεά αιτία θανάτου.

Στη δωρεά αιτία θανάτου τα μέρη συμφωνούν, πως ο δωρεοδόχος αποκτά τη δωρεά υπό την αναβλητική αίρεση της προαποβίωσης του δωρητή (ΑΚ 2032). Μέχρι τότε δεν απολαμβάνει αυτής, ενώ τυχόν απόλαυση πριν από την πλήρωση της αίρεσης, θα την καθιστούσε εν ζωή. Εφ' όσον με τη δωρεά αιτία θανάτου θίγεται η νόμιμη μοίρα μεριδούχου, εφαρμόζονται οι διατάξεις για τις κληροδοσίες, στις οποίες εφαρμόζονται οι διατάξεις για την εγκατάσταση κληρονόμου με διαθήκη (ΑΚ 1825§2 και 1829). Βασική συνέπεια της εφαρμογής αυτών των διατάξεων είναι, πως η συντελεσθείσα δωρεά ανήκει στην πραγματική κληρονομία του κληρονομούμενου και πως δεν εξήλθε αυτής. Έτσι για τον υπολογισμό της νόμιμης μοίρας η δωρεά θεωρείται, πως ανήκει στην πραγματική κληρονομία της ΑΚ 1831§1 και δεν απαιτείται η πρόσθεσή της στην πλασματική κληρονομία της ΑΚ 1831§2. Επίσης, δεν απαιτείται η ανατροπή της με μέμψη, καθώς κρίνεται ως αυτοδικαίως άκυρη. Η αυτοδίκαιη ακυρότητα συνάγεται από τις ΑΚ 1825§2 και 1829, οπότε η γενόμενη προσβολή της νόμιμης μοίρας, η οποία θεωρείται αυτοδικαίως άκυρη, γεννά εμπράγματο δικαίωμα του νόμιμου μεριδούχου. Έτσι, ο νόμιμος μεριδούχος καθίσταται συννομέας των δωρηθέντων (ΑΚ 983) κατά το ποσό, που συμπληρώνει τη νόμιμη μοίρα του. Επί κοινού, όμως, λογαριασμού, ο οποίος αφορά χρηματική κατάθεση κι όχι κατ' είδος ορισμένο πράγμα, δεν είναι νοητή η εμπράγματη επενέργεια της ακυρότητας της δωρεάς αιτία θανάτου. Κι έτσι, τίθεται το ζήτημα της ικανοποίησης του νομίμου μεριδούχου, που εθίγη. Υποστηρίζεται, ότι εάν ο δωρεοδόχος δεν προέβη σε ανάληψη του ποσού, τότε λόγω του ενοχικού αποτελέσματος της εν λόγω δωρεάς θα πρέπει να γίνει δεκτό, ότι ο θιγόμενος θα έχει αξίωση κατά της Τράπεζας για άνοιγμα ατομικού

¹³⁶ Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδης, ο.π., σελ. 505, παρ. 1164.

λογαριασμού με το ποσό, που καλύπτει τη νόμιμη μοίρα του¹³⁷. Κάτι τέτοιο, βέβαια, θα προϋπέθετε την ύπαρξη τελεσίδικης απόφασης, που να βεβαιώνει το κληρονομικό δικαίωμα του θιγόμενου και το ποσό που απαιτείται για τη συμπλήρωση της νόμιμης μοίρας του. Εάν ο δωρεοδόχος, όμως, έχει ήδη προβεί σε ανάληψη της δωρεάς τότε ο θιγόμενος θα έχει εναντίον του την αξίωση αδικαιολογήτου πλουτισμού (ΑΚ 904 επ).

γ. Νομολογιακές προσεγγίσεις.

Από όλα τα ανωτέρω κατανοούμε τη σημασία της διάκρισης του είδους της δωρεάς, προκειμένου να επέλθουν οι συνέπειες, που ο Αστικός Κώδικας προβλέπει για την κάθε περίπτωση.

Ο εφαρμοστής του δικαίου είναι, λοιπόν, αυτός, που καλείται να διαπιστώσει τα παραπάνω και να κρίνει επί του είδους της πραγματοποιηθείσας δωρεάς. Προτού, όμως, αναφερθούμε στον τρόπο με τον οποίο η νομολογία προσεγγίζει το εν λόγω ζήτημα, επιβοηθητική θα είναι η παρουσίαση των θέσεων της θεωρίας επ' αυτού.

Έτσι, έχει υποστηριχθεί από τη θεωρία, ότι, εάν κατά τη σύμβαση έχει τεθεί ο όρος, ότι μόνο ο δωρητής-καταθέτης θα έχει δικαίωμα να κινεί το λογαριασμό, ενώ ο συνδικαιούχος δικαιούται να αναλάβει το ποσό μετά το θάνατο του πρώτου, τότε θα πρόκειται για δωρεά αιτία θανάτου. Ενώ, αν έχει τεθεί ως όρος, πως ο δωρεοδόχος-μη καταθέτης θα μπορεί εξ αρχής να κινεί τον κοινό λογαριασμό, θα πρόκειται για δωρεά εν ζωή¹³⁸. Η άποψη αυτή θέτει ως κρίσιμο χρονικό σημείο αυτό της συμφωνίας κατά την κατάρτιση της σύμβασης, ενώ έτερη άποψη μεταθέτει τον κρίσιμο χρόνο στο στάδιο της κίνησης του λογαριασμού. Εάν, δηλαδή, ο συνδικαιούχος μη καταθέτης πραγματοποιούσε αναλήψεις εν ζωή του δωρητή-καταθέτη, θα πρόκειται για δωρεά εν ζωή, ενώ αν προέβη στην ανάληψη μετά το θάνατο του τελευταίου θα πρόκειται για δωρεά αιτία θανάτου¹³⁹.

Από την άλλη πλευρά, το χρονικό σημείο της ανάληψης δεν είναι πάντα ενδεικτικό, διότι η δυνατότητα του κάθε συνδικαιούχου να αναλάβει οποτεδήποτε το ποσό βάσει του άρθρου 1 του Ν. 5638/1932, μπορεί να οδηγήσει σε ανάληψη κατά χρόνο, που παραβιάζει την εσωτερική συμφωνία.

¹³⁷ Πελένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 119-120 και Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδης, ο.π., σελ. 505, παρ. 1164 επ.

¹³⁸ Λιτζερόπουλος, ΕρμΑΚ και ΕισΝΑΚ, παρ. 12,

¹³⁹ Δούβλης Β., ο.π., σελ. 31.

Η νομολογία αντιμετωπίζει το ζήτημα της εξακρίβωσης του είδους της συντελεσθείσας δωρεάς, όχι πάντα με ιδιαίτερη σαφήνεια.

Τα Δικαστήρια έχουν καταλήξει πολλές φορές στο συμπέρασμα, πως η συντελεσθείσα με τον κοινό λογαριασμό δωρεά, αποτελεί δωρεά εν ζωή, καθώς η κατάθεση τροφοδοτούνταν αποκλειστικά από τον δωρητή και είχε, επίσης, συμφωνηθεί ο όρος τους άρθρου 2 περί αυτοδίκαιης περιέλευσης του ποσού στους επιζώντες συνδικαιούχους. Το γεγονός της ανάληψης του ποσού από τον δωρεοδόχο μετά το θάνατο του δωρητή, δεν διαδραμάτισε κάποιο ρόλο στον χαρακτηρισμό της δωρεάς ως αιτία θανάτου. Ειδικότερα έχει κριθεί πως : *«Έτσι, όταν κατατίθεται σε κοινό λογαριασμό, χρηματικό ποσό από χαριστική αιτία, προκειμένου να επωφεληθεί ο συγκαταθέτης του ενεργητικού υπολοίπου της κατάθεσης ακόμη και όταν προϋπόθεση της περιέλευσης της ωφέλειας στον συγκαταθέτη είναι ο θάνατος του παρέχοντος, πρόκειται περί δωρεάς στη ζωή, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του κύρους της εν λόγω δικαιοπραξίας σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 496 επ. Α.Κ., ήτοι συμφωνία των συγκαταθετών χωρίς αντάλλαγμα και συμβολαιογραφικό έγγραφο την έλλειψη του οποίου αναπληρώνει η κατάθεση των χρημάτων στον κοινό λογαριασμό από τον οποίο τα αποσύρει στη συνέχεια ο δωρεοδόχος - συγκαταθέτης»¹⁴⁰*. Φαίνεται, πως σημαντικό στοιχείο στις εν λόγω περιπτώσεις για τον χαρακτηρισμό της δωρεάς ως εν ζωή, είναι η κατά το χρονικό σημείο της κατάρτισης της σύμβασης διενεργούμενη χαριστική επίδοση προς τον δωρεοδόχο, ανεξάρτητα από το εάν προϋπόθεση της περιέλευσης είναι ο χρόνος θανάτου του δωρητή. Γίνεται θα λέγαμε δεκτή ως δωρεά εν ζωή υπό αναβλητική προθεσμία θανάτου του δωρητή και φαίνεται, πως δεν εξετάσθηκε ιδιαίτερα η πραγματική συμφωνία των μερών. Έτσι, κατά το μέρος που οι γενόμενες δωρεές εν ζωή έθιγαν τη νόμιμη μοίρα του ενάγοντος, ανετράπησαν ως άστοργες με το σχετικό αίτημα περί μέμψης αυτών (ΑΚ 1835).

Αναφορικά με τις περιπτώσεις, που έχει κριθεί από τα Δικαστήρια, πως η συντελεσθείσα δωρεά αποτελεί δωρεά αιτία θανάτου, παρατηρούμε, πως αυτά πολλές φορές αρκούνται στο γεγονός, ότι ο δωρητής τροφοδοτούσε αποκλειστικά την κατάθεση, είχε συμφωνηθεί ο όρος του άρθρου 2 και η ανάληψη εκ μέρους του δωρεοδόχου έλαβε χώρα μετά το θάνατο του δωρητή¹⁴¹.

¹⁴⁰ ΑΠ 950/2018 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 1828/2014 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 1393/2011 (ΤΝΠ ΔΣΑ).

¹⁴¹ Εφετ. Πάτρ. 535/2008 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΑΠ 1081/2017 (ΝΟΜΟΣ).

Αξιοσημείωτη, όμως, τυγχάνει η απόφαση ΑΠ 1831/2014¹⁴², κατά την οποία, ο χαρακτηρισμός της δωρεάς ως αιτία θανάτου, προέκυψε από το συνδυασμό διαφόρων πραγματικών περιστατικών και κριτηρίων, όπως από την αποκλειστική τροφοδοσία του λογαριασμού από τον δωρητή, από τη συμφωνία του όρου του άρθρου 2, ότι μετά το θάνατό του η κατάθεση θα περιέλθει αυτοδικαίως στους επιζώντες (δωρεοδόχους), από το γεγονός της ανάληψης του ποσού μετά το θάνατο του δωρητή, αλλά και από το ιδιαίτερος σημαντικό στοιχείο, ότι από την αποδεικτική διαδικασία προέκυψε, ότι πράγματι υπεκρύπτετο τέτοια εσωτερική συμφωνία μεταξύ δωρητή και δωρεοδόχου, ότι, δηλαδή, ο τελευταίος θα έχει δικαίωμα επί της κατάθεσης μόνο υπό τον όρο προαποβίωσης του δωρητή. Έτσι, οι γενόμενες μέσω του κοινού λογαριασμού δωρεές αιτία θανάτου κατά το μέρος, που έθιγαν την νόμιμη μοίρα της ενάγουσας, κρίθηκαν ως αυτοδικαίως άκυρες εξομοιούμενες με κληροδοσία (ΑΚ 2035).

Αυτό θα πρέπει να είναι και το βασικό κριτήριο της διάκρισης του είδους της δωρεάς, δηλαδή αυτό της κατά το δυνατόν εξακρίβωσης της εσωτερικής συμφωνίας των μερών¹⁴³. Τούτο φαίνεται πιο συνεπές και με την εμφανιζόμενη στις μέρες μας πρακτική των κοινών λογαριασμών. Κατά κανόνα οι συμβάσεις διαθέτουν προδιατυπωμένους όρους ένταξης στο Ν. 5638/1932 επομένως και σε αυτόν του άρθρου 2. Με δεδομένο, επίσης, το ότι ανεξάρτητα από τη θέση του όρου αυτού, η εσωτερική συμφωνία δύναται να παραβιασθεί από τον δωρεοδόχο κι αυτός να αναλάβει το ποσό της δωρεάς σε χρόνο, που παραβιάζει την εσωτερική συμφωνία, δηλαδή, εν ζωή του δωρητή αντί μετά το θάνατό του, το βάρος λογικώς εναποτίθεται στο δυσχερές ζήτημα της εξακρίβωσης της εσωτερικής συμφωνίας. Η τροφοδοσία του λογαριασμού από τον έναν συνδικαιούχο αποτελεί, συνάμα, σημαντικό κριτήριο για την αποκάλυψη της σύμβασης της δωρεάς, αλλά και για τον χαρακτηρισμό του τροφοδότη ως δωρητή.

δ. Η ΕισΝΑΚ 117 και το ειδικό τραπεζικό απόρρητο· νομολογιακές προσεγγίσεις.

Η άσκηση από τους νόμιμους μεριδούχους της δυνατότητας, που τους παρέχει η διάταξη ΕισΝΑΚ 117, απαιτεί την εκ μέρους τους γνώση της ύπαρξης κοινού λογαριασμού με συνδικαιούχο τον κληρονομούμενο, του ποσού της κατάθεσης, της κίνησης αυτού και των τυχόν αναλήψεων, που

¹⁴² ΤΝΠ ΔΣΑ

¹⁴³ Έτσι και σε Καλλιμόπουλο-Καραγιάννη-Τσολακίδη, ο.π., σελ. 502, παρ. 1157.

έλαβαν χώρα εκ μέρους του δωρεοδόχου, ώστε να διαπιστώσουν την τυχόν συντελεσθείσα δωρεά. Κι αυτό προκειμένου για τον υπολογισμό της πραγματικής κληρονομιάς της ΑΚ 1831§1 ή της πλασματικής της ΑΚ 1831§2, αναλόγως με το εάν πρόκειται για δωρεά αιτία θανάτου ή εν ζωή αντίστοιχα, ώστε η σχετική αγωγή τους για απόδοση του μέρους, που υπολείπεται, για να καλυφθεί η νόμιμη μοίρα τους, να είναι ορισμένη και να επιτύχουν τελικώς την παρεχόμενη από τη διάταξη προστασία.

Το ειδικό απόρρητο του άρθρου 1 του ν. 1059/1971, που διέπει τις τραπεζικές καταθέσεις, δεν καταλείπει κανένα περιθώριο παροχής προς τρίτους πληροφοριών περί τις κατάθεσης. Εντούτοις, οι κληρονόμοι του θανόντος καταθέτη δεν αποτελούν τρίτους, καθ' ότι ως καθολικοί διάδοχοι υπεισέρχονται στην έννομη σχέση της κατάθεσης κι έτσι δικαιούνται κάθε πληροφόρησης. Αυτά, όμως, ως προς τον ατομικό τραπεζικό λογαριασμό. Διότι, επί κοινού τραπεζικού λογαριασμού τα πράγματα διαφέρουν. Το άρθρο 3 του Ν. 5638/1932 κατά την κρατούσα σε θεωρία και νομολογία άποψη διαθέτει, όπως προαναφέρθηκε, αυτοτέλεια κι αποκλείει τους κληρονόμους του συνδικαιούχου από την υπεισέλευσή τους στην εξωτερική σχέση με την Τράπεζα, ακόμα κι αν δεν έχει συμφωνηθεί ο όρος του άρθρου 2. Έτσι, επί κοινού λογαριασμού οι νόμιμοι μεριδούχοι φαίνεται πως σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να αξιώσουν πληροφορίες για την κοινή αυτή κατάθεση απευθείας από την τράπεζα.

Με βάση αυτό το επιχείρημα σε συνδυασμό με τις ρητά αναφερόμενες στο Νόμο εξαιρέσεις από το ειδικό απόρρητο και την επικαλούμενη προστασία του απορρήτου των επιζώντων καταθετών, η νομολογία αρχικά κινήθηκε σε ένα αυστηρό πλαίσιο έποψης του ζητήματος, οπότε κι απερρίφθησαν οι σχετικές αγωγές επίδειξης εγγράφων, που εγέρθησαν βασιζόμενες στις ΑΚ 902-903 ή οι αντίστοιχες αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων λόγω επείγουσας περίπτωσης ή επικείμενου κινδύνου¹⁴⁴. Έτσι, αρχικώς είχε κριθεί, ότι οι εξαιρέσεις από το ειδικό τραπεζικό απόρρητο «...καταγράφονται και οριοθετούνται ειδικά από το νόμο και δεν επεκτείνονται σε άλλες περιπτώσεις οπου υπάρχουν ατομικές αξιώσεις, όπως όταν ζητούνται πληροφορίες από το νόμιμο μεριδούχο καταθέτη που αποβίωσε και είχε με άλλο πρόσωπο κοινό λογαριασμό στην Τράπεζα, έστω και εάν ο εν λόγω μεριδούχος επικαλείται, κατ' άρθρο 117 ΕισΝΑΚ, ότι με την κατάθεση συντελέσθηκε δωρεά

¹⁴⁴ Η επίδειξη εγγράφων κατά τη διάρκεια εκκρεμούς δίκης βασίζεται στις διατάξεις 450-452 ΚΠολΔ, ενώ αν δεν υπάρχει εκκρεμής δίκη στις ΑΚ 902-903, οπότε και στην περίπτωση αυτή ασκείται με αγωγή ή ανταγωγή. Γίνεται παγίως δεκτό από τη νομολογία, ότι λόγω επικείμενου κινδύνου ή επείγουσας περίπτωσης μπορεί να ασκηθεί με αίτηση ασφαλιστικών μέτρων. Βλ. Εφ.Θες. 1250/2001, Ελ.Δικ. 44 524, ΜΠΑ 10575/1985, ΜΠΘες. 7106/1994, Αρμ 48 668.

του θανόντος προς τον άλλο καταθέτη, η οποία υπολογίζεται στη νόμιμη μοίρα, κατ' άρθρο 1831 ΑΚ, ακόμη και όταν δεν υπάρχει στη σύμβαση του κοινού λογαριασμού ο ανωτέρω πρόσθετος όρος του άρθρου 2 του ν. 5638/1932, αφού ο νόμιμος μεριδούχος, στην περίπτωση που συντελέσθηκε με την κατάθεση δωρεά, θα ασκήσει ενοχικώς, ως δανειστής, τα δικαιώματα του κατά του καταθέτη που ωφελήθηκε και δεν έχει αμέσως και αυτοδικαίως δικαιώματα επί της καταθέσεως κατά το άρθρο 1825 παρ. 2 ΑΚ, ούτε και απευθείας δικαιώματα κατά της Τράπεζας και, επομένως, η τελευταία δεν έχει υποχρέωση κατά νόμο να παράσχει πληροφορίες για υπάρχοντα κοινό λογαριασμό και νόμιμα καλύπτεται από το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων, το οποίο δεν κάμπτεται από την ύπαρξη απλώς εννόμου συμφέροντος στο πρόσωπο του αιτούντος...»¹⁴⁵. Με τα δεδομένα αυτά γίνεται αντιληπτό, πως η πραγμάτωση της προστασίας της 117 ΕισΝΑΚ καθίστατο ιδιαίτερος δυσχερής.

Η θεωρία υιοθέτησε σαφώς αντίθετη στάση και διατυπώθηκαν πλείστες απόψεις για την προστασία των νομίμων μεριδούχων και της πληροφόρησής τους επί των κοινών καταθέσεων. Έτσι, οι υποστηρικτές της άποψης περί μη αυτοτέλειας του άρθρου 3 του Ν. 5638/1932, ισχυρίστηκαν, ότι αν δεν έχει τεθεί ο όρος του άρθρου 2 (οπότε και δεν ισχύει ούτε το αρ. 3), τότε οι νόμιμοι μεριδούχοι του θανόντος υπεισέρχονται στην εξωτερική σχέση με την τράπεζα κι ως εκ τούτου η τελευταία οφείλει να τους παρέχει πληροφορίες για τον κοινό λογαριασμό¹⁴⁶. Η άποψη, όμως, αυτή προσκρούει στην κρατούσα θέση περί αυτοτέλειας του άρθρου 3 κι έτσι δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής. Κατ' άλλη άποψη η διάταξη 117 ΕισΝΑΚ εισάγει εξαίρεση από το τραπεζικό απόρρητο κι επομένως η τράπεζα οφείλει να παράσχει πληροφορίες στο νόμιμο μεριδούχο, που αποδεικνύει κι επικαλείται συντελεσθείσα δωρεά¹⁴⁷. Όμως, κι αυτή η άποψη επικρίνεται λόγω του βασικού αξιώματος, ότι ο νεότερος νόμος, εν προκειμένω ο νόμος περί ειδικού τραπεζικού απορρήτου, υπερισχύει της προγενέστερης διάταξης 117 ΕισΝΑΚ¹⁴⁸. Προτάθηκε, επίσης, η επίλυση του ζητήματος μέσω της προαναφερθείσας διάταξης του άρθρου 24 του Ν. 2915/2001 και την άρση του απορρήτου για τους δανειστές, που έχουν δικαίωμα κατάσχεσης¹⁴⁹. Εντούτοις, η περιορισμένη άρση, που εισήχθη με την εν λόγω διάταξη για τον δανειστή, που έχει δικαίωμα κατάσχεσης κατά

¹⁴⁵ Βλ. Ενδεικτικά Εφ. Αθ. 2670/1996 (ΝΟΜΟΣ), ΜΠΑ 7965/2004 (ΝΟΜΟΣ).

¹⁴⁶ Καλαμίτσης Σ., Το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων, σελ. 46, Πελλένη-Παπαγεωργίου, ο.π., σελ. 121.

¹⁴⁷ Βελέντζας Γ., Αίτημα νομίμου μεριδούχου για επίδειξη εγγράφου, ΕΤρΑξΧρΔ, 2001, 399 (406).

¹⁴⁸ Δούβλης Β., ο.π., σελ. 41.

¹⁴⁹ Μάζης Π., Κατάσχεση Τραπεζικών καταθέσεων μετά τη θέση σε ισχύ του άρθρου 24 του Ν. 2915/2001, ΝοΒ 2002, σελ. 637 (643).

το αναλογούν ίσο μέρος, που κατά τεκμήριο ανήκει στον οφειλέτη, δεν φαίνεται να μπορεί να καταλάβει στο πραγματικό της την περίπτωση παροχής πληροφοριών προς τους τρίτους εκ μέρους της Τράπεζας ¹⁵⁰.

Πέραν, όμως, του εμποδίου του ειδικού απορρήτου οι προσπάθειες των νομίμων μεριδούχων να αιτηθούν και να επιτύχουν την επίδειξη εγγράφων προσέκρουε και στον σκόπελο του ορισμένου του δικογράφου τους. Κι αυτό, διότι η νομολογία τήρησε αυστηρή θέση και επ' αυτού του ζητήματος, απαιτώντας για το ορισμένο της αγωγής ή της αίτησης να γνωρίζει ο ενάγων/αιτών την ύπαρξη των κοινών λογαριασμών ή των κινήσεών του ¹⁵¹, με τη θεωρία να απαντά και πάλι για προσβολή του δικαιώματος στην αποτελεσματική δικαστική προστασία, που το άρθρο 20 του Συντάγματος παρέχει ¹⁵². Πρόβλημα, επίσης, δημιουργούσε στις σχετικές αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων το κατά πόσο το αίτημα αυτό οδηγούσε σε πραγμάτωση του ουσιαστικού δικαιώματος κατά παραβίαση του άρθρου 692 § 4 ΚΠολΔ.

Υπό το νομικό αδιέξοδο της εν τέλει δυσχερούς εφαρμογής της ΕισΝΑΚ 117, αποτελεί ήδη θετικό βήμα προς την αντίθετη κατεύθυνση η όλο κι εμφανιζόμενη διαφορετική κρίση των δικαστηρίων, ιδίως επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων επίδειξης εγγράφων. Ειδικότερα, αποφάσεις των δικαστηρίων, που κρίνουν επί τέτοιων αιτήσεων φαίνεται, πως όλο και πιο συχνά προσπαθούν να επιλύσουν τα ανωτέρω ζητήματα, που καθιστούν σχεδόν αδύνατη την ικανοποίηση του δικαιώματος των νομίμων μεριδούχων. Έτσι, αναφορικά με το ζήτημα της πραγμάτωσης ουσιαστικού δικαιώματος μέσω της αίτησης ασφαλιστικών έχουν κρίνει, πως : «...*Η λύση αυτή της διαφοράς με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων δεν εμποδίζεται από τη διάταξη του άρθρου 692 παρ. 4 του ΚΠολΔ, καθόσον το δικαίωμα του οποίου ζητείται η εξασφάλιση δεν είναι αυτό της επίδειξης, το οποίο από μόνο του συνήθως δεν έχει αξία, αλλά το ουσιαστικό, η δε επίδειξη απλώς παρασκευάζει την απόδειξη αυτού...*» ¹⁵³, ενώ σε σχέση με το ορισμένο της αίτησης ασφαλιστικών επίδειξης εγγράφου και της απαραίτητης εξειδίκευσης του εγγράφου κρίθηκε, πως : «...*Όμως, ως περιγραφή του εγγράφου ικανή για το ορισμένο της αιτήσεως επιδείξεως πρέπει να θεωρηθεί εκείνη με την οποία*

¹⁵⁰ Ξυνοπούλου Α., Τα δικαιώματα των κληρονόμων συνδικαιούχου σε κοινό λογαριασμό, ΧρΙΔ, 2017, σελ. 649.

¹⁵¹ Βλ. Ξυνοπούλου Α., ο.π., σελ. 656, όπου και η παραπομπή στην ΜΠΑ 11843/1997 ΕΤρΑξΧρΔ 1999, 673, (και ΝΟΜΟΣ), η οποία έκρινε σχετικώς.

¹⁵² Κλαμαρής Ν., Ζητήματα εννόμου συμφέροντος, αοριστίας της αγωγής κι επίδειξης εγγράφων από το πρίσμα του συνταγματικού δικονομικού δικαιώματος δικαστικής προστασίας, ΕλλΔνη 2003, 597, (610-611).

¹⁵³ ΜΠΛαμίας 57/2018 (ΤΝΠ ΔΣΑ), ΜΠΑ 4331/2016 (ΝΟΜΟΣ).

εξατομικεύεται το έγγραφο, χωρίς να είναι απαραίτητος και ο ειδικότερος προσδιορισμός του περιεχομένου του, γιατί διαφορετικά η άσκηση της σχετικής αξιώσεως πολλές φορές θα δυσχεραίνεται υπερβολικά...»¹⁵⁴. Τέλος κοινή θέση των ανωτέρω αποφάσεων ως προς το δικαίωμα των νομίμων μεριδούχων να πληροφορηθούν την ύπαρξη και τα λοιπά στοιχεία των κοινών λογαριασμών του αποβιώσαντος είναι, πως : «...οι κληρονόμοι του αποβιώσαντος κανένα δικαίωμα δεν αποκτούν στην κατάθεση, δηλαδή δεν υπεισέρχονται στη θέση του κληρονομούμενου καταθέτη έναντι της τράπεζας, ο κληρονόμος όμως αυτού έχει έννομο συμφέρον να ζητήσει την παροχή πληροφοριών από την τράπεζα και αυτή υποχρεούται να τις παράσχει, εκτός εάν στη σύμβαση της κατάθεσης προστέθηκε ο όρος ότι μετά το θάνατο οποιουδήποτε από τους δικαιούχους η κατάθεση και ο λογαριασμός αυτής θα περιέλθει στους λοιπούς επιζώντες αυτοδικαίως, οπότε η τράπεζα εμποδιζόμενη από το απόρρητο του άρθρου 1 του Ν.Δ. 1059/1971, καθόσον ήδη πρόκειται για κατάθεση ζώντος, δηλαδή του επιζώντος συγκαταθέτη, δεν υποχρεούται στην παροχή πληροφοριών, παρά μόνο στον αναγκαίο μεριδούχο του αποβιώσαντος καταθέτη και εφόσον αυτός επικαλείται και αποδεικνύει ότι με την κατάθεση αυτή έγινε δωρεά προς τον επιζώντα συγκαταθέτη, ώστε ο μεριδούχος αυτός να προσθέσει και το ποσό της δωρεάς αυτής στην καταληφθείσα κατά το θάνατο του καταθέτη κληρονομία και έτσι να εξευρεθεί το ύψος της νόμιμης μοίρας ...» Παρατηρείται, δηλαδή, η τάση στη νομολογία να αναγνωρίζεται το δικαίωμα των νομίμων μεριδούχων προς πληροφόρηση, όταν δεν έχει τεθεί ο όρος του αρ. 2, παρά την κρατούσα άποψη στη νομολογία περί μη υπεισέλευσης στην εξωτερική σχέση με την τράπεζα, ενώ αν έχει τεθεί ο όρος του άρθρου 2, τότε το δικαίωμα πραγματώνεται μέσω της επίδειξης εγγράφων. Έτσι, εφ' όσον τα δικαστήρια πιθανολόγησαν την ύπαρξη κοινών λογαριασμών και την διενέργεια δωρεών μέσω αυτών, έκριναν πως οι αιτούντες είχαν σχετικό έννομο συμφέρον και δέχτηκαν τις αιτήσεις τους.

Η ανάγκη, όμως, για μία ενιαία και πιο σταθερή λύση του ζητήματος δεν παύει, παρά την ανωτέρω προσπάθεια της νομολογίας. Η θεωρία, ορθώς, συνεχίζει να αποζητά λύσεις, που κινούνται σε διάφορες κατευθύνσεις. Έτσι, προτείνεται η τελολογική συστολή του ειδικού τραπεζικού απορρήτου, καθώς επί τη σύγκρουση των σχετικών συμφερόντων, η ικανοποίηση του δικαιώματος των νομίμων μεριδούχων μοιάζει πιο σημαντική¹⁵⁵. Έτερη πρόταση αφορά τη θεμελίωση ενός δικαιώματος πληροφόρησης επί τη βάσει της αναλογίας δικαίου από τις διατάξεις των ΑΚ 288, 902

¹⁵⁴ ΜΠθες. 9211/2016 (ΝΟΜΟΣ).

¹⁵⁵ Καλλιμόπουλος-Καραγιάννης-Τσολακίδης, ο.π., σελ. 511, παρ. 1179.

και 1882, λόγω του ότι η απουσία μιας διάταξης γενικού δικαιώματος στην πληροφόρηση στον Αστικό Κώδικά θα μπορούσε να βρει την αντανάκλασή της στις αρχές της καλής πίστης¹⁵⁶.

¹⁵⁶ Ξυνοπούλου Α., ο.π., σελ. 657 και 659.

VI. Επίλογος-Συμπεράσματα.

Ο Ν. 5638/1932 εισήγαγε μία ιδιαιτέρως ελκυστική μορφή κατάθεσης. Κι αυτό, διότι ο ιδιαίτερος αυτός θεσμός προσέφερε την ελευθερία στην βούληση των δικαιούχων να προβούν σε μεταξύ τους περιουσιακές επιδόσεις και να διαθέσουν το δικαίωμά τους επί της κατάθεσης, χωρίς να είναι φανερή η προς τούτο νομική αιτία ή άνευ της επιβάρυνσης από φόρο κληρονομίας για διάθεση σε χρόνο μετά το θάνατό τους.

Αυτός, άλλωστε, είναι κι ο λόγος, που ο θεσμός του κοινού τραπεζικού λογαριασμού, παρότι ξενόφερτος, όχι μόνο λειτούργησε στη χώρα μας, αλλά επιπλέον εξελίχθηκε. Από απόψεως αντικειμένου, δηλαδή, δεν καταλαμβάνει πλέον μόνο το υλικό ή το λογιστικό χρήμα, αλλά κι άλλα είδη χρηματοπιστωτικών μέσων. Επίσης, οι μορφές κατάθεσης, που το εξυπηρετούν, είναι διάφορες κι έτσι διευκολύνθηκαν με τον καλύτερο τρόπο οι σκοπούμενες επιδόσεις. Καθίσταται, λοιπόν, απόλυτα κατανοητή η διάδοση του είδους αυτού κατάθεσης, αλλά και η επίτευξη των σκοπών εισαγωγής του.

Η σχέση, όμως, του ειδικού αυτού νόμου με τις διατάξεις του αστικού κώδικα συχνά παρουσιάστηκε νεφελώδης. Η παραβίαση της εσωτερικής των συνδικαιούχων συμφωνίας, η αυτοτέλεια της εξωτερικής σχέσης με την Τράπεζα και η συνεπαγόμενη αναζήτηση λύσεων βάσει της εσωτερικής σχέσης, καθιστά πολύ συχνή την ανατροπή των αρχικών προθέσεων του καταθέτη-τροφοδότη του λογαριασμού, αλλά και δυσχερή, όπως παρουσιάσθηκε, την αποκατάσταση της βλάβης του. Κίνδυνο στα συμφέροντα του καταθέτη-τροφοδότη του λογαριασμού αποτελεί και η δυνατότητα διάθεσης της κατάθεσης από τον συνδικαιούχο μέσω της εκχώρησης, της ενεχύρασης ή του συμψηφισμού. Η κατάσχεση μέρους της κατάθεσης από τρίτο δανειστή, επίσης περιορίζει τη δυνατότητα διάθεσης του ποσού από τον πραγματικό δικαιούχο. Η διάθεση μέσω της δωρεάς του άρθρου 2 μπορεί να προσβάλει το δικαίωμα νομίμων μεριδούχων κατά παράβαση βασικών αρχών του δικαίου.

Συμπεραίνεται, λοιπόν, πως η κατά κόρον ένταξη σε όλους τους όρους του Ν. 5638/1932 κατά τη σύναψη της σχετικής σύμβασης, αυξάνει ιδιαιτέρως τον κίνδυνο διάψευσης των αρχικών προθέσεων του καταθέτη. Πολλώ δε μάλλον, όταν ο τελευταίος σκόπευε στη διενέργεια διαχειριστικών πράξεων από τον συνδικαιούχο, χωρίς να έχει αντιληφθεί τη συνέπεια της ένταξης στη σύμβαση του άρθρου 2 για τα δικαιώματα των κληρονόμων του. Σε αυτό συντελεί και το συχνά

από την πλευρά των καταθετών χαμηλό επίπεδο νομικής κατανόησης των όρων της εν λόγω σύμβασης και των αποτελεσμάτων τους.

Έτσι, αναδεικνύεται το ζήτημα της υποχρέωσης πληροφόρησης εκ μέρους των Τραπεζών για τους όρους της συμφωνίας, αλλά και αυτό της δυνατότητας σύναψης της σύμβασης με μεγαλύτερη ευελιξία επιλογής των όρων και των δυνατοτήτων, που ο Ν. 5638/1932 προσφέρει. Η δυνατότητα αυτή θα μπορούσε κατά τον καλύτερο τρόπο να συνδυάσει τις πλεονεκτικές «διαθέσεις», που ο κοινός λογαριασμός επιτρέπει, με τη μικρότερη κατά το δυνατό βλάβη στα συμφέροντα του καταθέτη-τροφοδότη, αλλά και των κληρονόμων του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Βάλληνδης Π., ΕρμΑΚ, Αθήνα 1976
- Βελέντζας Γ., Αίτημα νομίμου μεριδούχου για επίδειξη εγγράφου, ΕΤρΑξΧρΔ, 2001, 399
- Γεωργακόπουλος Λ., Εγχειρίδιο Εμπορικού Δικαίου, Αφοί Π. Σάκκουλα, 1995
- Γεωργιάδης Απ., Εμπράγματο Δίκαιο, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2010
- Γεωργιάδης Απ., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Π.Ν Σάκκουλας, 2019
- Γεωργιάδης Απ., Εγχειρίδιο Κληρονομικού Δικαίου, Π.Ν Σάκκουλας, Αθήνα, 2014
- Καλαμίτσης Σ., Το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων, Εκδόσεις Π. Χιωτέλλη, Αθήνα, 1992
- Καλλιμόπουλος Γ. , Το δίκαιο του χρήματος, Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1993
- Καλλιμόπουλος Γ - Καραγιάννης Κ. – Τσολακίδης Ζ., Δίκαιο Τραπεζικών Συναλλαγών, Τόμος Ι, Γενικό Μέρος, Παθητικές Τραπεζικές Εργασίες, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2019
- Καραγιάννης Κ., σε Γεωργιάδης-Σταθόπουλος, Αστικός Κώδικας, κατ' άρθρο ερμηνεία, άρ. 138-139, Π.Ν Σάκκουλας, 2016
- Καρακατσάνης Ι., Παρατηρήσεις στην ΟΛΑΠ 1224/1975, ΕΕΝ 1976, σελ. 475
- Καρακατσάνης Ι., σε Γεωργιάδη-Σταθόπουλο, Αστικός Κώδικας, κατ' άρθρο ερμηνεία, άρθρα 416, Π.Ν. Σάκκουλας, 2001
- Καράσης Μ., σε Γεωργιάδης-Σταθόπουλος, Αστικός Κώδικας, κατ' άρθρο ερμηνεία, άρθρα 490, Π.Ν. Σάκκουλας, 2001
- Κιτσαράς Λ., Ενοχικές Δεσμεύσεις της εξουσίας διάθεσης, Μελέτες Ιδιωτικού Δικαίου, ΠΝ Σάκκουλας, 1999
- Κλαμαρής Ν., Ζητήματα εννόμου συμφέροντος, αοριστίας της αγωγής κι επίδειξης εγγράφων από το πρίσμα του συνταγματικού δικονομικού δικαιώματος δικαστικής προστασίας, ΕλλΔνη 2003, 597
- Κομισόπουλος Χ., Κατάθεσις εις κοινόν λογαριασμό Ν. 5638/1932 και προσβολή νομίμου μοίρας δι' αυτής, ΝοΒ 1964, 435
- Λιτζερόπουλος Α. ΕρμΑΚ, ΕισΝΑΚ, Αθήνα 1976

Μάζης Π., Παρατηρήσεις στην ΑΠ 467/1990, ΝοΒ 1991, σελ. 1206

Μάζης Π., Ο τραπεζικός ανοικτός λογαριασμός και η αντιμετώπισή του από τη Νομολογία ΝοΒ 1997, σελ. 182

Μάζης Π. Κατάσχεση Τραπεζικών καταθέσεων μετά τη θέση σε ισχύ του άρθρου 24 του Ν. 2915/2001, ΝοΒ 2002, σελ. 639

Μαργαρίτης Μ., Επίτομη Ερμηνεία ΑΚ και ΕισΝΑΚ, 2016, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη άρθρο 830ΑΚ, σελ. 736

Μητροπούλου Σ., Ο κοινός λογαριασμός στο ελληνικό δίκαιο. Συγκριτική επισκόπηση αλλοδαπών δικαίων (Αγγλικό – Αμερικάνικο – Γερμανικό - Ελβετικό), Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2001

Μπαλής Γ., Κληρονομικόν Δίκαιον (Κατά τον Κώδικα), Αφοί Π. Σάκκουλα, 1965

Μπρίνιας Ι., Το τραπεζικόν απόρρητον εν σχέση προς την κατάσχεσιν τρίτου, ΝοΒ 1973, σελ. 1051

Ξυνοπούλου Α., Τα δικαιώματα των κληρονόμων συνδικαιούχου σε κοινό λογαριασμό, ΧρΙΔ, 2017, σελ. 649

Παμπούκης Κ., Σύμμεικτα, Τομ. Β΄2', Εκδ. Όπτιμα '92, Αθήνα, 2000

Παπαδοπούλου-Κλαμαρή Δ., Σύμβαση με απαγορευμένη παροχή, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 1992

Παπανικολάου Π., Μεθοδολογία του Ιδιωτικού Δικαίου και Ερμηνεία των Δικαιοπραξιών, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2000

Παπανικολάου Π., Δυνατότητα εφαρμογής των περί κοινού λογαριασμού διατάξεων και επί χρηματοπιστωτικών μέσων, ΧρΙΔ 2017, σελ. 81 επ.

Παπαστερίου Δ., Η Εμπράγματη Σύμβαση του ΑΚ 1033 εδ. 1, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 1987

Πελλένη-Παπαγεωργίου Αν., Η κατάθεση σε κοινό λογαριασμό, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2005

Ρόκας Κ., Περί της κατάθεσης εις κοινόν λογαριασμόν, Θ. 1948, σελ 1

Ρόκας Κ. - Γκόρτσος Χρ. - Μικρουλέα Λ.- Λιβαδά Χρ., Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2016

- Σιφναίος Κ., Πανδέκται Νέων Νόμων και Διαταγμάτων, τομ. Ζ (1932), 1289 = ΚΘ 1932, 741
- Σταθόπουλος Μ., Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018
- Σταθόπουλος Μ., Ζητήματα εκ της εφαρμογής του ν. 5638/1932, ΕΕμπΔ 1977, σελ. 501
- Στυλιανίδου Μ., Βασικές αρχές που απορρέουν από τη νομολογία του δικαστηρίου της ΕΕ σχετικά με τη φορολόγηση των διασυνοριακών κληρονομιών, ΔΕΕ 2016.331
- Φίλιος Π., Ενοχικό δίκαιο, ειδικό μέρος Τόμος Ι, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2011
- Φίλιος Π., Κληρονομικό Δίκαιο, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2011
- Φουντεδάκη Κ., Κατάθεση σε κοινό λογαριασμό και προστασία του νομίμου μεριδούχου, Αρμ. 1997, 593
- Χαρλαύτης Α., Κατάθεσις εις κοινόν λογαριασμόν, ΕΕμπΔ, 1963, σελ. 285
- Ψυχομάνης Σ. Η διάθεση τραπεζικών καταθέσεων σε ασφάλεια απαιτήσεων, ΝοΒ 1990, σελ. 581.
- Ψυχομάνη Σ., Η κατάσχεση των καταθέσεων, ΔΕΕ 2002, σελ. 475
- Ψυχομάνης Σ., Τραπεζικό Δίκαιο-Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων Ι, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2008
- Ψυχομάνης Σ., Τραπεζικό Δίκαιο-Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων ΙΙ, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2010
- Ψυχομάνης Σ., Εγχειρίδιο Τραπεζικού Δικαίου, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2016
- Ψυχομάνης Σ., Συμψηφισμός, προτεινόμενος από Τράπεζα κατά συνδικαιούχου καταθέσεως σε κοινό λογαριασμό- Ένα πολύπαθο θέμα, ΕλλΔνη 2/2018, σελ. 321